

Rapport

2018:4

Attityder till invandring

En analys av förändringar och medieeffekter i Sverige 2014–2016

Attityder till invandring

En analys av förändringar och medieeffekter i
Sverige 2014–2016

Jesper Strömbäck & Nora Theorin

Rapport 2018:4

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

Delegationen för
Migrationsstudier
Ju 2013:17

Delmi rapport 2018:4

Beställning: www.delmi.se

E-post: ju.delmi@regeringskansliet.se

Tryckt av: Elanders Sverige AB

Stockholm 2018

ISBN: 978-91-88021-29-8

Förord

Åren 2014–2016 ökade antalet asylsökande kraftigt som följd av en växande flyktingström över Medelhavet. Den stora tillströmningen följdes av en kraftig åtstramning av flyktingpolitiken i flera steg 2015–2016, varvid flödet till Sverige minskade drastiskt. Parallellt blev debatten kring migration och integration allt mer intensiv. Migration och integration etablerade sig som de viktigaste samhällsfrågorna och placerades högt på medborgarnas dagordning. Mot den här bakgrunden undersöker författarna till denna Delmi-rapport hur svenskarnas attityder till invandring förändrades 2014–2016, på gruppnivå och individuellt samt vilka samband som finns mellan medieanvändning och attityder till invandring.

Attityderna till invandring hos svenskarna, skillnaderna mellan olika grupper och hur attityderna utvecklas över tid är något som det har bedrivits forskning om i flera decennier. Emellertid har forskningen ofta fokuserat på inställningen till en typ av invandring (flyktinginvandring) och inte gjort någon distinktion mellan invandring av olika skäl eller från olika härkomst. Tidigare attitydundersökningar har också oftast mätt inställningen hos ett urval av svenskar vid ett enda tillfälle. Delmi har därför beställt en longitudinell empirisk studie som dessutom undersöker opinionen i invandningsfrågan från ett mer heltäckande perspektiv.

En viktig fråga för att förstå inställningen till invandring är medias betydelse. Sedan tidigare vet vi att nyhetsmediernas rapportering påverkar människors kunskaper och värderingar i frågan. Men påverkas attityderna till invandring av vilka media man konsumerar? Det finns inga svenska empiriska studier sedan tidigare och därför är denna Delmi-rapport unik i sitt slag.

Studien visar att attityderna till invandring förändrades förhållandevis lite mellan 2014 och 2016. De allra flesta behöll sin befintliga inställning till invandring oavsett

vinkel på frågan. På gruppnivå finns stora skillnader mellan människor beroende på faktorer som kön, utbildningsnivå, yrke, politiskt intresse och partisympatier. Inställningen skiljer sig också kraftigt åt beroende på skäl till invandring och härkomst. I samtliga fall är det dock en större andel som är positiv än negativ.

Rapporten är skriven av Jesper Strömbäck och Nora Theorin. Strömbäck är professor i journalistik och politisk kommunikation vid Institutionen för Journalistik, medier och kommunikation (JMG) vid Göteborgs universitet och Theorin är doktorand vid Institutionen för Journalistik, medier och kommunikation (JMG) vid Göteborgs universitet.

Arbetet med rapporten har följts av Kerstin Brunnberg, journalist och ledamot i Delmi, och Joakim Palme, professor i statskunskap och ordförande för Delmi. Professor Peter Esaiasson vid Statsvetenskapliga institutionen på Göteborgs universitet och professor Anders Westholm vid Statsvetenskapliga institutionen på Uppsala universitet, har gjort en extern vetenskaplig granskning av ett utkast till rapporten.

Vid Delmis kansli har främst utredningssekreterarna docent Henrik Malm Lindberg, fil.dr. Caroline Tovatt och statistikern Linus Liljeberg bidragit till granskningen. Som brukligt i Delmi-sammanhang ansvarar författarna själva för innehåll, slutsatser och policyrekommendationer i rapporten. Rapporten ingår i Delmis temaområde Samhälle.

Stockholm maj 2018

Joakim Palme

Kristof Tamas

Ordförande Delmi

Kanslichef Delmi

Sammanfattning

Åren 2014 till 2016 utgör en dramatisk period när det gäller invandringen till Sverige. Antalet asylsökande ökade avsevärt vilket bidrog till en kraftig omsvängning av flyktingpolitiken. Parallellt intensifierades debatten medan invandring/integration seglade upp som en av de viktigaste frågorna på medborgarnas dagordning. Kunskapen om hur svenskarnas attityder till invandring ser ut och har förändrats under de senaste åren är dock bristfällig. Detsamma gäller vilka faktorer som kan förklara attityderna till invandring och vilka samband som finns mellan dessa och människors medieanvändning.

Mot den bakgrunden syftar rapporten till att undersöka svenskarnas attityder till invandring, med fokus på tidsperioden 2014 till 2016 och eventuella samband mellan människors medieanvändning och deras attityder till invandring. Empiriskt bygger rapporten på en riksrepresentativ panelundersökning som genomfördes mellan 2014 och 2016. Mer specifikt syftar rapporten till att besvara fem frågeställningar: (1) Vilka attityder har svenskarna till olika former av invandring? (2) Vilka attityder har svenskarna till invandring från olika delar av världen? (3) Vilka effekter upplevs invandring ha på Sverige? (4) Vilka samband finns mellan medieanvändning och attityder till invandring? (5) Vilka förändringar har skett över tid vad avser attityderna till invandring?

Resultaten visar att respondenterna generellt ställer sig positiva till olika former av invandring och från olika delar av världen, även om attityderna skiljer sig åt beroende av varför människor invandrar och varifrån de invandrar. Mest positiva är attityderna till att människor kommer för att studera och arbeta, medan attityderna till att människor kommer till Sverige för att undfly krig och förtryck och för att förenas med anhöriga är något mindre positiva. När det gäller invandring från olika delar av världen är respondenterna mest positiva till invandring från Norden, Europa utanför Norden och Nordamerika, och minst positiva till invandring från Mellanöstern och Afrika. När det gäller frågeställningen om hur invandring upplevs påverka Sverige

visar resultaten att de flesta menar att invandring har positiva, snarare än negativa, effekter, samtidigt som en majoritet upplever att det allt för ofta händer att invandrare har seder och traditioner som inte passar in i det svenska samhället. I samtliga fall skiljer sig attityderna till invandring mellan olika grupper av människor.

En central frågeställning handlar om förändringar av attityderna till invandring över tid. Här visar resultaten att förändringarna mellan 2014 och 2016 överlag var små. Värt att notera är dock att grupper som initialt var mer positiva till invandring tenderade att bli mer positiva medan grupper som inledningsvis var mer negativa snarare tenderade att bli mer negativa över tid. På gruppnivå finns det därmed tecken på en ökad polarisering.

Vad gäller medieanvändning visar resultaten att det finns vissa samband mellan vilka medier människor använder och deras attityder till invandring, men också mellan vilka medier de använder och *förändringar* av deras attityder till invandring. Det kan tolkas som att människors medieanvändning påverkar deras attityder till invandring. Mest entydiga är resultaten för användningen av Avpixlat och ETC, men vissa samband finns också för traditionella nyhetsmedier som Dagens Nyheter och TV4 Nyheterna. Resultaten tyder också på att det finns vissa selektionseffekter, det vill säga att det finns samband mellan människors attityder till invandring och förändringar av deras medieanvändning. Mer forskning behövs dock för att klarlägga sambanden mellan människors medieanvändning och deras attityder till invandring och om sambanden är kausala.

Sammantaget visar resultaten sålunda att attityderna till invandring generellt är positiva och att de präglades av stabilitet snarare än förändring mellan 2014 och 2016. Det finns dock indikationer på ökad polarisering på gruppnivå. Möjligen hänger det samman med vilka medier människor använder sig av och hur de rapporterar om och gestaltar invandring. Fördjupade studier skulle dock behövas för att fastställa om graden av polarisering ökar och vilken betydelse som människors medieanvändning har för deras attityder till invandring. Det finns också behov av fördjupad forskning om hur svenskarnas attityder till invandring påverkas av den politiska retoriken och av invandringspolitikens faktiska utformning.

Summary

The years 2014 to 2016 were a dramatic time with respect to immigration to Sweden. The number of asylum seekers rose sharply, which contributed to major changes of Swedish policy toward refugees and asylum seekers. During these years, the public debate about immigration became increasingly intense while immigration/integration rose to the top of the public agenda. Our knowledge of Swedish citizens' attitudes toward immigration, and how they have changed in recent years, is however quite limited. The same holds true for what factors might explain Swedes' attitudes toward immigration and the relationship between citizens' media use and their attitudes towards immigration.

Against this background, the purpose of this report is to investigate Swedes' attitudes toward immigration, focusing on the time period between 2014 and 2016, and the relationship between media use and attitudes toward immigration. Empirically, the analysis builds on a representative panel survey, conducted between 2014 and 2016. More specifically, we aim to investigate five research questions: (1) What attitudes do Swedes have toward different forms of immigration? (2) What attitudes do Swedes have toward immigration from different parts of the world? (3) What impact on Sweden is immigration perceived to have? (4) What is the relationship between media use and attitudes toward immigration? (5) How have attitudes toward immigration changed over time?

The results show that respondents in general hold positive attitudes toward different forms of immigration and immigration from different parts of the world, although attitudes vary depending on why people immigrate and from where they immigrate. Respondents are most positive toward immigration for the sake of study and work, while the attitudes toward immigration to escape from war and oppression and to unite with family members are slightly less positive. In terms of immigration from different parts of the world, respondents are most positive toward immi-

gration from the Nordic countries, Europe beyond the Nordic countries, and North America, and least positive toward immigration from the Middle East and Africa. With respect to the research question about how immigration is perceived to affect Sweden, the results show that most perceive immigration to have positive, rather than negative, effects on Sweden, although a majority also perceive that it happens too often that immigrants have customs and traditions that do not fit into the Swedish society. In all these cases, attitudes toward immigration differ between different groups of respondents.

A key question in this study is how Swedes' attitudes toward immigration changed between 2014 and 2016. Here the results show that the changes that took place overall were quite small. There is however a tendency that groups that initially were more positive toward immigration tended to become more positive while groups that initially were more negative tended to become more negative over time. At the group level, there are thus signs of increasing polarization.

Regarding the role of the media, the results show that there are some correlations both between people's media use and their attitudes toward immigration, and between people's media use and changes in their attitudes toward immigration. This might be interpreted as showing that people's media use has effects on their attitudes toward immigration. The most clear-cut results emerge for Apixlat and ETC, but there are also some correlations when it comes to use of traditional news media such as Dagens Nyheter and TV4 Nyheterna. There is also some evidence of selection effects, in the sense that people's attitudes towards immigration are linked to changes in their use of media. More research is however needed to establish the relationship between Swedes' media use and their attitudes toward immigration and whether the relationships should be interpreted as being causal.

In summary, the results thus show that Swedes tend to hold positive attitudes toward immigration and that public opinion between 2014 and 2016 was characterized by stability rather than change. There are however indications of increasing polarization at the group level. This process might be linked to what media people use and how these media outlets cover and frame immigration. More research is

however needed to establish if polarization is increasing and the impact of people's media use on their attitudes toward immigration. There is also a need for more in-depth research on how people's attitudes toward immigration are influenced by political rhetoric and by actual immigration policies.

Innehåll

1. Inledning	1
Syfte och frågeställningar	3
2. Forskningsöversikt	5
Tidigare forskning om svenskarnas attityder till invandring: 1950-tal till 2010-tal	5
Faktorer som har samband med människors attityder till invandring	11
Upplevt hot bakom invandringskritiska attityder	15
Stabilitet kontra förändring i attityder	16
Medieeffekter och attityder till invandring	18
Sammanfattning	24
3. Metod och material	25
Bortfallsanalys och representativitet	26
Beroende och oberoende variabler	28
Analystekniker	29
4. Attityder till invandring i Sverige 2014–2016	31
Attityder till olika former av invandring	32
Syn på invandring från olika delar av världen	42
Syn på hur Sverige påverkas av invandring	50
Sammanfattning	60
5. Medieanvändning och attityder till invandring	63
Sammanfattning	71
6. Sammanfattning och slutsatser	74
Stabilitet framför förändring: svenskarnas attityder till invandring	75
Att förklara attityder till invandring	79
Medieanvändning och attityderna till invandring	81
Stabila opinioner i en föränderlig värld	83
7. Referenser	86
Bilaga	102
Förteckning över tidigare publikationer	119

Figurer och tabeller

Figur 4.1. Antal asylsökande till Sverige, 2000–2016.....	31
Figur 5.1. Användning av de undersökta medierna år 2016 (procent).....	64
Tabell 3.1. Jämförelse mellan respondenter i samtliga tre panelvågor och den svenska befolkningen (procent).....	26
Tabell 4.1. Syn på olika former av invandring till Sverige, 2014–2016 (procent).....	33
Tabell 4.2. Samband mellan olika förklaringsfaktorer och attityder till invandring: beroende variabel är ett index som bygger på hur människor ser på olika typer av invandring till Sverige, 2016 (OLS)	36
Tabell 4.3. Förändringar över tid för olika grupper: attityder till invandring där den beroende variabeln utgörs av ett index som bygger på hur människor ser på olika typer av invandring till Sverige (OLS)	40
Tabell 4.4. Syn på invandring från olika delar av världen, 2014–2016 (procent)	43
Tabell 4.5. Samband mellan olika förklaringsfaktorer och attityder till invandring: beroende variabel ett index som bygger på hur människor ser på invandring från olika delar av världen, 2016 (OLS).....	46
Tabell 4.6. Förändringar över tid för olika grupper: attityder till invandring där den beroende variabeln utgörs av ett index som bygger på hur människor ser på invandring från olika delar av världen (OLS)	48
Tabell 4.7. Attityder till invandring utifrån hur invandring uppfattas påverka Sverige, 2014–2016 (procent)	52

Tabell 4.8. Samband mellan olika förklaringsfaktorer och attityder till invandring: beroende variabel ett index som bygger på hur människor uppfattar att invandring påverkar Sverige, 2016 (OLS)	55
Tabell 4.9. Förändringar över tid för olika grupper: Attityder till invandring där den beroende variabeln utgörs av ett index som bygger på hur människor uppfattar att invandring påverkar Sverige (OLS)	58
Tabell 5.1. Samband mellan medieanvändning och attityder till olika former av invandring (OLS)	65
Tabell 5.2. Samband mellan medieanvändning och attityder till invandring beroende av varifrån människor invandrar till Sverige (OLS)	66
Tabell 5.3. Samband mellan medieanvändning och syn på hur invandring påverkar Sverige (OLS)	68
Tabell A. Bortfallsanalys (logistisk regressionsanalys)	102
Tabell B. Stabilitet och förändring på individnivå: Attityder till olika former av invandring (procent)	104
Tabell C. Stabilitet och förändring på individnivå: Attityder till invandring från olika regioner (procent)	105
Tabell D. Stabilitet och förändring på individnivå: Syn på hur invandring påverkar Sverige (procent)	107
Tabell E. Skillnader i attityder till invandring beroende av vilken form av invandring det handlar om, 2014–2016 (medelvärde)	108
Tabell F. Syn på invandring från olika delar av världen (medelvärde)	109
Tabell G. Syn på hur Sverige påverkas av invandring (medelvärde)	111
Tabell H. Medieeffekter avseende attityder till olika former av invandring (OLS)	113

Tabell I. Medieval beroende på attityder till olika former av invandring (OLS).....	114
Tabell J. Medieffekter avseende attityder till invandring beroende av vilka regioner människor invandrar från (OLS).	115
Tabell K. Medieval beroende på attityder till invandring från olika regioner (OLS).....	116
Tabell L. Medieffekter avseende syn på hur invandring påverkar Sverige (OLS).....	117
Tabell M. Medieval beroende på uppfattning om hur invandring påverkar Sverige (OLS).	118

1. Inledning

Perioden 2014 till 2016 utgör en av de mest dramatiska i svensk nutidshistoria när det gäller invandringen till Sverige. Aldrig har invandringen varit så omfattande, och aldrig har en lika stor politisk omsvängning skett under en så pass kort period som under hösten 2015. Den 6 september 2015 talade statsminister Stefan Löfven på en manifestation till stöd för flyktingar och sade att ”Vi ska aldrig bygga murar för att skilja människor från människor. Mitt Europa tar emot människor som flyr från krig. Mitt Europa bygger inte murar”. Bara cirka en och en halv månad senare presenterade regeringen, Moderaterna, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna en överenskommelse om åtgärder för att minska flyktinginvandringen (Regeringen 2016a). När regeringen en månad senare föreslog en rad åtgärder för att begränsa flyktinginvandringen talades det inte längre om att Sverige inte ska bygga murar. Istället talades det om att skapa ”andrum” och ”anpassa asylreglerna till miniminivån i EU för att fler ska söka asyl i andra EU-länder” (Regeringen 2016b). Vad man än anser om denna förändring råder det ingen tvekan om att det var en kraftig politisk omsvängning (Banke 2017).

Bakgrunden var att antalet asylsökande ökade kraftigt under hösten 2015. Bara mellan augusti och oktober 2015 inkom 75 249 ansökningar om asyl, och under hela året inkom 162 877 asylansökningar (Migrationsverket 2015). Jämfört med 2013 innebar det cirka en tredubbling och jämfört med 2014 en fördubbling (Migrationsverket 2017).

I takt med att antalet asylsökande som kommer till Sverige har ökat, har även debatten kring invandring och integration intensifierats. Både på nyhetsplats (Strömbäck, et al. 2017) och på ledarsidor (Bolin, et al. 2016) har invandring och integration tagits upp allt oftare, och även på digitala och sociala medier är det en ofta debatterad fråga (Truedson 2016). Parallellt har frågan om invandring/integration klättrat högre på medborgarnas dagordning. Enligt de årliga SOM-

undersökningarna vid Göteborgs universitet seglade invandring/integration hösten 2014 upp som den viktigaste samhällsfrågan på medborgarnas dagordning, en position den behöll även 2015 och 2016 (Andersson, et al. 2017). Intressant nog har andelen som anser att det är en viktig samhällsfråga ökat både bland dem som är negativt och bland dem som är positivt inställda till flyktinginvandring (Demker & van der Meiden 2016).

Samtidigt är kunskapen om hur den svenska opinionen kring invandring ser ut och har förändrats under de senaste åren bristfällig. Det finns flera skäl till detta. Ett skäl är att de studier som ofta åberopas bygger på frågan om huruvida människor anser att det är ett bra eller dåligt förslag att ta emot *färre flyktingar* i Sverige (Demker & van der Meiden, 2016). Svaren på denna fråga påverkas rimligen av den faktiska eller den upplevda omfattningen av flyktinginvandringen. Ett annat skäl är att det finns en brist på svensk forskning om attityder till andra former av invandring än flyktinginvandring, samtidigt som internationell forskning visar att människors attityder till invandring skiljer sig åt beroende på bland annat vilken form av invandring det handlar om och varifrån människor invandrar (Ford 2011; Hainmueller & Hiscox 2010; Hainmueller & Hopkins 2015). Ett tredje skäl är att nästan all tidigare svensk forskning om hur attityderna till invandring har förändrats bygger på tvärsnittsstudier, det vill säga studier som är baserade på olika urval av respondenter vid olika tillfällen. Medan dessa kan fånga utvecklingen på den *aggregerade* nivån är de begränsade när det gäller att studera förändringar på den *individuella* nivån. Det finns också alltid en viss osäkerhet kring om förändringar av resultaten i tvärsnittsstudier påverkas av att olika urval deltar vid olika undersökningstillfällen.

Det finns därför flera skäl för fördjupade studier av hur den svenska opinionen kring invandring ser ut och hur den har förändrats under de senaste åren. Det gäller inte minst under den dramatiska tidsperioden mellan 2014 och 2016. Det finns också goda skäl att undersöka om människors medieanvändning påverkar deras attityder till invandring. För de allra flesta är traditionella nyhetsmedier den viktigaste källan till information om politik och samhälle (Strömbäck 2015a), och tidigare forskning visar att medierna kan ha – mer eller mindre starka – effekter på människors verklighetsuppfattningar och åsikter (för översikter, se Nabi & Oliver 2009; Potter

2012; Shehata 2015; Strömbäck 2014). Internationell forskning tyder också på att det finns samband mellan människors nyhetskonsumtion och deras attityder till invandring (Hericourt & Spielvogel 2014; Watson & Riffe 2013; Gil de Zúñiga et al. 2012). I Sverige visar forskning vidare att det finns samband mellan människors attityder till flyktinginvandring och sympati för Sverigedemokraterna och deras attityder till och förtroende för medierna (Andersson, et al. 2017; Demker & van der Meiden, 2016; Ohlsson, et al. 2016; Strömbäck & Karlsson 2017). Aktuella studier visar även att förtroendet för mediernas rapportering om invandring är lägre än för deras rapportering om andra ämnesområden (Andersson 2017). Samtidigt utmärks många så kallade ”alternativa medier” av att vara invandringskritiska, främlingsfientliga eller rasistiska, och de anklagar ofta nyhetsmedierna för att mörklägga problem förknippade med invandring (Holt 2016). Allt detta kan ha betydelse för vilka medier människor med invandringskritiska attityder använder sig av och för vilka effekter medieanvändning har på människors attityder till invandring.

Syfte och frågeställningar

Mot den här bakgrunden är syftet med denna rapport att analysera svenskarnas attityder till invandring, med särskilt fokus på förändringar över tid och eventuella samband mellan medieanvändning och attityder till invandring. Med attityder avses här såväl inställning till invandring som upplevda effekter av invandring, och den tidsperiod som avses är 2014–2016. Mer specifikt ska följande fem frågeställningar besvaras:

1. Vilka attityder har svenskarna till olika former av invandring?
2. Vilka attityder har svenskarna till invandring från olika delar av världen?
3. Vilka effekter upplevs invandring ha på Sverige?
4. Vilka samband finns mellan medieanvändning och attityder till invandring?
5. Vilka förändringar har skett över tid vad avser attityderna till invandring?

Empiriskt bygger våra analyser på data från *Demokratipanelen 2014–2016*. Det är en panelundersökning som har genomförts av opinions- och marknadsundersökningsföretaget Novus och som består av ett riksrepresentativt urval stratifierat uti-

från kön, ålder och län. *Demokratipanelen 2014–2016* omfattar tre undersökningstillfällen (så kallade panelvågor), vilka genomfördes i november 2014, november 2015 och november 2016. Totalt deltog 2 254 medborgare i samtliga panelvågor. Det ger oss möjlighet att studera attitydförändringar bland *samma grupp människor*, samt vilka samband som finns mellan attityder till invandring och olika förklaringsfaktorer under en period då invandringen och den politiska debatten om invandring förändrades kraftigt.

Rapporten är upplagd enligt följande. I kapitel två redogör vi för – huvudsakligen svensk – tidigare forskning kring medborgarnas attityder till invandring, med fokus på vilka förändringar som har skett över tid och vilka samband som finns mellan olika förklaringsfaktorer och attityderna till invandring. Vidare ger kapitlet en översikt över svensk och internationell forskning som handlar om *mekanismerna* bakom *stabilitet* respektive *förändring* vad gäller människors attityder till invandring. I kapitel två går vi avslutningsvis igenom tidigare forskning om olika medieeffekter med avseende på människors attityder till invandring. I kapitel tre redovisar vi den empiriska undersökning som våra analyser bygger på. Resultaten presenteras i kapitel fyra och fem. I kapitel fyra redovisas resultaten med avseende på hur attityderna till invandring såg ut och förändrades mellan 2014 och 2016 samt vilka samband som finns mellan olika förklaringsfaktorer och människors attityder till invandring. I kapitel fem analyseras därefter vilka samband som finns mellan människors medieanvändning och deras attityder till invandring. Slutligen, i kapitel sex, sammanfattar vi resultaten och drar våra slutsatser.

2. Forskningsöversikt

I jämförelse med opinionen i andra europeiska länder är den svenska opinionen generellt sett tolerant och positivt inställd till invandring (Bridges & Mateut 2014; Demker 2016; Heath & Richards 2016; Meuleman, et al. 2009; Sides & Citrin 2007). Studier visar exempelvis att det är en högre andel i Sverige än i något annat EU-land som anser att invandring berikar det egna landet och att Sverige bör hjälpa människor på flykt (EU kommissionen 2016; se även EU kommissionen 2010).

Att attityderna till invandring är mer positiva i Sverige än i andra länder är dock inte liktydigt med att svenskarna i absolut mening är positivt inställda till invandring. Det kan också bero på att människor i andra länder har (ännu) mer negativa attityder. Oavsett vilket handlar den här studien primärt om attityderna till invandring i Sverige. Således är vi mer intresserade av jämförelser över tid än mellan länder. Som en bakgrund till de empiriska analyser som rapporten bygger på ska vi i det här kapitlet beskriva tidigare forskning som handlar om (a) svenskarnas attityder till invandring, med fokus på vilka förändringar som har skett över tid, (b) vilka samband det finns mellan svenskarnas attityder till invandring och olika förklaringsfaktorer, och (c) olika mekanismer som kan förklara varför attityderna skiljer sig åt mellan olika människor och grupper.

Tidigare forskning om svenskarnas attityder till invandring: 1950-tal till 2010-tal

Studier kring svenskarnas attityder till invandring har genomförts åtminstone sedan 1950-talet. Vid den tiden dominerades invandringen till Sverige av arbetskraftsinvandring (Byström & Frohnert 2017; Nilsson 2004; Svanberg & Tydén 2005). Med början år 1957 och med uppföljningar 1965 och 1970 undersökte Sifo¹ svenskarnas attityder till Sveriges relativt sett liberala invandringspolitik. Huvudfrågan i

dessas studier var: "Tycker ni att Sverige under de senaste 20 åren har tagit emot utlänningar i allt för stor omfattning, eller att det har skett i ungefär lagom omfattning eller att vi borde ha tagit emot ännu fler utlänningar". Av dessa studier framgår att andelen som ansåg att Sverige hade tagit emot för många utlänningar vid samtliga tillfällen var avsevärt större än andelen som ansåg att Sverige borde ha tagit emot fler. Andelen som ansåg att Sverige hade tagit emot för många utlänningar ökade dessutom från 13 till 47 procent mellan 1957 och 1970. Under samma period sjönk andelen som ansåg att Sverige hade tagit emot "ungefär lagom många" från 66 till 45 procent medan andelen som ansåg att Sverige borde ta emot fler knappt förändrades alls. Samtidigt ökade andelen som ansåg att invandringen var "till övervägande fördel" från 16 till 32 procent. Mellan 1965 och 1970 ökade även andelen som ansåg att "de utländska arbetarna skall ha samma möjligheter på arbetsplatsen" från 74 till 84 procent (Zetterberg 1970; se även Demker 2014).

Ytterligare en tidig undersökning av svenskarnas attityder till invandring genomfördes 1969 av den dåvarande Invandringsutredningen. Resultaten visade att många hade en negativ inställning till invandring. En knapp majoritet, 51 procent, instämde helt eller med tvekan i att det hade varit fel att släppa in så många invandrare till Sverige som man hade gjort. Vidare instämde en majoritet (73 procent) i påståendet att många invandrare kommer till Sverige enbart för att utnyttja de sociala förmånerna. Samtidigt gav svenskarna också uttryck för mer toleranta åsikter. Exempelvis instämde majoriteten i att alla som vill komma till Sverige för att bo och arbeta bör få göra det, och 71 procent ansåg att samhället bör skapa förutsättningar för invandrare att bevara sitt språk och sina kulturella traditioner (Westin 1987).

Tolv år senare (1981) genomfördes ytterligare en större undersökning av svenskarnas attityder till invandring. Det var då Diskrimineringsutredningen, under ledning av Charles Westin, som stod bakom undersökningen. Resultaten indikerade att svenskarna hade blivit mer positivt inställda till invandring sedan 1969. För att nämna ett exempel hade andelen som instämde i påståendet att många invandrare enbart kommer till Sverige för att utnyttja sociala förmåner sjunkit från 73 till 50 procent. År 1987 genomförde Westin ännu en uppföljande studie. Resultaten indikerade att svenskarna i vissa avseenden blev mer kritiskt inställda till invandring

mellan 1981–1987. Exempelvis ansåg en större andel år 1987 att bostadsbristen i Sverige till stor del berodde på invandringen samtidigt som en lägre andel höll med om att samhället ska skapa möjligheter för invandrare att bevara sitt språk och sina traditioner. I andra avseenden blev svenskarna dock mer positivt inställda till invandring. Bland annat ökade andelen som tog avstånd från påståendet att det inte borde släppas in fler invandrare i Sverige, parallellt med att andelen som höll med om att invandrare bör tvingas lämna Sverige vid ökad arbetslöshet sjönk. Trots att förändringarna var något tvetydiga visade en sammanvägning av svaren att betydligt fler kunde klassificeras som positiva till invandring år 1987 jämfört med 1981 (Westin, 1987). Det bör samtidigt noteras att invandringen till Sverige skiftade karaktär under 1970-talet. Under 1950- och 1960-talet dominerade arbetskraftsinvandring medan flyktinginvandring blev betydligt vanligare mot slutet av 1970-talet och under 1980-talet (Byström & Frohnert 2017; Svanberg & Tydén 2005).

Den längsta tidsserien när det gäller svenskarnas attityder till invandring kommer från de årliga SOM-undersökningarna, genomförda av SOM-institutet (Samhälle Opinion Medier), en oberoende samhällsvetenskaplig forskningsorganisation vid Göteborgs universitet. Till skillnad från de tidigare diskuterade studierna handlar frågan i SOM-undersökningarna emellertid enbart om en form av invandring, nämligen invandringen av flyktingar. Sedan 1990 har SOM-undersökningarna inkluderat en fråga som handlar om huruvida det är ett bra förslag att ta emot *färre* flyktingar. Dessa mätningar visar att andelen svenskar som anser att det är ett bra respektive dåligt förslag att ta emot färre flyktingar fluktuerar något från år till år, men mellan 1992 och 2015 är den långsiktiga trenden att svenskarna blir mindre negativa – eller mer positiva – till flyktingmottagande. 1992 ansåg exempelvis 65 procent att det var ett bra förslag att ta emot färre flyktingar medan 16 procent ansåg att det var ett dåligt förslag. 2015 var motsvarande andelar 40 respektive 37 procent. SOM-undersökningen från 2016 indikerar samtidigt att det skedde ett trendbrott mellan 2015 och 2016: mellan dessa år ökade andelen som anser att det är ett bra förslag att ta emot färre flyktingar från 40 till 52 procent medan andelen som anser att det är ett dåligt förslag minskade från 37 till 24 procent (Demker 2017).

Invandring av flyktingar och asylsökande är dock bara en form av invandring vid sidan av exempelvis arbetskraftsinvandring, anhöriginvandring och återinvandring av svenska medborgare (Byström & Frohnert 2017; Strömbäck 2016; Svanberg & Tydén 2005). När det gäller attityderna till andra former av invandring finns det mindre forskning, men vid några tillfällen har valundersökningarna vid Göteborgs universitet ställt frågor om människors attityder till arbetskraftsinvandring. Dessa studier visar att attityden till arbetskraftsinvandring har blivit något mindre negativ över tid. Mellan 2002 och 2010 sjönk exempelvis andelen som var negativt inställd till arbetskraftsinvandring från 45 till 38 procent (Demker 2014).

Det finns också studier som har undersökt hur människor ser på antalet "utlänningar", utan att specificera varifrån eller av vilka skäl de har kommit till Sverige. Mellan 1993 och 2009 fick respondenterna i SOM-undersökningarna exempelvis ta ställning till påståendet "Det finns för många utlänningar i Sverige". Resultaten visar att andelen som anser att det finns för många utlänningar i Sverige sjönk från 52 till 36 procent mellan 1993 och 2009. Över tid har andelen som tycker att det är viktigt att slå vakt om svenska värden och andelen som inte skulle tycka om att få en invandrare ingift i den egna familjen också minskat (Demker 2014).

Mångfaldsbarometern är ytterligare en undersökning som regelbundet kartlägger svenskarnas attityder till invandring och etnisk mångfald. Undersökningarna har genomförts sedan 2005 och omfattar en rad frågor som handlar om synen på mångfald när det gäller bland annat arbetsliv, religion, boende och kultur. Resultaten av dessa studier tyder överlag på en ganska hög grad av stabilitet och att synen på mångfald i stort är positiv. Mellan 2014 och 2016 förefaller dock attityderna till etnisk mångfald ha blivit mer negativa (Ahmadi, et al. 2016).² Mellan dessa år sjönk exempelvis andelen som anser att "samhället bör skapa möjligheter för invandrare att bevara sina kulturella traditioner" från 57 till 49 procent samtidigt som andelen som anser att "människor med utländsk bakgrund som kommit hit måste ges samma sociala rättigheter som landets egen befolkning" sjönk kraftigt från 77 till 55 procent. Parallellt ökade andelen som anser att "alla invandrare som begår brott i Sverige bör tvingas att lämna landet" från 56 till 64 procent. Även andelen som anser att "den etniska mångfalden utvecklar vår kultur" sjönk något, från 66 till 60 procent, mellan 2014 och 2016 (Ahmadi, et al. 2016).

Ytterligare en relevant studie är Bohman och Hjerm (2014), baserad på data från *European Social Survey*. Undersökningen omfattar tidsperioden 2002–2014, och överlag visar resultaten att den svenska invandringsopinionen under perioden var relativt stabil. Visserligen blev svenskarna något mer negativa till invandring i samband med att Sverigedemokraterna blev invalda i riksdagen (2010), men två år senare var opinionen tillbaka på samma nivå som tidigare. Denna studie visade också att valframgångarna för radikala högerpartier *inte* hade haft någon generell effekt på människors attityder till invandring i de europeiska länder som ingick i studien (Bohman & Hjerm 2014).

Även om den här genomgången inte tar upp samtliga studier av svenskarnas attityder till (olika former av) invandring tyder forskningen sammantaget på att dessa attityder i ett längre tidsperspektiv har blivit mer positiva. De främsta förändringarna tycks dock ha skett före sekelskiftet. Under 2000-talet tycks den svenska invandringsopinionen ha präglats av en högre grad av stabilitet. Under de allra senaste åren finns det samtidigt indikationer på att det kan ha skett ett trendbrott i riktning mot mer negativa attityder,³ men om det handlar om ett verkligt trendbrott eller en tillfällig förändring går inte att bedöma förrän längre tid har passerat.

När det gäller tidigare forskning är fyra förhållanden samtidigt viktiga att notera. För det första bygger tidigare studier på tvärsnittsundersökningar. Det gör att det alltid finns en viss osäkerhet kring om förändringar över tid speglar faktiska förändringar eller påverkas av att olika urval har deltagit i undersökningarna vid olika tillfällen. Det gör också att man inte kan analysera förändringar på individnivå. För det andra råder det en brist på svenska studier av hur attityderna till invandring varierar beroende av varför människor invandrar till Sverige och varifrån de kommer, samtidigt som internationell forskning visar att attityderna skiljer sig åt beroende av varifrån människor invandrar och varför de invandrar (se exempelvis Ford 2011; Hainmueller & Hopkins 2015; Valentino, et al. 2017). Undantaget gäller i första hand Mångfaldsbarometern, som visar att fler instämmer i negativa påståenden om människor med utländsk bakgrund när det handlar om invandrade från Mellanöstern och Afrika än när det handlar om invandrade från Asien, Latinamerika, Norden, Nordamerika, Australien och Europa (Ahmadi, et al., 2016). För det tredje

handlar den längsta tidsserien om huruvida människor anser att Sverige bör ta emot färre flyktingar. Om syftet är att tolka hur människors attityder till invandring generellt sett har förändrats över tid är det problematiskt. Ett skäl är att flyktinginvandring bara är en form av invandring, medan ett annat skäl är att svaren troligen påverkas av hur många som vid olika tillfällen kommer som flyktingar. Svaren kan också påverkas av om invandringen på en mer generell nivå skiftar karaktär från exempelvis arbetskraftsinvandring till flyktinginvandring. En och samma person kan exempelvis anse att Sverige bör ta emot färre flyktingar i en situation när det kommer många flyktingar men att Sverige bör ta emot fler flyktingar i en situation när det kommer färre. Förändringar över tid behöver därför inte nödvändigtvis handla om att människors grundläggande attityder har förändrats: de kan också bero på att flyktinginvandringens omfattning ser annorlunda ut.

Oavsett vilket finns det tecken på att utvecklingen vad gäller attityderna till invandring och angränsande frågor präglas av en ökad polarisering. Här kan det noteras att Westin, redan på 80-talet, identifierade tecken på en ökad grad av polarisering. Han konstaterar bland annat att resultaten från hans undersökning 1981 visade att "En stor majoritet av det svenska folket hade blivit positivare till invandrare medan en mycket liten minoritet bedrev en allt hätskare invandringsfientlig verksamhet" (Westin 1987, s. 45). Om vi förflyttar oss till nutid konstaterar Demker och van der Meiden vidare att "flyktingfrågan visat en stadigt ökande partipolarisering" över tid (2016, s. 201). Det kan illustreras av att inställningen till att ta emot flyktingar i Sverige år 2015 var mer partipolitiserad än den klassiska vänster-högerfrågan om huruvida mer av sjukvården bör bedrivas i privat regi (Demker & van der Meiden 2016). Ett annat uttryck för den ökade polariseringen är att stöder för Sverigedemokraterna har vuxit, samtidigt som studier pekar på att svenskarna över tid har blivit alltmer positivt inställda till invandring (Demker 2014). Forskningen tyder också på att framgångarna för radikala högerpartier tycks förklaras mer av att de har varit skickliga på att mobilisera väljare snarare än att partierna förändrat människors attityder (Bohman & Hjerm 2014; Demker 2014). Ytterligare ett uttryck för ökad polarisering är att andelen som anser att invandring/integration är en viktig samhällsfråga har ökat både bland dem som har negativa och bland dem som har positiva attityder till flyktinginvandring (Demker & van der Meiden 2016).

Med andra ord tycks vissa grupper bli mer negativa medan andra blir mer positiva till invandring. Det leder till frågan om vilka faktorer som kan förklara människors attityder till invandring.

Faktorer som har samband med människors attityder till invandring

Både i Sverige och internationellt finns det relativt mycket forskning som handlar om vilken betydelse olika faktorer har för att förklara människors attityder till invandring. Den enskilda faktor som oftast har samband med människors attityder till invandring är utbildning. Högutbildade ger genomgående uttryck för mer positiva attityder än lågutbildade. Detta samband har identifierats både i Sverige och i andra länder (Ahmadi, et al. 2016; Demker 2016; Hainmueller & Hiscox 2007; Mella 2011; Sandberg & Demker 2013). Enligt 2016 års SOM-undersökning anser exempelvis 41 procent av högskole- eller universitetsutbildade att det är ett ganska eller mycket bra förslag att ta emot färre flyktingar, jämfört med 64 procent bland dem som endast har grundskoleutbildning (Demker 2017).

Sambandet har förklarats genom skillnader i såväl värderingar som kunskap. Bland annat tenderar högre utbildning att leda till ett större mått av kritiskt tänkande, en ökad medvetenhet om internationella händelser samt anti-auktoritära värderingar (Ahmadi et al. 2015; Demker 2014; Hainmueller & Hiscox 2007). Det finns också empiriskt stöd för att högutbildade personer är mindre främlingsfientliga och att de värdesätter mångkultur i högre grad än lågutbildade (Hainmueller & Hicox 2007). Vidare antas högutbildade människor vara mindre benägna att uppleva invandring som ett hot då en hög utbildning tenderar att medföra en god social och ekonomisk situation (Ahmadi et. al 2015). Det finns empiriskt stöd även för detta resonemang. Studier har bland annat visat att människor med kortare utbildning tenderar att känna en större oro för att invandring ska hota den nationella kulturen och identiteten (*kulturellt hot*) samt för att invandrare ska öka konkurrensen på arbetsmarknaden (*ekonomiskt hot*) (Ahmadi et al. 2015; Demker 2016; Hainmueller & Hopkins 2014; Malhotra et. al 2013, Mella 2007).⁴ Eftersom forskning visar att upplevelsen av olika typer av hot är centralt för att förstå mekanismerna bakom invandringskritiska attityder kommer forskning kring detta att diskuteras närmare nedan.

Vid sidan av utbildning har kön också visat sig ha betydelse. Genomgående visar forskning att kvinnor tenderar att vara mer positiva till invandring än män. Skillnaden mellan könen är inte lika stor som mellan högutbildade och lågutbildade, men en lång rad studier påvisar att det finns ett samband mellan kön och attityder till invandring (Ahmadi et al. 2015; Andersson & Demker 1997; Demker 2014; Mella 2011; Sandberg & Demker 2013). Värt att notera är också att skillnaden mellan män och kvinnor går att identifiera oavsett ideologisk position på vänster-högerskalan och oavsett ålder.

En tredje faktor som har visat sig ha betydelse är ålder, där yngre generellt tenderar att vara mer positiva till invandring än äldre (Ahmadi et al. 2015; Demker 2014; Sandberg & Demker 2013). Yngre personer är dock en polariserad grupp. Trots att unga generellt är mer positivt inställda till invandring tenderar unga med *låg utbildning* att vara invandringskritiska.

En fjärde faktor som kan ha betydelse för människors attityder till invandring är bostadsort, där forskning visar att de som bor i större städer tenderar att vara mer positiva till invandring än de som bor på landsbygd och i mindre tätorter (Ahmadi et al. 2015; Demker 2014; Sandberg & Demker 2013). En möjlig förklaring kan vara att storstäder präglas av en mer mångkulturell miljö, vilket antas resultera i att storstadsbor upplever etnisk mångfald som mer naturlig (Mella 2007). Enligt den så kallade *kontakthypotesen* kan det också förväntas att interaktion och kontakt med invandrare resulterar i mindre fördomar och negativa attityder till invandring och invandrade (Demker 2014; Hainmueller & Hopkins 2014). Den hypotesen har fått empiriskt stöd i ett flertal studier (Fetzer 2000; McLaren 2003). Bland annat visar en meta-analys av runt 500 studier att kontakt med andra grupper än den egna tenderar att leda till mindre fördomar (Pettigrew & Tropp 2008).

Vad gäller Sverige pekar forskningen också på att attityderna till invandring skiljer sig mellan olika regioner. Särskilt tydligt är att människor i södra Sverige, inte minst i Skåne, är mer kritiska till flyktingmottagande än de som bor i Norrland (Demker 2014, 2010). Det är dessutom ett mönster som går igen historiskt. Ett uttryck för det är att anslutningen till olika nationalsocialistiska, fascistiska och extremnationalis-

tiska rörelser historiskt har varit större i södra Sverige än i andra delar av Sverige (Löw 2004). Exakt varför södra Sverige i högre grad har präglats och präglas av mer negativa attityder till invandring är dock oklart.

Ovanstående faktorer – utbildning, kön, ålder och bostadsort – är de som oftast lyfts fram för att förklara människors attityder till invandring. Dessa faktorer samverkar samtidigt med andra faktorer, vilket understryker att ett samband inte nödvändigtvis är liktydigt med ett orsakssamband. En sådan faktor är klasstillhörighet, där personer som uppger att de lever i ett arbetarhem är betydligt mer negativa till flyktningmottagande än de som uppger att de lever i ett tjänstemannahem. I hög grad samverkar klass med utbildning, och det är främst personer som tillhör arbetarklassen och som har låg utbildning som ger uttryck för invandringskritiska attityder (Demker 2014; Mella 2007). Ytterligare en faktor är ekonomi. Flera studier visar till exempel att upplevelsen av att den egna ekonomin har försämrats är förknippat med invandringskritiska attityder. Likaså är arbetslösa mer kritiska till flyktningmottagande än personer som har en anställning (Sandberg & Demker 2013; Demker 2014).

En fjärde faktor är religion, där studier visar att troende generellt har mer toleranta och positiva attityder till invandring och invandrare än icke-troende. Framförallt uppvisar unga, troende kvinnor positiva attityder till invandring och mångfald (Demker 2014; Demker 2010; Mella 2007). En femte faktor handlar om det upplevda kulturella avståndet till invandrade. Ju större det upplevda avståndet till invandrare är, desto mer negativa tenderar människors attityder till invandring och mångkultur att vara. Det upplevda kulturella avståndet hänger i sin tur samman med vilken del av världen som invandrade personer kommer från. Exempelvis tenderar det upplevda kulturella avståndet till människor från Mellanöstern vara större än det upplevda kulturella avståndet till människor från Norden och Nordamerika (Ahmadi, et al. 2016; Mella 2007; se även Strömbäck 2017). Exempelvis konstaterade Westin i sina studier under 1980-talet att den upplevda "etniska distansen" var större till bland annat iranier, kurder och etiopier än till exempelvis norrmän, danskar och amerikaner, som uppfattades ligga närmare svenskarna kulturellt och värderingsmässigt (Westin 1987).

Sist, men inte minst, visar forskning att det finns samband mellan människors attityder till invandring och deras partisympati samt ideologiska hemvist. Generellt tenderar de som står till vänster politiskt och som sympatiserar med partier till vänster att vara mer positivt inställda till invandring, medan de som står längre till höger politiskt och som sympatiserar med konservativa, nationalistiska eller högerpopulistiska partier tenderar att vara mer negativt inställda till invandring (Canetti, et al. 2016; Cohrs & Stelzl 2010; Demker 2014, 2017).

Tidigare forskning visar också att det finns samband mellan attityderna till invandring och sociala samt politiska faktorer som tillit, tillfredsställelse med livet och hur nöjd man är med det sätt på vilket demokratin fungerar. Exempelvis är de som anser att det inte går att lita på människor i allmänhet i högre grad negativa till flyktingmottagande. Likaså är de som är missnöjda med demokratin, det politiska systemet och det egna livet mer kritiska till flyktingmottagande (Demker 2014; Sandberg & Demker 2013). Studier visar också att de som har ett lågt politiskt intresse är mer negativa till invandring och flyktingmottagande än de som har ett stort politiskt intresse (Andersson & Demker 1997; Demker 2014).

Samtidigt finns det samband mellan politiskt intresse och utbildning, och det är fullt möjligt att sambandet mellan politiskt intresse och attityder till invandring egentligen speglar utbildningsnivåns betydelse. Vad som är den egentliga förklaringsfaktorn är därför oklart, vilket illustrerar den fundamentala skillnaden mellan samband och orsakssamband. Att det finns ett samband behöver inte betyda att det finns ett orsakssamband. Ett orsakssamband betyder att *a leder till b*, medan ett samband, eller en korrelation, betyder att *a är förknippat med b*, utan att det är belagt om *a leder till b* eller om det är *b som leder till a* – eller om det finns en tredje faktor, *c*, som påverkar både *a* och *b*.

Ett problem i detta sammanhang är bristen på svenska studier som undersöker sambanden mellan olika förklaringsfaktorer och människors attityder till invandring med hjälp av statistiska analyser, där man kan isolera betydelsen av enskilda förklaringsfaktorer under kontroll för andra förklaringsfaktorer. Ett annat problem

är att det finns en brist på svenska studier som bygger på panelundersökningar. Fördelen med panelundersökningar är att samma personer tillfrågas vid flera olika tillfällen, vilka gör det möjligt att kontrollera för tidsfaktorn och studera *förändringar* på individnivå och bland samma grupp människor (Finkel 1995). Detta bidrar till att kunskapen om vilka faktorer som förklarar – och inte bara som samvarierar med – svenskarnas attityder till invandring är begränsade.

Internationellt finns det emellertid mer forskning som fokuserar på orsakssambanden och vilka mekanismer som kan förklara människors attityder till invandring. Det finns därför skäl att gå närmare in på den forskningen.

Upplevt hot bakom invandringskritiska attityder

Inom den internationella forskningen finns det olika teorier som handlar om vad som kan förklara människors attityder till invandring och invandrare. Ofta utgår forskningen från *grupphotsteorin* (*group threat theory*) för att förklara främlingsfientlighet, motstånd mot invandring och stöd för radikala högerpartier (Bohman & Hjern 2014). Enligt teorin så kan negativa attityder till invandring och invandrade förklaras av att vissa människor upplever invandring som ett hot riktat mot den egna gruppen. Mer specifikt har forskare i huvudsak hänvisat till upplevelsen av *kulturella* eller *ekonomiska* hot för att förklara invandringskritiska attityder (Bornschieer 2010; Hainmueller & Hopkins 2014, 2015; Lucassen & Lubbers 2012; Oesch 2008; Valentino, et al. 2017).

Den kulturella förklaringsmodellen har socialpsykologiska rötter och menar att den främsta orsaken till att människor är kritiska till invandring är att invandring uppfattas som ett hot mot den nationella identiteten och/eller kulturen (Hainmueller & Hopkins 2014). Den här typen av hot är ofta symboliskt snarare än materiellt och handlar mindre om hur invandring upplevs påverka individerna själva och mer om hur den upplevs påverka samhället i stort.

Den ekonomiska förklaringsmodellen antar istället att människors attityder till invandring främst bottnar i ett materiellt egenintresse. Teorin kan delas upp i två modeller, vilka fokuserar på olika typer av materiellt egenintresse: *Labor Market Competition* och *Fiscal Burden* (Hainmueller & Hopkins 2014, 2015). Den grundläggande hypotesen enligt tesen om *Labor Market Competition* är att negativa attityder till invandring bottnar i en upplevelse av att invandring bidrar till ökad konkurrens på arbetsmarknaden, antingen genom ökad konkurrens om jobben eller risk för lönedumpning. Den grundläggande hypotesen enligt tesen om *Fiscal Burden* är att invandringskritiska attityder grundar sig i uppfattningen att invandring bidrar till att belasta välfärden och/eller de offentliga finanserna.

Empiriskt finns det stöd såväl för att negativa attityder till invandring bottnar i en upplevelse av att invandring bidrar till en belastning på de offentliga finanserna (Hanson, et al. 2007; Facchini & Mayda, 2009; Citrin, et al. 1997), som till en ökad konkurrens på arbetsmarknaden (Dancygier & Donnelly 2013; Scheve & Slaughter 2001; Mayda 2006) och som ett hot mot den nationella kulturen eller identiteten (Hainmueller & Hiscox 2007; Sides & Citrin 2007; Chandler & Tsai 2001).

Om man väger samman den empiriska forskningen och ser till studier som jämför förklaringskraften av dessa modeller, så tyder det mesta på att upplevelsen av ett kulturellt eller symboliskt hot har större betydelse än människors materiella egenintresse (Hainmueller & Hopkins 2014; Card et al. 2012; Lucassen & Lubbers 2012; Oesch 2008; Sniderman et al. 2004). Forskning pekar också på att människors oro över hur samhället i stort påverkas av invandring har större betydelse än oron över hur de själva påverkas (Hainmueller & Hopkins 2014, 2015).

Stabilitet kontra förändring i attityder

Då en av den här studiens frågeställningar handlar om hur attityderna till invandring har förändrats i Sverige 2014–2016 finns det skäl att diskutera vad forskningen visar när det gäller stabilitet kontra förändring i politiska attityder och åsikter. En central faktor i det sammanhanget är att sannolikheten för att en individ ska ändra attityd är beroende av hur stark och genomtänkt attityden i fråga är. ”Starka attity-

der” är i regel stabila över tid och mer resistent mot ny information, medan ”svaga attityder” är mer formbara (Eagly & Chaiken 1993; Petty & Krosnick 1995; Petty & Cacioppo 1986; Tesler 2015; Zaller 1992).

Relevant i det sammanhanget är att människor, enligt forskningen, ofta saknar tydliga och genomtänkta åsikter och attityder (Bishop 2005; Converse 1964; Zaller 1992). I de flesta frågor har människor helt enkelt inte tänkt igenom vad de anser. Ofta präglas våra åsikter därför av att vara instabila och ambivalenta, särskilt när det gäller frågor där vi saknar ett starkt engagemang eller där vi inte har haft särskilda skäl att tänka igenom våra åsikter och hur de hänger samman med varandra (Bishop 2005; Converse 1964; Moy 2008; Zaller 1992). Detta är en viktig förklaring till varför människor är mottagliga för påverkan från exempelvis massmedier eller från politiska aktörer som vi sympatiserar med (Converse 1964; Tesler 2015; Zaller 1992). Ett annat forskningsresultat är att människor sällan tar politisk ställning utifrån sina samlade kunskaper och värderingar. Istället utgår vi i hög grad från de tankar som ligger närmast tillgängliga i minnet (”at the top of the head”), vilket påverkas av den politiska debatten och medierapporteringen (Zaller 1992). Att förlita sig på signaler från massmedier och olika opinionsledare fungerar i det sammanhanget som ett sätt för människor att spara tid och kognitiv energi (Lau & Redlawsk 2001; Lupia & McCubbins 1998; Popkin 1994).

När det gäller frågan om invandring och integration låg den under tidsperioden 2014–2016 i topp på medborgarnas dagordning över viktiga samhällsfrågor (Andersson, et al. 2017). Dessa frågor har också fått ett stort utrymme i såväl debatten som på ledarsidor (Bolin, et al. 2016) och i nyhetsrapporteringen (Andersson, et al. 2017; Strömbäck, et al. 2017). Som nämnts tidigare präglas dessa frågor också av en växande politisk polarisering. Detta talar för att människor, jämfört med många andra frågor, har haft goda skäl att tänka igenom sina attityder till invandring och forma mer stabila åsikter. Det talar för att relativt små attitydförändringar kan förväntas under tidsperioden 2014–2016. Samtidigt ökade flyktinginvandringen kraftigt under samma tidsperiod, parallellt med att flyktingpolitiken från slutet av 2015 förändrades i allt mer restriktiv riktning. Det talar för att människor har haft skäl att omvärdera sina tidigare attityder till invandring, och för att större attitydförändringar kan förväntas under tidsperioden 2014–2016.

Medieeffekter och attityder till invandring

Oavsett vilka faktorer som i övrigt kan bidra till att förklara människors attityder till invandring kan de inte ses oberoende av medierna, deras bevakning av frågor kopplade till invandring, och människors användning av medier. Det följer, för att citera Hericourt och Spielvogel (2014, s. 226), av att ”det är de subjektiva perceptionerna, och inte en objektiv utvärdering [av invandringens påverkan], som leder människor till att vara för eller emot invandring”. Viktigt i det sammanhanget är att medier utgör en av de viktigaste källorna till information om sådant som ligger bortom människors egen vardag (Mutz 1998; Shehata & Strömbäck 2014). I hög grad är människor beroende av medier för information om politik och samhälle, ett förhållande som ligger till grund för mediernas effekter. Den information som människor tar del av via medier samspelar med människors redan existerande verklighetsuppfattningar, åsikter och värderingar, och bidrar till att ytterligare forma dessa.

I den svenska kontexten finns det i princip inga studier som undersöker mediernas betydelse för människors attityder till invandring, men internationellt visar forskning att såväl mediernas innehåll som människors medieanvändning kan ha betydelse för attityderna till invandring (för en översikt, se Meltzer, et al. 2017). Det finns därför skäl att kort diskutera forskningen på området.

När det gäller medieeffekter på en generell nivå är tre av de mest centrala teorierna dagordningsteorin, priming och gestaltningsteorin (*framing theory*). Kärnan i *dagordningsteorin* är att det finns ett samband mellan hur stor uppmärksamhet medierna ägnar åt olika frågor och vilka frågor människor anser vara viktiga samhällsfrågor (Iyengar & Kinder 1985; McCombs 2014, Shehata 2015). Ju mer medierna uppmärksammar en fråga, desto större är sannolikheten att människor ska anse att det är en viktig samhällsfråga. Kärnan i *priming-teorin* är att medierna påverkar vilka tankar som människor har närmast tillgängliga i minnet, och därmed hur människor tänker kring olika frågor, händelser, processer eller aktörer (Fiske & Taylor 1991; Roskos-Ewoldsen, et al. 2007). Det kan till exempel handla om vilka måttstockar som människor använder när de bedömer politiska partier (Druckman 2004; Iyengar 1992), men också om hur människor tänker kring och vilka associa-

tioner de gör till olika grupper av invandrade (Valentino, Brader & Jardina 2013). Kärnan i *gestaltningsteorin* (*framing theory*) är att de sätt på vilka medierna beskriver och gestaltar en fråga, händelse, process eller grupp har betydelse för hur människor uppfattar det som nyheterna handlar om (Entman 1993; Iyengar 1992; Price, Tewksbury & Powers 1997; Shehata 2015). Det kan gälla allt från ett politiskt förslag till hur en händelse eller en aktör uppfattas av människor (Arendt & Matthes 2014; Schuck & de Vreese 2006; Simon & Jerit 2007; Valkenburg, Semetko & de Vreese 1999).

Internationellt finns det en rad studier, vilka bygger på dessa teorier, som undersöker mediernas effekter på människors attityder till invandring och invandrade. Bland annat visar forskning att det finns samband mellan hur mycket medierna rapporterar om invandring och relaterade frågor och hur viktig frågan anses vara bland befolkningen (Dunaway, et al. 2011). Studier visar också att omfattningen av mediernas rapportering om invandring påverkar hur starkt stödet för invandringskritiska partier är (Boomgaarden & Vliegenthart 2007; Walgrave & De Swert 2004). Det finns även flera studier som belägger att medierna, genom att koppla samman invandring med brottslighet eller genom användandet av negativa stereotyper av invandrade och etniska minoriteter, påverkar människors attityder till de grupper som det handlar om (Brader, Valentino & Suhay 2008; Schemer 2014; Cho, et al. 2006; Valentino, Brader & Jardina 2013). Det finns också en rad studier som visar att medierade gestaltningar som präglas av en negativ eller problematiserande framställning av invandring tenderar att bidra till mer invandringskritiska attityder, medan gestaltningar som präglas av en mer positiv framställning av invandring tenderar att leda till att människor upplever invandring som mer positiv eller mindre problematisk (Boomgaarden & Vliegenthart 2009; Igartua et al 2011; Igartua & Cheng 2009; Jacobs, et al. 2016; Meeussen & Jacobs 2017; Schemer 2012, 2014; Schlueter & Davidoy 2011; van Klingeren, et al. 2015; Vergeer, et al. 2000;).

Vid sidan av studier som undersöker sambanden mellan medieinnehåll och attityder till invandring finns det även studier som undersöker sambanden mellan mediekonsumtion och attityder till invandring. Den typen av forskning kan sägas ha fått större relevans i takt med att medieutbudet har ökat kraftigt, inte minst online. På

en generell nivå har ett ökat medieutbud tvingat fram en ökad selektivitet i medieanvändningen, med följden att människors preferenser har fått större betydelse för vilka medier och vilket medieutbud de använder sig av (Prior 2007; Strömbäck, Djerf-Pierre & Shehata 2013). Detta gäller inte minst frågor som rör invandring, där det har vuxit fram en flora av högerextrema, främlingsfientliga och invandringskritiska så kallade ”alternativa medier” (Holt 2016).

För svensk del finns det bara en studie som har undersökt vilka samband som finns mellan medieanvändning och attityder till invandring (Strabac, et al. 2012). I den analyseras sambanden mellan medieanvändning och attityder till invandring i sex länder, varav Sverige är ett. Ett övergripande mönster är att användning av kommersiella tv-nyheter är förknippat med ett ökat motstånd mot invandring medan motsatsen gäller för användning av public service-medier. När det gäller tidningsläsning fanns det, vid sidan om Nederländerna, inte några samband med människors motstånd mot invandring. I Nederländerna var tidningsläsning förknippat med ökat invandringsmotstånd. Mer specifikt visade resultaten från Sverige att användning av TV4 Nyheterna var förknippat med ett ökat motstånd mot invandring medan motsatsen gällde användning av Rapport i SVT.⁵ Liknande resultat framkommer i en annan studie som omfattar USA, Frankrike och Norge samt i en studie från Belgien. Även i dessa studier är användning av kommersiella tv-nyheter förknippat med mer negativa attityder till invandring jämfört med användning av public service-nyheter (Beyer & Matthes 2015a; Jacobs, et al. 2016). I samtliga fall menar forskarna bakom studierna att skillnaden förmodligen kan förklaras av att kommersiella kanaler och public service-kanaler tenderar att skilja sig i presentationen av nyheter: kommersiella kanaler har exempelvis en tendens att i högre grad fokusera på kriminalitet, konflikt och andra negativa aspekter av invandring (Beyer & Matthes 2015b). Den hypotesen får också stöd i den nämnda studien från Belgien (Jacobs, et al. 2016). Om dessa resultat stämmer på den svenska verkligheten har vi ingen forskning om. Det bör dock tilläggas att de nämnda studiernas design gör det svårt att fastställa eventuella orsakssamband.

Internationellt finns det fler studier som har undersökt sambanden mellan användning av olika medier och attityder till invandring. I exempelvis USA visar en studie

att det finns ett samband mellan tittande på den konservativa kabel-tv kanalen FOX News och en negativ inställning till invandring från Mexiko. Det sambandet kvarstår oavsett partisympati och ideologi (Gil de Zúñiga et al. 2012). Vidare identifierar samma studie ett samband mellan den generella nyhetskonsumtionen – alltså oavsett medieval – och attityderna till invandring från Mexiko: ju större nyhetskonsumtion, desto mer negativa attityder hade människor till invandring från Mexiko (Gil de Zúñiga et al. 2012). En förklaring skulle kunna vara medielogiken och att ”negativa nyheter” – såväl generellt som när det gäller invandring – har ett högre nyhetsvärde än ”positiva nyheter” (Arendt 2010; Lengauer, et al. 2012; Schemer & Müller 2017; Strabac, et al. 2012; Strömbäck, et al. 2017). En internationellt jämförande studie visar dessutom att graden av negativitet är högre när medierapporteringen handlar om ämnen som brott och straff samt om invandring och integration än om andra ämnen (Esser, et al. 2017). Vidare pekar en annan amerikansk studie på att daglig användning av webbnyheter ökar benägenheten att uppleva invandring som ett hot. Studien finner däremot inte något signifikant samband mellan användning av tv-nyheter eller tidningskonsumtion och främlingsfientliga attityder. Författarna menar att en tänkbar förklaring till detta kan vara omfattningen av invandringskritiska sajter på internet (Watson & Riffe 2013). Däremot visar en europeisk studie att tidningsläsning bidrar till en mer positiv syn på hur invandring påverkar det egna landet medan tv-tittande bidrar till en mer negativ syn både på hur invandring påverkar det egna landet och på hur öppet det egna landet bör vara för invandring (Héricourt & Spielvogel 2014).⁶ I den studien kontrolleras det dock inte för om det handlar om exponering för public service eller kommersiella tv-nyheter.

Sammanfattningsvis tyder forskning med andra ord på att det finns vissa samband mellan såväl allmän medie- eller nyhetsanvändning som exponering för olika typer av medieinnehåll och människors uppfattningar om, och attityder till, invandring. I vilken grad de samband som har etablerats går att generalisera är dock oklart. Som alltid när det gäller medieeffekter så finns det ett antal faktorer som kan påverka styrkan i dessa samband. Tre faktorer som har lyfts fram när det gäller effekter på människors attityder till invandring är (a) den faktiska invandringens omfattning, (b) det etniska ursprunget hos invandrare, och (c) människors kunskap och engagemang.

När det gäller den faktiska invandringens omfattning tyder studier på att den kan ha betydelse för vilka effekter medierna har och hur stora dessa är. Resultaten är dock inte entydiga. En studie från Tyskland påvisar exempelvis att nyheter om invandrare har starkast effekt när invandringen är stor (Boomgaarden & Vliengenhart 2009), samtidigt som en studie från Spanien visar att negativa nyheter om invandring har starkast effekt i områden där det finns en lägre andel invandrare (Schlueter & Davidoy 2013). Det tycks med andra ord som om invandringens faktiska storlek har eller kan ha betydelse, utan att det finns entydiga svar på hur detta påverkar sambandet mellan medierapportering och attityder till invandring och om det som har (störst) betydelse är omfattningen av den historiska eller den aktuella invandringen.

När det gäller invandrades etniska ursprung visar ett amerikanskt experiment att negativa gestaltningar av ökad invandring resulterar i mer invandringskritiska attityder när det gäller invandrare från Mexiko än när det gäller invandrare från Europa (Brader, Valentino & Suhay 2008). Likaså visar ett spanskt experiment att negativa gestaltningar av invandrare från Marocko har större – och mer negativa – effekter än negativa gestaltningar av invandrare från Latinamerika (Igartua et al. 2011). Orsaken till att det etniska ursprunget kan ha betydelse för mediernas effekter antas vara att majoritetsbefolkningen tenderar att ha fler fördomar och negativa stereotyper om vissa invandrargrupper jämfört med andra, och att dessa stereotyper aktiveras när gruppen i fråga gestaltas i negativa termer (Brader, Valentino & Suhay 2008; Igartua et al. 2011; Peffley et al. 1996). Att stereotypa uppfattningar kan ha betydelse för människors uppfattningar och mediernas effekter har visats i många studier. Ett exempel är en experimentell studie där deltagarna fick se en kort filmsekvens där en misstänkt brottsling gestaltades. När den misstänkta var mörkhyad uppvisade de deltagare som hade stereotypa uppfattningar om mörkhyade mer negativa attityder än när den misstänkta var vit (Peffley, et al. 1996).

När det gäller kunskap och engagemang tyder forskning generellt på att mediernas effekter tenderar att vara starkare bland grupper som har lågt politiskt engagemang och låga kunskaper, lågt engagemang i den specifika fråga som rapporteringen berör och bland dem som saknar band till något politiskt parti – under förutsätt-

ning att de exponeras för mediernas rapportering (se bland annat McCombs 2014; Igartua, et al. 2011; Zaller 1992). I linje med detta har medieeffekterna när det gäller attityder till invandring visat sig vara starkare för människor med liten kunskap om invandringsfrågan än för människor med stor kunskap. Detta har visat sig gälla för såväl negativ som positiv gestaltning av invandring. Orsaken antas vara att välinformerade människor är mer motiverade, och har bättre förmåga, att värdera ny information i relation till vad de redan vet än de som är mindre informerade (Schemer 2012). Det ligger i linje med att människor som har mer bakgrundsinformation generellt är bättre rustade att kritiskt granska ny information (Zaller 1992).

I vilken utsträckning resultaten från den internationella forskningen är giltiga också i Sverige är dock en öppen fråga. När det gäller psykologiska mekanismer bör de vara giltiga oavsett land, men de konkreta medieeffekterna på människors attityder till invandring påverkas också av olika sociala, kulturella, politiska och institutionella förhållanden, liksom av hur medierna rapporterar om invandring, invandrade och etniska minoriteter. I samtliga dessa fall finns det viktiga skillnader mellan länder som kan påverka sambanden mellan medieanvändning, medieinnehåll och människors attityder till invandring.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis visar den här översikten att svenskarnas attityder till invandring är positiva ur ett internationellt perspektiv och att den långsiktiga trenden går i positiv riktning även om det finns begränsat med svensk forskning kring hur attityderna till olika former av invandring varierar och har förändrats över tid. Samtidigt finns det indikationer på att det kan ha skett ett trendbrott runt 2015–2016, åtminstone när det gäller attityderna till flyktinginvandring, i kölvattnet av den kraftigt ökade invandringen och den allt mer restriktiva politiken när det gäller flyktinginvandring. Ur det perspektivet erbjuder vår studie, som bygger på den enda svenska panelundersökning som genomfördes under de omvälvande åren 2014–2016, en unik möjlighet att undersöka förändringar bland samma grupp människor. När det gäller medierna och medieanvändningens betydelse finns det en påtaglig frånvaro av tidigare svensk forskning. Givet detta och den internationella forskning som tyder på att det finns samband mellan människors medieanvändning och deras attityder till invandring finns det därför skäl att undersöka vilka samband som finns mellan svenskarnas medieanvändning och deras attityder till invandring.

Slutnoter kapitel 2

1. Sifo var ursprungligen förkortning för det ursprungliga namnet Svenska institutet för opinionsundersökningar.
2. År 2015 genomförde Mångfaldsbarometern ingen undersökning.
3. Se exempelvis Ahmadi et al 2015, 2016; Andersson, et al. 2017; Hübinette & Hyllén-Cavallius 2014; Integrationsbarometern 2007; SCB 2011, Sifo 2013.
4. Empirisk forskning indikerar att den kulturella förklaringsmodellen är starkare än den ekonomiska förklaringsmodellen. Detta gäller både för attityder till invandring och stöd för invandringskritiska partier. Se exempelvis Hainmueller & Hopkins 2014 och Lucassen & Lubbers 2012.
5. Resultaten gäller efter kontroll för kön, ålder, utbildning och politiska kunskaper.
6. Effekterna gäller efter kontroll för faktorer såsom kön, ålder, utbildning, sysselsättning, i vilken typ av region man bor i, och politisk orientering på vänster-högerskalan.

3. Metod och material

För att undersöka svenskarnas attityder till invandring och hur de förändrades mellan 2014 och 2016 använde vi oss av data från *Demokratipanelen 2014–2016*.¹ Det är en treårig panelundersökning genomförd i samarbete med Novus, vilken bygger på ett riksrepresentativt urval från deras Sverigepanel stratifierat utifrån kön, åldersgrupper och län. Sverigepanelen är en webbaserad panel bestående av cirka 35 000 deltagare, vilka rekryteras kontinuerligt via ett slumpmässigt urval. Ingen självrekrytering sker till Sverigepanelen, som i stort är representativ för den svenska befolkningen.

Demokratipanelen 2014–2016 omfattar tre undersökningstillfällen, så kallade panelvågor. Målgruppen var svenska medborgare mellan 18 och 75 år. Den första panelvågen genomfördes den 13–25 november 2014. Enkäten gick ut till 7 652 respondenter, varav 3 861 valde att besvara webbenkäten. Det motsvarar en svarsfrekvens på 50,5 procent. Den andra panelvågen genomfördes den 12–24 november 2015.² Enkäten skickades enbart ut till dem som deltog i den första panelvågen. Enkäten besvarades av 2 832 respondenter, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 37 procent av dem som inbjöds i första omgången. Den tredje panelvågen genomfördes den 10–22 november 2016. Enkäten gick ut enbart till dem som deltog i den andra panelvågen. Den besvarades av 2 254 respondenter, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 29 procent av dem som inbjöds att delta i den första omgången. Detta kan anses vara en acceptabel svarsfrekvens.³

Analyserna i den här rapporten bygger enbart på svaren från de respondenter som deltog i samtliga panelvågor. Genom att koncentrera analyserna till dem som deltog i samtliga panelvågor har det varit möjligt att studera förändringar på individnivå och bland samma grupp respondenter. Det gör det möjligt att analysera inte bara samband. Det ger också vissa möjligheter att analysera kausala samband (Finkel 1995). Det är en central skillnad jämfört med tvärsnittsundersökningar.

Bortfallsanalys och representativitet

För att analysera representativiteten bland dem som deltog i samtliga tre panelvågor utfördes en bortfallsanalys i två steg. I det första steget jämförde vi hur representativa de som deltog i samtliga tre panelvågor är dels för de som deltog i den första panelvågen, dels för den folkbokförda befolkningen, med avseende på kön, ålder, utbildning, födelseland och geografisk hemvist, det vill säga faktorer där det finns officiell statistik att jämföra med. I tabell 3.1 redovisas andelen bland dem som deltog i den första respektive samtliga panelvågor och den folkbokförda befolkningen som har olika kön, ålder, utbildning, födelseland och geografisk hemvist.

Tabell 3.1. Jämförelse mellan respondenter i samtliga tre panelvågor och den svenska befolkningen (procent).

	Respondenter som deltog i den första panelvågen	Respondenter som deltog i samtliga panelvågor	Svenska befolkningen
Kön			
Man	50	51	50
Kvinna	50	49	50
Ålder			
18–25 år	11	8	15
26–35 år	22	19	18
36–45 år	15	15	18
46–55 år	21	21	18
56–65 år	14	16	16
66–75 år	17	21	15
Utbildning			
Grundskola/motsvarande	8	8	13
Gymnasium/motsvarande	44	43	45
Universitet/högskola	48	49	41
Födelseland			
– Född utanför Sverige	6	6	16
Geografisk hemvist			
Stockholm	18	17	23
Östra Mellansverige	21	21	17
Småland och öarna	10	9	8
Sydsverige	12	12	15
Västsverige	18	19	20
Norra Mellansverige	9	10	8
Mellersta Norrland	5	5	4
Övre Norrland	7	7	5

Kommentar: Uppgifterna om svenska befolkningen kommer från SCB:s statistikdatabas samt SCB 2015 och avser den folkbokförda befolkningen år 2014. Den geografiska indelningen (NUTS) bygger på den regionala indelning som används inom EU för statistikredovisning.

Analysen visar överlag en god överensstämmelse mellan respondenterna i den första respektive samtliga panelvågor och mellan respondenterna i samtliga panelvågor och den folkbokförda befolkningen vad gäller kön, ålder, utbildning och geografisk hemvist. Det bör dock noteras att det finns en viss underrepresentation av åldersgrupperna 18–25 samt 36–45 år, lågutbildade samt boende i Stockholm och Sydsverige. Omvänt finns det en viss överrepresentation av åldersgrupperna 46–55 och 66–75 år äldre, högutbildade samt boende i östra Mellansverige. Den främsta avvikelserna gäller utrikes födda, som är underrepresenterade i *Demokratipanelen*. Även om överensstämmelsen mellan respondenterna och den folkbokförda befolkningen överlag är god bör dessa avvikelser hållas i åtanke när det gäller frekvensanalyserna.

För att ytterligare analysera om bortfallet mellan den första och den sista panelvågen medför en försvagad representativitet analyserade vi också om de respondenter som inte deltog vid alla tre tillfällena avviker från de som deltog i samtliga panelvågor vad gäller deras attityder till invandring, mediekonsumtion, partisympati eller politiska intresse. Detta är relevant då bortfall mellan panelvågorna kan få konsekvenser för resultatet. Exempelvis är det tänkbart att de som har starkast attityder eller de som är mest politiskt intresserade fortsätter att delta i störst utsträckning. Om så är fallet begränsas möjligheterna att uttala sig om attitydutvecklingen för människor med mindre starka attityder eller mindre politiskt intresse.

Resultaten av en serie logistiska regressionsanalyser redovisas i bilagan, Tabell A. Av den framgår att det inte finns några signifikanta skillnader mellan respondenterna vad gäller två av våra tre beroende variabler (för en beskrivning av de beroende variablerna, se nedan). Då 11 av 12 indikatorer visar att det inte var någon signifikant skillnad mellan respondenterna vad gäller styrkan i attityder till invandring är det dock osannolikt att detta skulle ha påverkat resultaten i någon högre grad. Dessutom deltog 521 respondenter med mycket starka attityder även i den sista panelvågen, vilket gör att variationen var god även vid det sista tillfället. Vidare visar analysen att konsumenter av TV4 Nyheterna och de som sympatiserar med Miljöpartiet var något mindre benägna att delta i alla tre panelvågor, medan de mycket politiskt intresserade var något mer benägna att delta i samtliga panelvågor. Annars fanns det inga signifikanta skillnader mellan de respondenter som

deltog i alla tre panelvågor och de som inte gjorde det. Av detta drar vi slutsatsen att datakvaliteten överlag är hög och att representativiteten är god.

Beroende och oberoende variabler

Syftet med den här undersökningen är att analysera attityder till invandring. För att mäta dessa attityder – de beroende variablerna – utgick vi ifrån ett flertal frågor som syftade till att mäta hur respondenterna ser på: (a) olika former av invandring, (b) invandring från olika regioner i världen, och (c) hur invandring uppfattas påverka Sverige. För att underlätta förståelsen och för att det inte ska bli för långt avstånd mellan presentationen av de olika variablerna och resultaten har vi valt att presentera de exakta frågeformuleringarna och svarsalternativen i anslutning till respektive analys.

Den ordning i vilken respondenterna fick svara på hur de ser på olika former av invandring var slumpmässig. När det gäller frågan om hur respondenterna upplever att invandring påverkar Sverige använde vi oss av två positivt och tre negativt formulerade påståenden. Genom att blanda positivt och negativt formulerade påståenden ville vi undvika att, genom frågans konstruktion, uppmuntra respondenterna att ange antingen mer positiva eller mer negativa svar. Även för denna fråga var ordningen i vilken respondenterna ställdes inför påståendena slumpmässig.

När det gäller de oberoende variablerna (de potentiella förklaringsfaktorerna) valde vi att inkludera faktorer som tidigare forskning har visat kan ha betydelse för människors attityder till invandring. Mer specifikt undersökte vi kön, ålder, födelseland, utbildningsnivå, sysselsättning, politiskt intresse och partisympati. Kön mättes med frågan "Kön" och svarsalternativen "Man" och "Kvinna". Ålder mättes med frågan "Födelseår", där respondenterna fick ange året de föddes med fyra siffror. Födelseland mättes med frågan "Är du född i ett annat land än Sverige" och svarsalternativen "ja" och "nej". Utbildningsnivå mättes med frågan "Ange din högsta avslutade utbildning" och svarsalternativen "Grundskola/motsvarande", "Gymnasium/motsvarande", "Universitet/högskola" och "Ingen avslutad". Sysselsättning mättes med frågan "Huvudsaklig sysselsättning" och svarsalternativen "Studerande", "Arbetare", "Tjänsteman", "Egen företagare", "Föräldraledig", "Långtidssjukskriven/förtidspensionär", "Ålderspensionär", "Arbetssökande"

och "Annan".⁴ Politiskt intresse mättes med frågan "Hur intresserad är du i allmänhet av följande", varav "Politik" var ett av de områden som inkluderades i frågan. Svartalternativen var "Inte alls intresserad", "Inte särskilt intresserad", "Ganska intresserad" och "Mycket intresserad". Partisynpati, till sist, mättes med frågan "Vilket parti skulle du rösta på om det vore val till Riksdagen idag". Svartalternativen inkluderade de nuvarande riksdagspartierna samt Feministiskt Initiativ, Piratpartiet och "Annat parti".

I vissa av analyserna är människors medieanvändning ytterligare en oberoende variabel. Den mättes genom frågorna "Hur ofta har du under den senaste veckan tagit del av följande nyhetsprogram i radio och tv", "Hur ofta har du under den senaste veckan läst eller tittat i följande dags- och kvällstidningar" samt "Hur ofta brukar du ta del av följande nyhetssajter på Internet". Svartalternativen var "Dagligen", "5–6 dagar i veckan", "3–4 dagar i veckan", "1–2 dagar i veckan", "Mersällan" och "Aldrig". För etermediennyheter undersöktes Ekonyheterna i radio, Aktuellt i SVT, Rapport i SVT och TV4 Nyheterna, för tidningar undersöktes Aftonbladet, Expressen, Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet, och för nyhetssajter på Internet undersöktes ETC och Avpixlat.⁵ Viktigt att notera är att frågorna om etermedier och tidningsmedier var uppdelade så att respondenterna fick ange hur ofta de tog del av respektive nyhetsmedium i deras traditionella format (på radio, på tv, på papper), via dator, eller via mobil eller surfplatta. Genom den konstruktionen försökte vi fånga den samlade användningen av respektive nyhetsmedium, oavsett vilken plattform respondenterna föredrar att använda sig av. Hur stor andel av respondenterna som använde sig av de olika medierna år 2016 redovisas i kapitel 5.⁶

I vissa analyser valde vi att exkludera vissa respondenter. Dit hör exempelvis de – fyra personer – som svarade att de inte hade någon avslutad utbildning. Information om vilka som har exkluderats från olika analyser återfinns i tabellkommentarerna.

Analystekniker

För att besvara undersökningens frågeställningar användes en kombination av statistiska analystekniker. Förutom deskriptiv statistik använde vi oss av medelvärdes-

analyser, faktoranalyser, multivariata regressionsanalyser och korstabellsanalyser. De specifika analyserna presenteras fortlöpande. För de som är mindre bekanta med dessa analysmetoder innebär faktoranalyser lite förenklat att man undersöker samvariationen mellan olika variabler. Syftet med detta är att analysera om det finns någon bakomliggande faktor som är gemensam för de variabler som man har undersökt. Om så är fallet kan man gå vidare och undersöka den bakomliggande faktorn istället för att undersöka svaren på varje specifik variabel. Multivariata regressionsanalyser innebär att man mäter vilken effekt olika förklaringsfaktorer (oberoende variabler) har på det som ska förklaras (beroende variabel) under kontroll för andra förklaringsfaktorer. Genom multivariata regressionsanalyser kan man isolera vilken effekt specifika förklaringsfaktorer har samtidigt som man tar hänsyn till andra förklaringsfaktorer. I vissa av regressionsanalyserna använde vi också det laggade värdet på den beroende variabeln – det vill säga värdet på den beroende variabeln vid föregående panelvåg – som kontrollvariabel. Genom detta blev det möjligt att undersöka förändringar över tid och olika faktorerers betydelse för att förklara förändringar (Finkel 1995). Till sist innebär korstabellsanalyser att man undersöker sambandet mellan enskilda variabler. I denna studie använde vi oss av korstabeller för att kartlägga hur stor andel av respondenterna som ändrade sina attityder till invandring mellan olika panelvågor.

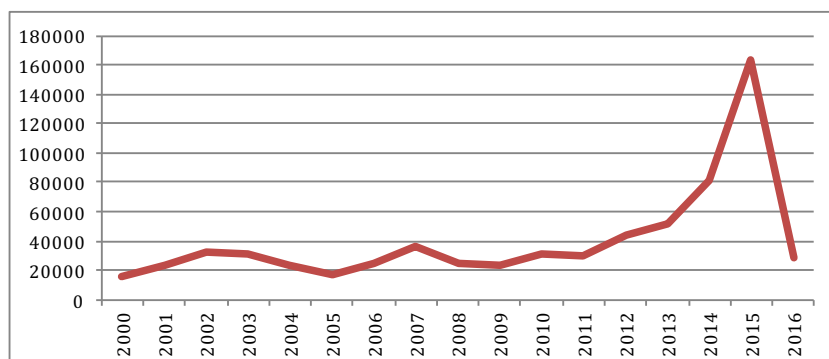
Slutnoter kapitel 3

1. Demokratipanelen ingår i forskningsprojektet "De förändrade medielandskapen och demokratin", som leds av Jesper Strömbäck och är finansierat av Axel och Margaret Ax:son Johnsons stiftelse för allmännyttiga ändamål.
2. Den 24 november 2015 var samma dag som regeringen höll en presskonferens där de presenterade ett antal åtgärder för att minska flyktinginvandringen. Svaren i panelvåg 2 påverkades därmed inte av den förändrade politik som signalerades vid denna presskonferens.
3. Se vidare Sax, et al. 2003; Cook, et al. 2000.
4. Det betyder att yrkesdefinitionen är självskattad och inte följer någon officiell kategorisering.
5. Sedan undersökningen har Avpixlat upphört och ersatts av Samhällsnytt.
6. Trots att vissa medier var avsevärt mer populära än andra så fanns det tillräckligt många användare för samtliga medier för att statistiska analyser skulle kunna genomföras. Av figur 1 framgår det att 15 procent använde sig av de minst populära medierna – Avpixlat och ETC – år 2016, vilket

4. Attityder till invandring i Sverige 2014–2016

Perioden mellan november 2014 och november 2016 tillhör de mest dramatiska i svensk nutidshistoria när det gäller invandringen till Sverige. Det gäller inte minst antalet som sökte asyl under denna period. Runt 2012 började antalet asylsökande öka, och 2014 var det nära att det tidigare rekordet, från 1992, slogs. Sedan kom 2015 då antalet asylsökande under hösten steg kraftigt (se figur 1). Efter att flertalet av de politiska partierna inledningsvis hävdade att Sverige skulle kunna klara av att ta emot dem som sökte sig till Sverige av asylskäl svängde det under oktober. Den 23 oktober 2015 hölls en presskonferens där regeringen och de fyra borgerliga partierna presenterade en uppgörelse om en stramare flyktingpolitik (Regeringen 2016a), och den 24 november 2015 höll regeringen en presskonferens där de presenterade ett antal åtgärder för att ”skapa andrum” för svenskt flyktingmottagande (Regeringen 2016b). Detta, i kombination med att länderna i EU stängde sina gränser och att EU slöt en överenskommelse med Turkiet med syftet att stoppa överfarten av irreguljära migranter från Turkiet till EU, bidrog till att antalet asylsökande sjönk kraftigt under 2016.

Figur 4.1. Antal asylsökande till Sverige, 2000–2016.

Källa: Migrationsverket 2017.

Trots att flyktinginvandring ofta står i centrum för den politiska debatten och mediernas rapportering om invandring (Brune, 2004; Strömbäck, et al. 2017) är det samtidigt viktigt att komma ihåg att flyktinginvandring bara är *en* form av invandring. Under de flesta år är det dessutom en mindre vanlig form av invandring än anhöriginvandring, återinvandring av svenskar som har bott utomlands och arbetskraftsinvandring (Migrationsverket, 2017b; Strömbäck, 2016).¹ Och medan antalet asylsökande ökade kraftigt under perioden 2014–2016 skedde inte några stora förändringar av övriga former av invandring.

Mot den här bakgrunden kommer detta kapitel besvara frågan om hur respondenternas attityder till invandring förändrades under perioden 2014–2016. Mer specifikt kommer kapitlet svara på fyra av våra frågeställningar. Den första handlar om vilka attityder svenskarna har till olika former av invandring. Den andra handlar om vilka attityder svenskarna har till invandring från olika delar av världen. Den tredje handlar om vilka effekter invandring upplevs ha på Sverige. Den fjärde handlar om vilka förändringar av människors attityder som skedde mellan 2014 och 2016. I samtliga fall undersöker vi vilken betydelse olika faktorer har för att förklara människors attityder till invandring.

Attityder till olika former av invandring

Såväl historiskt som i nutid migrerar människor av olika skäl. Det kan bland annat handla om att undfly krig, förtryck och förföljelser, om att förenas med anhöriga, om att arbeta eller om att studera. Samtidigt präglas både mediernas bevakning (Brune 2004; Strömbäck, et al. 2017) och forskning kring svenskarnas attityder till invandring av ett överhängande fokus på invandring av flyktingar och asylsökande (Demker & van der Meiden, 2016). Vi vet därför mindre om hur svenskarna ser på andra former av invandring – och om hur attityderna till olika former av invandring hänger samman med varandra.

För att undersöka hur svenskarna ställer sig till olika former av invandring använde vi oss av frågan ”Hur ser du på att följande grupper av människor invandrar till Sverige”. I frågan omfattades de som kommer till Sverige ”för att undfly krig och

förtryck”, ”för att arbeta”, ”för att studera”, och ”för att förenas med sina anhöriga”. I samtliga fall fick de svarande ange sin åsikt på en skala från 1 (*mycket negativt*) till 5 (*mycket positivt*). Resultaten för samtliga år redovisas i tabell 4.1.

Tabell 4.1. Syn på olika former av invandring till Sverige, 2014–2016 (procent).

De som kommer till Sverige...	Mycket negativt	Ganska negativt	Varken- eller	Ganska positivt	Mycket positivt	Balansmätt
...för att undfly krig och förtryck						
– 2014	3	9	22	30	36	+54
– 2015	4	9	24	30	34	+51
– 2016	4	9	25	30	33	+50
...för att arbeta						
– 2014	2	5	18	34	42	+69
– 2015	2	4	17	35	42	+71
– 2016	1	4	18	36	41	+72
...för att studera						
– 2014	1	2	17	37	43	+77
– 2015	1	3	19	37	41	+74
– 2016	1	2	18	39	41	+77
...för att förenas med sina anhöriga						
– 2014	9	14	27	27	24	+28
– 2015	9	14	30	25	22	+24
– 2016	9	14	29	25	23	+25

Antal svar: 2254. Oviktade resultat. Procent avrundade till hela tal. Balansmätt avser andelen som angivit positiva svar minus andelen som angivit negativa svar.

Resultaten är alltså att attityderna till invandring överlag är positiva. Allra mest positiva är respondenterna till att människor invandrar för att studera eller för att arbeta. Detta ligger i linje med internationell forskning som visar att människor överlag har mest positiva attityder till invandring av så kallade ”highly skilled immigrants” (Hainmueller & Hiscox 2010; Hainmueller & Hopkins 2015; Valentino, et al. 2017). Inställningen till flyktinginvandring är något mindre positiv, men det är ändå en klar majoritet som ställer sig positiv till även den formen av invandring. Minst positiva är respondenterna till att människor invandrar för att förenas med sina anhöriga. Med tanke på att SOM-undersökningarna pekar på att en större

andel tycker att det är ett bra snarare än ett dåligt förslag att "ta emot färre flyktingar i Sverige" (Demker 2017), kan den positiva inställningen till flyktinginvandring möjligen förvåna, men viktigt att notera är att frågornas konstruktion skiljer sig åt. Medan frågan i *Demokratipanelen* handlar om människors generella attityd till olika former av invandring handlar frågan i SOM-undersökningarna om att ta ställning till antalet flyktingar som Sverige tar emot. Det innebär i sin tur att svaren i SOM-undersökningarna troligen påverkas mer av (den faktiska eller den upplevda) omfattningen av flyktinginvandringen till Sverige.

Resultaten visar också en hög grad av stabilitet på den samlade, aggregerade, nivån. Vissa förändringar sker mellan 2014 och 2016, men överlag är de påfallande små. Samtidigt behöver inte stabilitet på den aggregerade nivån vara liktydigt med stabilitet på den individuella nivån. För att undersöka graden av stabilitet och förändring på den individuella nivån har vi därför gjort en serie korstabellsanalyser. Dessa visar en högre grad av förändring på den individuella än på den aggregerade nivån, men också en hög grad av stabilitet. Resultaten redovisas i bilagan, tabell B, och av dem framgår att mellan 55 och 60 procent – beroende av vilken form av invandring det handlar om – angav samma svar i de olika panelvågorna. Totalt angav mellan 90 och 96 procent – beroende av vilken form av invandring det handlar om – antingen samma eller angränsande svar i de olika panelvågorna. Endast någon enstaka procent bytte från en negativ till en positiv ståndpunkt eller vice versa. De flesta förändringarna handlade om åsiktsförstärkningar eller åsiktsförsvagningar, det vill säga att respondenterna gick från att ange ganska positivt/negativt till att ange mycket positivt/negativt – eller vice versa – eller om att respondenterna gick från/till att ha en positiv eller negativ attityd till att ange en neutral attityd – eller vice versa.

Skillnader i synen på olika former av invandring

Trots att attityderna till invandring varierar beroende av vilka skäl människor har för att invandra till Sverige visar en faktoranalys att svaren samtliga år faller inom en dimension, vilken förklarar knappt 70 procent av variansen.² Att svaren faller inom en dimension möjliggjorde konstruktionen av ett index över respondenternas attityder till olika former av invandring. Substantiellt är fördelen med att konstru-

era ett index att respondenternas mer generella attityder till invandring kan fångas upp, medan det metodologiskt har fördelen att jämna ut slumpmässiga variationer i enskilda svar och att skalan närmar sig en intervallskala. Det senare är en fördel när man ska göra regressionsanalyser. Det konstruerade indexet är additivt, det vill säga att respondenternas svar på frågan om hur de ser på de fyra formerna av invandring har adderats till varandra.³ Indexet sträcker sig från 0 till 16, där 0 betyder att respondenten i fråga har en mycket negativ attityd och 16 att respondenten har en mycket positiv attityd. År 2014 var medelvärdet 11,56, år 2015 var det 11,46, och år 2016 var det 11,45.⁴ Förändringarna antyder en något mindre positiv syn på invandring, men bör betraktas som små.

Indexet användes för att undersöka vilken betydelse olika bakgrundsfaktorer har för hur respondenternas attityder till invandring skiljer sig beroende av varför människor invandrar till Sverige. Vi var särskilt intresserade av att undersöka effekten av bakgrundsfaktorer som tidigare forskning (se kapitel 2) har visat kan ha betydelse.

En medelvärdesanalys (för de fullständiga resultaten, se bilaga, tabell E) visar att attityderna till invandring skiljer sig åt mellan olika grupper. Mer specifikt visar de att kvinnor är mer positiva än män och att yngre är mer positiva än medelålders. Högre utbildade är också mer positiva än de som är lägre utbildade. Även sysselsättning är av betydelse. Överlag är studerande den mest positivt inställda gruppen medan långtidssjukskrivna och förtidspensionärer uppvisar minst positiva attityder till invandring. Därefter är arbetssökande den grupp som har minst positiva attityder, men även arbetare har mindre positiva attityder än genomsnittet. Ålderspensionärer befinner sig i mitten av spektrumet med attityder som ligger nära genomsnittet. Detsamma gäller egenföretagare 2014 och 2015, men inte 2016 då de har mer negativa attityder än genomsnittet. Politiskt intresse har också betydelse: ju mer politiskt intresserade människor är, desto mer positiva är deras attityder till invandring. Slutligen finns det –föga förvånande –ett tydligt samband mellan partisympati och syn på invandring: de som sympatiserar med Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Feministiskt initiativ tenderar att vara mest positiva medan de som sympatiserar med Sverigedemokraterna är klart mest negativa. När det gäller Sverigedemokraternas sympatisörer visar resultaten samtidigt att de blev något mindre negativa mellan 2014 och 2016, men de är ändå den grupp som är klart

mest negativ. Även de som sympatiserar med Moderaterna uppvisar mer negativa attityder än genomsnittet. Den enda bakgrundsfaktor som inte visar sig ha något signifikant samband med attityderna till invandring i denna analys är om man är född i eller utanför Sverige.

Resultaten av medelvärdesanalysen ger en deskriptiv bild av respondenternas attityder till olika former av invandring. Om syftet är att försöka *förklara* attityderna till invandring är deskriptiva analyser emellertid otillräckliga. För att fördjupa analysen av betydelsen av olika bakgrundsfaktorer genomförde vi därför en multivariat regressionsanalys. Vi valde att koncentrera oss på de mest aktuella resultaten, de som avser 2016. I den första modellen inkluderade vi vad som kan karaktäriseras som socioekonomiska förklaringsfaktorer – kön, ålder, födelseland, utbildningsnivå och sysselsättning. I den andra modellen lade vi till politiskt intresse, eftersom de deskriptiva resultaten visat att det har betydelse. I den tredje och sista modellen inkluderade vi partisympati. Det kan diskuteras om det är rimligt att inkludera partisympati som oberoende variabel, då det är minst lika troligt att attityderna till invandring förklarar partisympati som att partisympati förklarar attityderna till invandring. Eftersom det finns ett intresse för sambanden mellan partisympati och attityder till invandring valde vi att ändå göra det, men resultaten bör läsas med denna reservation i åtanke. Resultaten redovisas i tabell 4.2.

Tabell 4.2. Samband mellan olika förklaringsfaktorer och attityder till invandring: beroende variabel är ett index som bygger på hur människor ser på olika typer av invandring till Sverige, 2016 (OLS)

År 2016	Modell 1	Modell 2	Modell 3
Kön (referensgrupp: man) – Kvinna	0,95*** (0,14)	1,14*** (0,14)	0,67*** (0,14)
Ålder (referensgrupp: 20–27 år)			
– 28–37 år	-0,58 (0,31)	-0,64* (0,31)	0,10 (0,31)
– 38–47 år	-1,26*** (0,33)	-1,31*** (0,32)	-0,48 (0,33)
– 48–57 år	-1,28*** (0,32)	-1,31*** (0,32)	-0,57 (0,32)
– 58–67 år	-0,69* (0,35)	-0,86* (0,35)	-0,28 (0,35)
– 68–77 år	-0,32 (0,45)	-0,53 (0,45)	-0,07 (0,44)

Födelseland (referensgrupp: född i Sverige)			
– Född utanför Sverige	0,06 (0,28)	-0,06 (0,27)	-0,09 (0,26)
Utbildningsnivå (referensgrupp: grundskola)			
– Gymnasium	0,38 (0,28)	0,28 (0,27)	0,25 (0,26)
– Högskola/ Universitet	1,67*** (0,28)	1,44*** (0,28)	0,89** (0,26)
Sysselsättning (referensgrupp: arbetssökande)			
– Studerande	1,75** (0,53)	1,63** (0,53)	1,37* (0,53)
– Arbetare	0,82 (0,42)	0,88* (0,42)	0,67 (0,41)
– Tjänsteman	1,40** (0,42)	1,38** (0,42)	1,12** (0,41)
– Egenföretagare	0,69 (0,51)	0,58 (0,50)	0,50 (0,49)
– Långtidssjukskriven/	-0,21 (0,53)	-0,17 (0,52)	-0,25 (0,51)
Förtidspensionär	1,02 (0,52)	0,96 (0,52)	0,90 (0,50)
Politiskt intresse (referensgrupp: inte alls intresserad)			
– Inte särskilt intresserad		0,66* (0,29)	0,27 (0,31)
– Ganska intresserad		1,34*** (0,28)	0,91** (0,30)
– Mycket intresserad		1,71*** (0,30)	1,32*** (0,32)
Partisynpat (referensgrupp: Socialdemokraterna)			
– Vänsterpartiet			1,09*** (0,24)
– Miljöpartiet			1,21** (0,37)
– Centerpartiet			0,51* (0,25)
– Liberalerna			0,08 (0,30)
– Moderaterna			-0,98*** (0,20)
– Kristdemokraterna			-0,67 (0,42)
– Sverigedemokraterna			-4,19*** (0,20)
– Feministiskt initiativ			0,92* (0,40)
Förklarad varians	0,10	0,12	0,38
N	2174	2174	1762

Kommentar: * $p < 0,05$ ** $p < 0,01$ *** $p < 0,001$. Standardavvikelser inom parenteser. Den beroende variabeln mäts på en skala från 0 till 16 (0 = Negativ syn på att människor invandrar till Sverige, 16 = Positiv syn på att människor invandrar till Sverige). Alla oberoende variabler – kön, ålder, födelseland, utbildningsnivå, sysselsättning, politiskt intresse och partisynpat – är dikotoma. Partisynpat: frågan som ställdes var "Vilket parti skulle du rösta på om det vore val till riksdagen idag". De som angav att de inte visste vad de skulle rösta på i nästa val, eller uppgav annat parti har uteslutits ur analysen (vilket är anledningen till att det angivna N talet är lägre i modell 3 än i modell 1 och 2). Sysselsättning: respondenter som angav att de hade en "annan" huvudsaklig sysselsättning och som angav att de var föräldralediga har uteslutits ur analysen.

Resultaten i tabellen visar om det finns signifikanta samband mellan en viss förklaringsfaktor och människors attityder till invandring under kontroll för andra förklaringsfaktorer, samt om olika grupper har mer positiva eller negativa attityder än respektive referenskategori. I den första modellen visar resultaten att det finns signifikanta samband mellan människors syn på invandring och deras kön, ålder, utbildningsnivå och sysselsättning. Däremot finns det inget signifikant samband med födelseland. När vi lägger till politiskt intresse (Modell 2) kvarstår de signifikanta sambanden och vissa av sambanden förstärks. Mer specifikt gäller detta sambanden mellan syn på invandring och kön samt ålder. Dessutom har arbetare nu signifikant mer positiva attityder till invandring än referenskategorin (arbetssökande). När vi inkluderar partisympati (Modell 3) försvinner en del av de tidigare signifikanta sambanden samtidigt som styrkan på en del av de tidigare sambanden förändras. Det behöver inte betyda att de samband som försvagas eller försvinner är skenbara, utan kan också bero på att de tillkommande variablerna (politiskt intresse och partisympati) fungerar som mekanismer genom vilka de sociodemografiska faktorernas effekter kanaliseras. Med detta sagt, när vi tar hänsyn till samtliga undersökta förklaringsfaktorer (Modell 3), visar resultaten att kvinnor, högre utbildade och (ganska eller mycket) politiskt intresserade har mer positiva attityder till invandring än män, lägre utbildade och mindre politiskt intresserade. När det gäller sysselsättning är resultatet (när arbetssökande utgör referensgrupp) att studerande är mest positiva, följt av tjänstemän. Att partisympati har betydelse är inte förvånande, men det är värt att notera att den förklarade variansen mer än tredubblas när partisympati inkluderas i analysen. När Socialdemokraterna utgör referenskategori visar resultaten att de som sympatiserar med Moderaterna och Sverigedemokraterna har mer negativa attityder till invandring medan de som sympatiserar med Vänsterpartiet, Miljöpartiet, Centerpartiet och Feministiskt initiativ har mer positiva attityder. Skillnaden mellan de som sympatiserar med Sverigedemokraterna och Moderaterna är dock betydande.

Sammantaget visar resultaten att de faktorer som har störst betydelse för att förklara attityderna till invandring är att vara studerande, tjänsteman, högutbildad, politiskt intresserad och vilket parti man sympatiserar med. Däremot har varken ålder eller om man är född i Sverige eller utomlands någon självständig effekt i den

fulla modellen. Det senare är något förvånande. Samtidigt vet vi inte hur representativa de utrikes födda som ingår i studien är för utrikes födda boende i Sverige. Det i kombination med att utrikes födda är underrepresenterade i studien gör att dessa resultat bör tolkas med stor försiktighet.⁵

En anslutande fråga handlar om vilka faktorer som kan förklara förändringar av människors attityder till olika former av invandring under perioden 2014–2016. För att undersöka detta och dra nytta av paneldesignen genomförde vi ett antal multivariata regressionsanalyser där vi inte bara kontrollerade för samma sociodemografiska och politiska faktorer som ovan, utan också för värdet på den beroende variabeln (det laggade värdet) vid föregående panelvåg. Poängen med att inkludera det laggade värdet på den beroende variabeln är att analysera vilken betydelse de olika förklaringsfaktorerna har för förändringar av – i det här fallet – människors attityder till invandring. Mer specifikt utgörs den beroende variabeln i dessa analyser av indexet som bygger på attityderna till olika former av invandring 2015 (Tidpunkt 2) respektive 2016 (Tidpunkt 3), medan de oberoende variablerna utgörs av kön, ålder, utbildning, födelseland, politiskt intresse, partisympati samt det laggade värdet på den beroende variabeln. Resultatet redovisas i tabell 4.3.

Tabell 4.3. Förändringar över tid för olika grupper: attityder till invandring där den beroende variabeln utgörs av ett index som bygger på hur människor ser på olika typer av invandring till Sverige (OLS)

	2014 till 2015	2015 till 2016
Attityd föregående år	0,68*** (0,02)	0,68*** (0,02)
Kön (referensgrupp: man)		
– Kvinna	0,24* (0,10)	0,25* (0,10)
Ålder (referensgrupp: 18–25 år)		
– 26–35 år	-0,21 (0,23)	-0,10 (0,22)
– 36–45 år	-0,64* (0,25)	-0,09 (0,23)
– 46–55 år	-0,37 (0,24)	-0,31 (0,23)
– 56–65 år	-0,39 (0,25)	0,14 (0,24)
– 66–75 år	-0,28 (0,34)	0,47 (0,32)
Födelseland (referensgrupp: född i Sverige)		
– Född utanför Sverige	-0,19 (0,20)	0,02 (0,20)
Utbildningsnivå (referensgrupp: grundskola)		
– Gymnasium	0,10 (0,18)	0,02 (0,19)
– Högskola/ Universitet	0,29 (0,19)	0,20 (0,19)
Sysselsättning (referensgrupp: arbetssökande)		
– Studerande	-0,23 (0,23)	0,20 (0,36)
– Arbetare	0,15 (0,27)	-0,11 (0,30)
– Tjänsteman	-0,11 (0,13)	0,16 (0,29)
– Egenföretagare	-0,00 (0,23)	-0,23 (0,35)
– Långtidssjukskriven/ Förtidspensionär	-0,36 (0,25)	-0,36 (0,37)
– Ålderspensionär	0,00 (0,27)	-0,44 (0,36)
Politiskt intresse (referensgrupp: inte alls intresserad)		
– Inte särskilt intresserad	0,25 (0,20)	-0,08 (0,23)
– Ganska intresserad	0,55** (0,19)	0,14 (0,22)
– Mycket intresserad	0,58** (0,21)	0,27 (0,24)
Partisynpat (referensgrupp: Socialdemokraterna)		
– Vänsterpartiet	0,20 (0,18)	0,28 (0,18)
– Miljöpartiet	0,45* (0,20)	0,32 (0,22)
– Centerpartiet	0,05 (0,20)	0,34 (0,19)
– Liberalerna	-0,05 (0,22)	-0,08 (0,22)
– Moderaterna	-0,20 (0,14)	-0,52** (0,15)
– Kristdemokraterna	-0,48 (0,25)	-0,51* (0,25)
– Sverigedemokraterna	-0,98*** (0,17)	-1,39*** (0,16)
– Feministiskt initiativ	0,58* (0,26)	0,15 (0,27)
Förklarad varians	0,64	0,68
N	1928	1781

*Kommentar: * $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$. Standardavvikelser inom parenteser. Den beroende variabeln mäts på en skala från 0 till 16 (0 = Negativ syn på att människor invandrar till Sverige, 16 = Positiv syn på att människor invandrar till Sverige). För att analysera attitydförändringar över tid inkluderades det laggade värdet på den beroende variabeln som en kontrollvariabel. Partisynpati: de som angav att de inte visste vad de skulle rösta på i nästa val, eller uppgav annat parti har uteslutits ur analysen. Sysselsättning: respondenter som angav att de hade en "annan" huvudsaklig sysselsättning och som angav att de var föräldralediga har uteslutits ur analysen. Orsaken till att det angivna N talet är lägre mellan 2015 och 2016 än mellan 2014 och 2015 är att det var fler respondenter som uteslöts ur analysen på grund av annan sysselsättning eller annan/ingen partisynpati.*

Till att börja med visar resultaten att den faktor som otvetydigt har störst betydelse för människors attityder till olika former av invandring är vilka attityder de hade föregående år. Det gäller såväl 2015 som 2016, och understryker att attityderna till invandring präglas av en relativt hög grad av stabilitet. Vissa förändringar skedde dock mellan åren. Bland annat tenderade kvinnor – jämfört med män – att bli något mer positiva över tid. Vidare blev respondenterna i åldern 36 till 45 år mer negativa mellan 2014 och 2015 i jämförelse med respondenterna mellan 18 och 25 (vår referenskategori). Politiskt intresse förefaller också ha blivit en mer relevant faktor mellan 2014 och 2015. Det går också att identifiera förändringar beroende på partisynpati: när Socialdemokraternas sympatisörer utgör referenskategori blev sympatisörer till Miljöpartiet och Feministiskt initiativ mer positiva mellan 2014 och 2015 medan anhängare till Sverigedemokraterna blev mer negativa. Mellan 2015 och 2016 blev de som sympatiserar med Moderaterna och Kristdemokraterna också mer negativa. Det ska dock konstateras att förändringarna, även hos enskilda grupper, är relativt små. Det är bara Sverigedemokraternas sympatisörer som förflyttar sig ett helt skalsteg vad gäller attityderna till invandring av olika skäl (2015–2016 förflyttade sig SD-sympatisörerna -1,39*** steg på skalan från 0 till 16). Detta kan möjligen förvåna då medelvärdesanalysen visade att de som sympatiserade med Sverigedemokraterna blev mindre negativa över tid, men kan förklaras av två faktorer. Den första handlar om att regressionsanalysen – till skillnad från medelvärdesanalysen – kontrollerar för olika bakgrundsfaktorer. Den andra handlar om att regressionsanalysen också tar hänsyn till relationen mellan referenskategorin, det vill säga sympati för Socialdemokraterna, och sympati för de övriga partierna. Det

bör också understrykas att dessa resultat inte kan säga om förändringarna beror på att redan existerande sympatisörer förändrade sina attityder mellan panelvågorna eller på förändringar i sammansättningen av partiernas sympatisörer.

Syn på invandring från olika delar av världen

En annan aspekt av attityderna till invandring handlar om ifall och hur de varierar beroende av varifrån de som invandrar kommer och vad Westin (1987) kallar "den etniska distansen". Enligt bland annat Mångfaldsbarometern tenderar svenskar när det gäller boende och boendemiljö att vara mer negativt inställda till etnisk mångfald när det handlar om människor från Mellanöstern och Afrika än när det gäller andra grupper (Ahmadi, et al. 2016; se även Westin 1987), och det finns flera studier internationellt som visar att det finns samband mellan människors attityder till invandring och vilka grupper det är som invandrar (Blinder 2015; Ford 2011; Hainmueller & Hopkins 2015; Valentino, et al. 2017).

För att undersöka hur svenskarnas attityder till invandring varierar beroende av varifrån människor kommer, och därmed besvara vår andra frågeställning, utgick vi från frågan: "Hur ser du på att människor invandrar till Sverige från olika delar av världen". De regioner som omfattades av frågan var Norden, Europa utanför Norden, Mellanöstern, Asien, Afrika, Nordamerika och Sydamerika, och svarsskalan gick från 1 (*mycket negativt*) till 5 (*mycket positivt*). Resultaten för samtliga år redovisas i tabell 4.4.

Tabell 4.4. Syn på invandring från olika delar av världen, 2014–2016 (procent)

	Mycket negativt	Ganska negativt	Varken- eller	Ganska positivt	Mycket positivt	Balansmätt
Norden						
– 2014	0	1	16	29	54	+82
– 2015	0	1	16	29	53	+81
– 2016	0	1	15	30	54	+83
Europa utanför Norden						
– 2014	1	3	25	34	38	+68
– 2015	2	3	24	36	35	+66
– 2016	1	3	24	37	36	+69
Mellanöstern						
– 2014	17	16	27	19	22	+8
– 2015	18	17	26	19	21	+5
– 2016	17	17	27	19	19	+4
Asien						
– 2014	5	11	31	27	26	+37
– 2015	6	11	34	25	25	+33
– 2016	5	11	34	27	23	+34
Afrika						
– 2014	15	15	29	19	23	+12
– 2015	16	17	27	19	21	+7
– 2016	16	19	26	19	20	+4
Nordamerika						
– 2014	2	5	26	33	35	+61
– 2015	2	4	26	33	35	+62
– 2016	2	4	27	34	33	+61
Sydamerika						
– 2014	4	11	33	26	26	+37
– 2015	4	11	34	27	25	+37
– 2016	3	12	34	28	23	+36

Antal svar: 2254. Oviktade resultat. Procent avrundade till hela tal. Balansmått avser andelen som angivit positiva svar minus andelen som angivit negativa svar.

Resultaten visar att attityderna till invandring skiljer sig åt beroende på vilken region de som invandrar kommer ifrån. Mest positiva är respondenterna till invandring från Norden, följt av invandring från Europa utanför Norden och Nordamerika. Minst positiva är respondenterna till invandring från Mellanöstern och Afrika. Detta ligger i linje med tidigare forskning om att människor är mer positivt inställda till invandring från länder som de anser vara ”kulturellt nära” liksom hypotesen om kulturellt hot (Ford 2011; Westin 1987). Det bör dock noteras att balansmålet i samtliga fall är positivt, det vill säga att det i samtliga fall är en större andel som ställer sig positiv till invandring än som ställer sig negativ.

Det bör också noteras att förändringarna på den aggregerade nivån är små, även om synen på invandring från Mellanöstern och Afrika blev mindre positiv mellan 2014 och 2016. För att undersöka om attityderna var stabila också på den individuella nivån gjorde vi ett antal korstabellsanalyser. Resultaten av dessa (se bilaga, tabell C) visar att mellan 54 och 65 procent – beroende av vilken region som frågan avser – angav samma svar i de olika panelvågorna. Totalt angav mellan 91 och 95 procent samma eller angränsande svar, medan som mest två procent mellan två panelvågor bytte från en positiv till en negativ ståndpunkt eller vice versa. Dessa resultat styrker att attityderna till invandring från olika regioner i världen under perioden 2014–2016 präglades av en hög grad av stabilitet.

Skillnader i synen på invandring från olika delar av världen

För att närmare analysera hur synen på invandring från olika delar av världen hänger samman gjorde vi en serie faktoranalyser, en för varje år. Dessa visar att svaren faller inom två dimensioner. En av dimensionerna utmärks av en generellt sett positiv syn på invandring oavsett vilken del av världen människor kommer från, medan den andra utmärks av en positiv syn på invandring från kulturellt relativt närstående regioner som Norden, Europa bortom Norden och Nordamerika, men en mindre positiv syn på invandring från Mellanöstern och Afrika. Tillsammans förklarar de två dimensionerna cirka 85 procent av variansen.⁶ En reliabilitetsanalys

visar samtidigt att svaren hänger samman.⁷ Det gjorde det möjligt att konstruera ett index som möjliggjorde analyser av hur det genomsnittliga medelvärdet skiljer sig mellan olika grupper och för regressionsanalyser. Liksom tidigare är det ett additivt index, där svaren på hur människor ser på invandring från olika regioner har adderats till varandra. Indexet sträcker sig från 0 till 28, där ett högre värde indikerar en mer positiv syn.⁸

För att undersöka hur attityderna till invandring från olika delar av världen skiljer sig mellan olika grupper gjorde vi ett antal medelvärdesanalyser (för de fullständiga resultaten, se bilaga, tabell F). Resultaten visar att det genomsnittliga värdet sjönk något över tid, men att det handlar om en liten förändring – inte ens ett helt skalsteg i förflyttning på skalan från 0 till 28.

Därutöver visar resultaten att det finns signifikanta skillnader mellan olika grupper när det gäller deras syn på invandring beroende av varifrån människor kommer, och att den enda faktorn av de som har undersökts här som inte tycks ha någon betydelse är om man är född i Sverige eller utomlands. Som framgick av den tidigare diskussionen bör dessa resultat dock tolkas med stor försiktighet. Med det sagt tyder resultaten på att kvinnor är mer positiva till invandring än män, att yngre är mer positiva än äldre, och att de som har gymnasieutbildning och högre utbildning är mer positiva än de som är lågutbildade. När det gäller sysselsättning visar resultaten att studerande är mest positiva, följt av tjänstemän. Minst positiva är de som är långtidssjukskrivna, förtidspensionärer och arbetssökande, medan övriga grupper intar mellanpositioner. När det gäller politiskt intresse finns det också ett samband: ju mer politiskt intresserad man är, desto mer positiv är inställningen till invandring. Till sist har partisympati också betydelse. Mest positiva är de som sympatiserar med Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Feministiskt initiativ. Mest negativa är, med bred marginal, Sverigedemokraternas sympatisörer, även om de över tid blir något mindre negativa. Överlag är dessa mönster mycket stabila över åren.

För att undersöka vilken förklaringskraft de olika bakgrundsfaktorerna har räcker det dock inte att studera medelvärden. Liksom tidigare gjorde vi därför en serie multivariata regressionsanalyser där den beroende variabeln utgjordes av indexet

för 2016. I den första modellen lade vi återigen in kön, ålder, födelseland, utbildningsnivå samt sysselsättning. I den andra modellen lade vi till politiskt intresse. I den tredje lade vi till partisympati. I tabell 4.5 redovisas resultaten.

Tabell 4.5. Samband mellan olika förklaringsfaktorer och attityder till invandring: beroende variabel ett index som bygger på hur människor ser på invandring från olika delar av världen, 2016 (OLS)

År 2016	Modell 1	Modell 2	Modell 3
Kön (referensgrupp: man)			
– Kvinna	1,20*** (0,26)	1,66*** (0,26)	0,80** (0,27)
Ålder (referensgrupp: 20–27 år)			
–28–37 år	-1,14 (0,58)	-1,29* (0,57)	-0,03 (0,61)
–38–47 år	-1,88** (0,61)	-2,01** (0,60)	-0,56 (0,65)
–48–57 år	-1,89** (0,59)	-1,99** (0,58)	-0,75 (0,62)
–58–67 år	-1,19 (0,65)	-1,60* (0,64)	-0,52 (0,68)
–68–77 år	-0,32 (0,85)	-0,81 (0,83)	0,04 (0,85)
Födelseland (referensgrupp: född i Sverige)			
– Född utanför Sverige	0,03 (0,51)	-0,13 (0,50)	0,02 (0,51)
Utbildningsnivå (referensgrupp: grundskola)			
– Gymnasium	1,88*** (0,52)	1,65** (0,51)	1,60** (0,50)
– Högskola/ Universitet	3,97*** (0,52)	3,41*** (0,51)	2,69*** (0,51)
Sysselsättning (referensgrupp: arbets-sökande)			
– Studerande	2,74** (0,99)	2,40* (0,97)	1,36 (1,03)
– Arbetare	0,93 (0,79)	1,07 (0,78)	0,18 (0,81)
– Tjänsteman	1,75* (0,78)	1,66* (0,77)	0,59 (0,80)
– Egenföretagare	0,16 (0,94)	-0,14 (0,93)	-0,74 (0,96)
– Långtidssjukskriven/ Förtidspensionär	-0,89 (0,99)	-0,76 (0,97)	-1,45 (1,00)
– Ålderspensionär	0,66 (0,97)	0,47 (0,95)	-0,33 (0,97)
Politiskt intresse (referensgrupp: inte alls intresserad)			
– Inte särskilt intresserad		1,92*** (0,54)	1,14 (0,61)
– Ganska intresserad		3,59*** (0,52)	2,75** (0,58)
– Mycket intresserad		4,31*** (0,56)	3,52*** (0,62)

Partisynpati (referensgrupp: Socialdemokraterna)			
– Vänsterpartiet			1,68*** (0,46)
– Miljöpartiet			2,95*** (0,73)
– Centerpartiet			0,41 (0,49)
– Liberalerna			-0,22 (0,59)
– Moderaterna			-1,89*** (0,39)
– Kristdemokraterna			-1,95* (0,82)
– Sverigedemokraterna			-6,11*** (0,40)
– Feministiskt initiativ			2,13** (0,79)
Förklarad varians	0,08	0,12	0,28
N	2174	2174	1762

*Kommentar: *p<,05 **p<,01 ***p<,001. Standardavvikelse inom parenteser. Den beroende variabeln mäts på en skala från 0 till 28 (0 = Negativ syn på att människor invandrar från olika delar av världen, 28 = Positiv syn på att människor invandrar från olika delar av världen). Alla oberoende variabler – kön, ålder, födelseland, utbildningsnivå, sysselsättning, politiskt intresse och partisynpati – är dikotoma. Partisynpatiet: frågan som ställdes var "Vilket parti skulle du rösta på om det vore val till riksdagen idag". De som angav att de inte visste vad de skulle rösta på i nästa val, eller uppgav annat parti uteslöts ur analysen (vilket är anledningen till att det angivna N talet är lägre i modell 3 än i modell 1 och 2). Sysselsättning: respondenter som angav att de hade en annan huvudsaklig sysselsättning och respondenter som angav att de var föräldralediga uteslöts ur analysen.*

I den första modellen (Modell 1) visar resultaten att det finns samband mellan synen på invandring beroende av varifrån människor kommer och kön, ålder, utbildningsnivå och sysselsättning. Liksom tidigare är kvinnor mer positiva än män, den yngsta åldersgruppen mer positiv än äldre grupper, och högre utbildade mer positiva än lägre utbildade. Studerande samt tjänstemän är också mer positiva än övriga grupper. När politiskt intresse i kombination med partisynpatiet (Modell 3) läggs till försvinner dock flera av de tidigare signifikanta sambanden medan andra samband försvagas. I den fulla modellen är ålder och sysselsättning inte längre signifikanta faktorer, utan de faktorer som då har signifikanta samband med attityderna till invandring är kön, utbildningsnivå, politiskt intresse och partisynpatiet. Kvinnor är fortsatt mer positiva än män, högre utbildade mer positiva än lägre utbildade och politiskt intresserade mer positiva än de som inte alls är intresserade. När Socialdemokraterna är referenskategori visar resultaten att det finns positiva samband med attityderna till invandring och att sympatisera med

Miljöpartiet, Feministiskt initiativ och Vänsterpartiet och negativa samband vad gäller att sympatisera med Kristdemokraterna, Moderaterna och, framförallt, Sverigedemokraterna. Värt att notera är också att den förklarade variansen mer än fördubblas när partisympati läggs till. Det understryker de starka sambanden mellan partisympati och attityderna till invandring, även om dessa analyser inte säger något om orsak och verkan.

Frågan är vilka faktorer som har samband med *förändringar* av attityderna till invandring från olika regioner i världen. För att undersöka det gjorde vi – liksom tidigare – en serie multivariata regressionsanalyser där indexet över attityder till invandring från olika regioner i världen utgör beroende variabel och där vi inkluderade det laggade värdet på den beroende variabeln som kontrollvariabel. Resultaten redovisas i tabell 4.6.

Tabell 4.6. Förändringar över tid för olika grupper: attityder till invandring där den beroende variabeln utgörs av ett index som bygger på hur människor ser på invandring från olika delar av världen (OLS)

	2014 till 2015	2015 till 2016
Attityd föregående år	0,65*** (0,02)	0,67*** (0,02)
Kön (referensgrupp: man)		
– Kvinna	0,43* (0,20)	0,25 (0,20)
Ålder (referensgrupp: 18–25 år)		
–26–35 år	-0,49 (0,46)	-0,15 (0,44)
–36–45 år	-0,50 (0,50)	0,05 (0,47)
–46–55 år	-0,83 (0,49)	-0,11 (0,46)
–56–65 år	-1,11* (0,51)	0,47 (0,49)
–66–75 år	-0,83 (0,69)	0,94 (0,64)
Födelseland (referensgrupp: född i Sverige)		
– Född utanför Sverige	0,94* (0,40)	-0,12 (0,40)
Utbildningsnivå (referensgrupp: grundskola)		
– Gymnasium	0,39 (0,36)	0,47 (0,38)
– Högskola/ Universitet	0,71 (0,38)	0,61 (0,39)

Sysselsättning (referensgrupp: arbetssökande)		
– Studerande	-0,36 (0,46)	0,60 (0,72)
– Arbetare	-0,05 (0,47)	-0,05 (0,60)
– Tjänsteman	-0,50 (0,26)	0,32 (0,59)
– Egenföretagare	-0,27 (0,46)	-0,38 (0,70)
– Långtidssjukskriven/ Förtidspensionär	-0,62 (0,50)	-1,37 (0,74)
– Ålderspensionär	-0,26 (0,54)	-0,54 (0,72)
Politiskt intresse (referensgrupp: inte alls intresserad)		
– Inte särskilt intresserad	-0,13 (0,41)	-0,07 (0,47)
– Ganska intresserad	0,67 (0,39)	0,54 (0,45)
– Mycket intresserad	1,06* (0,42)	0,61 (0,48)
Partisynpat (referensgrupp: Socialdemokraterna)		
– Vänsterpartiet	0,70 (0,36)	0,60 (0,36)
– Miljöpartiet	0,59 (0,41)	0,73 (0,45)
– Centerpartiet	0,26 (0,40)	-0,14 (0,38)
– Liberalerna	0,11 (0,44)	-0,46 (0,44)
– Moderaterna	-0,43 (0,29)	-0,83** (0,30)
– Kristdemokraterna	-0,54 (0,50)	-0,98 (0,51)
– Sverigedemokraterna	-1,54*** (0,34)	-1,80*** (0,31)
– Feministiskt initiativ	0,68 (0,54)	0,58 (0,55)
Förklarad varians	0,57	0,61
N	1928	1781

*Kommentar: *p < .05. **p < .01. ***p < .001. Standardavvikelser inom parenteser. Den beroende variabeln mäts på en skala från 0 till 28 (0 = Negativ syn på att människor invandrar till Sverige, 28 = Positiv syn på att människor invandrar till Sverige). Partisynpat: de som angav att de inte visste vad de skulle rösta på i nästa val, eller uppgav annat parti har uteslutits ur analysen. Sysselsättning: respondenter som angav att de hade en "annan" huvudsaklig sysselsättning och som angav att de var föräldralediga har uteslutits ur analysen. Orsaken till att det angivna N talet är lägre mellan 2015 och 2016 än mellan 2014 och 2015 är att det var fler respondenter som uteslöts ur analysen på grund av annan sysselsättning eller annan/ingen partisynpat.*

Precis som när det gäller attityderna till olika former av invandring visar resultaten att den viktigaste förklaringsfaktorn är vilka attityder människor hade föregående år. Också i likhet med tidigare visar resultaten att kvinnor utvecklade mer positiva attityder mellan 2014 och 2015. Likaså blev respondenter som är mycket politiskt intresserade och de som är födda utanför Sverige mer positiva mellan 2014 och 2015. Däremot blev åldersgruppen 56–65 år och – när referenskategorin utgörs av sympati

för Socialdemokraterna – sympatisörer till Sverigedemokraterna mer negativa över tid. I övrigt finns det inga signifikanta skillnader mellan åren. Värt att notera är att i princip samtliga signifikanta skillnader – med undantag för Sverigedemokraternas sympatisörer – inträffade mellan 2014 och 2015. Mellan 2015 och 2016 var endast en förändring signifikant, och den handlar om att Sverigedemokraternas sympatisörer blev mer negativt inställda till invandring från olika regioner. Värt att påminna om är dock att dessa analyser inte visar ifall denna förändring handlar om att existerande sympatisörer förändrade sina attityder mellan panelvågorna eller på förändringar i sammansättningen av partiernas sympatisörer.

Syn på hur Sverige påverkas av invandring

Den tredje frågeställningen handlar om vilka effekter invandring uppfattas ha på Sverige. Det bör noteras att den frågeställningen har en annan karaktär än frågan om hur man ser på olika former av invandring och från olika regioner i världen, i och med att den handlar om människors verklighetsuppfattningar. Sambanden mellan människors verklighetsuppfattningar och deras åsikter är samtidigt intrikata och komplexa. Å ena sidan kan det vara så att människors verklighetsuppfattningar påverkar deras åsikter. Ett exempel skulle vara om man – i linje med *Labour Market Competition* – har uppfattningen att invandrade ”tar jobben” från inrikes födda och därför blir mer kritiskt inställd till invandring.⁹ Å andra sidan kan det vara så att det istället är människors åsikter som påverkar deras verklighetsuppfattningar. Ett parallellt exempel skulle vara om någon är kritiskt inställd till invandring och därför, som ett sätt att rationalisera den egna åsikten, formar uppfattningen att invandrade ”tar jobben” från inrikes födda. Men frågan om vad som ”är” och vad som ”bör vara” kan också utgöra två separata dimensioner. Ett exempel skulle vara om någon är positivt inställd till invandring även om det skulle vara så att invandring bidrog till att på något sätt försvaga Sverige – eller vice versa. Det kan också tilläggas att frågan om verklighetsuppfattningar alltid berör frågan om ”rätt” och ”fel”, i den meningen att människor kan ha mer eller mindre rätt eller fel när de bedömer hur något – i det här fallet invandring – är eller påverkar Sverige. Åsikter, eller värde-

omdömen, utmärks istället av att de varken kan vara sanna eller falska (Asp 1986).

Att undersöka i vilken grad åsikter formar verklighetsuppfattningar och vice versa eller i vilken grad människors verklighetsuppfattningar korresponderar med vad forskning visar ligger utanför den här rapportens ramar. Vi anser dock att det är en styrka att fånga in båda aspekterna för att få en mer heltäckande bild över attityderna till invandring. Vi valde därför att, i nästa steg, undersöka attityderna till invandring utifrån hur invandring uppfattas påverka Sverige. För att göra detta använde vi oss av frågan "Hur ser du på personer som har flyttat hit från andra länder". De positivt och negativt vinklade påståenden som ingick i frågan var: "Vår kultur blir rikare när människor från andra länder flyttar till Sverige", "Det händer alltför ofta att invandrare har seder och traditioner som inte passar in i det svenska samhället", "Invandrare kommer ofta hit bara för att utnyttja välfärden i Sverige", "Att människor flyttar till Sverige är bra för den svenska ekonomin" samt "Invandrare tar ofta jobben från dem som är födda i Sverige". De svarsalternativ som gavs gick från *Instämmer helt* till *Instämmer inte alls*. I tabell 4.7 redovisas resultaten för samtliga undersökta år.

Tabell 4.7. Attityder till invandring utifrån hur invandring uppfattas påverka Sverige, 2014–2016 (procent)

	Instämmer helt	Instämmer delvis	Instämmer knappast	Instämmer inte alls	Balansmätt
Vår kultur blir rikare när människor från andra länder flyttar till Sverige					
– 2014	34	41	14	11	+50
– 2015	34	39	16	11	+46
– 2016	33	41	16	11	+47
Det händer allt för ofta att invandrare har seder och traditioner som inte passar in i det svenska samhället					
– 2014	23	38	26	13	-22
– 2015	24	38	25	13	-24
– 2016	26	41	24	10	-33
Invandrare kommer ofta hit bara för att utnyttja välfärden i Sverige					
– 2014	12	31	32	26	+15
– 2015	13	33	29	26	+9
– 2016	14	32	30	24	+8
Att människor flyttar till Sverige är bra för den svenska ekonomin					
– 2014	22	42	22	14	+28
– 2015	23	41	22	15	+27
– 2016	23	44	21	12	+34
Invandrare tar ofta jobben från dem som är födda i Sverige					
– 2014	4	15	37	45	+63
– 2015	3	13	38	46	+68
– 2016	3	15	37	45	+64

Antal svar: 2254. Oviktade resultat. Procent avrundade till hela tal. Balansmätt avser andelen som angivit svar som uttrycker en positiv syn på invandring minus andelen som angivit svar som uttrycker en negativ syn på invandring.

Överlag visar resultaten att respondenterna har en positiv, snarare än negativ, syn på hur invandring påverkar Sverige. En klar majoritet instämmer exempelvis i att "vår kultur blir rikare när människor från andra länder flyttar till Sverige" och "att människor flyttar till Sverige är bra för den svenska ekonomin". Det är också en klar majoritet som tar avstånd från att "invandrare tar ofta jobben från dem som är födda i Sverige" och en knapp majoritet som tar avstånd från att "invandrare kommer ofta hit bara för att utnyttja välfärden i Sverige". Samtidigt finns det en minoritet som har en mer negativ syn på hur invandring påverkar Sverige. Det är också en klar majoritet som instämmer i att "det händer allt för ofta att invandrare har seder och traditioner som inte passar in i det svenska samhället". Det faktum att en majoritet instämmer i det påståendet, men inte i påståendena om att invandrare "tar jobben" och "utnyttjar välfärden", kan betraktas som ett stöd för hypotesen att kritiska attityder till invandring är grundade i en upplevelse av ett kulturellt, snarare än ekonomiskt, hot (Hainmueller & Hopkins 2014). Andelen som instämmer i att invandrare allt för ofta har seder och traditioner som inte passar in i det svenska samhället ökade också mellan 2014 och 2016.

På den aggregerade nivån är förändringarna över tid tämligen små, inte minst i ljuset av den omvälvande period som undersökningen omfattar. Detsamma gäller i stort på den individuella nivån, även om förändringarna är större där än på den aggregerade nivån. Mellan 55 och 65 procent – beroende av vilket påstående om invandring som det handlar om – angav samma svar i de olika panelvågorna, medan mellan 92 och 96 procent angav angränsande svar. Det framkommer av en korstabellsanalys (se bilaga, tabell D). Jämfört med tidigare var det samtidigt fler som bytte från en positiv till en negativ ståndpunkt eller vice versa. En förklaring till det är dock att den här frågan saknade ett neutralt alternativ och att det endast fanns fyra svarsalternativ att välja mellan. I vilket fall visar analysen att mellan 5 och 13 procent – beroende av vilket påstående det handlar om – bytte från en negativ till en positiv ståndpunkt medan mellan 6 och 14 procent bytte från en positiv till en negativ ståndpunkt. Tydligast var förändringarna när det gäller synen på huruvida invandrare ofta har seder och traditioner som inte passar in i det svenska samhället och huruvida det är bra för den svenska ekonomin att människor flyttar till Sverige. I båda fallen var det större andelar som bytte från en positiv till en negativ ståndpunkt än vice versa.

Skillnader i synen på hur invandring påverkar Sverige

Hur människor ställer sig till de påståenden som ingår i frågan faller under samtliga de undersökta åren inom en dimension. Det framgick av en faktoranalys.¹⁰ En reliabilitetsanalys visade också att svaren hänger nära samman.¹¹ Därmed var det återigen möjligt att konstruera ett index över respondenternas attityder till invandring utifrån hur invandring uppfattas påverka Sverige. Liksom tidigare är det ett additivt index. I konstruktionen av indexet har svaren på de negativa påståendena vänts så att högre värden konsekvent indikerar en mer positiv syn på invandring. Indexet sträcker sig från 0 till 15, där högre värden indikerar en mer positiv syn på invandring.¹²

Detta index använde vi vid en medelvärdesanalys av hur synen på hur Sverige påverkas av invandring skiljer sig mellan olika grupper. På den aggregerade nivån visar resultaten att indexvärdet sjönk något mellan 2014 och 2016, från 8,95 till 8,77. Det indikerar att inställningen till invandring är övervägande positiv, men också att den blev något mindre positiv mellan 2014 och 2016 (för de fullständiga resultaten, se bilaga, tabell G).

Därutöver påminner resultaten i hög grad om de tidigare resultaten. Mer specifikt visar de att kvinnor är mer positiva än män, att unga är mer positiva än äldre, att högre utbildade är mer positiva än lägre utbildade, att politiskt intresserade är mer positiva än mindre politiskt intresserade, och att studenter och tjänstemän är de grupper som har mest positiva attityder till invandring. När det gäller partisynpati visar resultaten att sympatisörer till Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Feministiskt initiativ är mest positiva, följt av dem som sympatiserar med Centerpartiet. De som är mest negativa är sympatisörer till Sverigedemokraterna, även om resultaten återigen visar att de blev något mindre negativa över tid. Några stora förändringar över tid har inte skett, även om tendensen i riktning mot något mer kritiska eller något mindre positiva attityder i stort får genomslag också när resultaten bryts ned på olika grupper.

För att fördjupa analysen och undersöka vilket förklaringsvärde de olika bakgrundsfaktorerna har under kontroll för övriga bakgrundsfaktorer genomförde vi liksom tidigare en serie multivariata regressionsanalyser. Vi valde återigen att fokusera på 2016. Den beroende variabeln utgörs av samma index som ovan. Resultaten redovisas i tabell 4.8.

Tabell 4.8. Samband mellan olika förklaringsfaktorer och attityder till invandring: beroende variabel ett index som bygger på hur människor uppfattar att invandring påverkar Sverige, 2016 (OLS)

År 2016	Modell 1	Modell 2	Modell 3
Kön (referensgrupp: man) – Kvinna	0,77*** (0,15)	0,97*** (0,15)	0,32** (0,14)
Ålder (referensgrupp: 20–27 år)			
–28–37 år	-0,89** (0,34)	-1,00** (0,34)	-0,16 (0,32)
–38–47 år	-1,50*** (0,36)	-1,59*** (0,36)	-0,71* (0,34)
–48–57 år	-1,50*** (0,35)	-1,58*** (0,34)	-0,65 (0,32)
–58–67 år	-1,08** (0,38)	-1,30** (0,38)	-0,82* (0,35)
–68–77 år	-0,75 (0,50)	-0,97* (0,49)	-0,56 (0,45)
Födelseland (referensgrupp: född i Sverige)			
– Född utanför Sverige	-0,23 (0,30)	-0,28 (0,30)	-0,95 (0,26)
Utbildningsnivå (referensgrupp: grundskola)			
– Gymnasium	1,02** (0,30)	0,92** (0,30)	0,95*** (0,26)
– Högskola/ Universitet	2,43*** (0,30)	2,18*** (0,30)	1,72*** (0,27)
Sysselsättning (referensgrupp: arbetssökande)			
– Studerande	1,36* (0,58)	1,16* (0,57)	0,64 (0,54)
– Arbetare	0,82 (0,46)	0,83 (0,46)	0,44 (0,42)
– Tjänsteman	1,21** (0,46)	1,14* (0,46)	0,57 (0,42)
– Egenföretagare	0,17 (0,56)	-0,00 (0,55)	0,01 (0,50)
– Långtidssjukskriven/	-0,07 (0,58)	0,02 (0,55)	0,08 (0,52)
Förtidspensionär	0,64 (0,57)	0,49 (0,56)	0,36 (0,51)
– Ålderspensionär			

År 2016	Modell 1	Modell 2	Modell 3
Politiskt intresse (referensgrupp: inte alls intresserad)			
– Inte särskilt intresserad		1,44*** (0,32)	1,25*** (0,32)
– Ganska intresserad		2,20*** (0,31)	1,83*** (0,30)
– Mycket intresserad		2,25*** (0,33)	1,98*** (0,32)
Partisynpat (referensgrupp: Socialdemokraterna)			
–Vänsterpartiet			1,19*** (0,24)
–Miljöpartiet			1,34*** (0,38)
–Centerpartiet			0,19 (0,26)
–Liberalerna			-0,53 (0,31)
–Moderaterna			-1,694*** (0,20)
–Kristdemokraterna			-1,71*** (0,43)
–Sverigedemokraterna			-5,39*** (0,21)
–Feministiskt initiativ			1,24** (0,41)
Förklarad varians	0,10	0,12	0,46
N	2174	2174	1762

Kommentar: * $p < 0,05$ ** $p < 0,01$ *** $p < 0,001$. Standardavvikelse inom parenteser. Den beroende variabeln mäts på en skala från 0 till 15 (0 = Negativ syn på hur Sverige påverkas av invandring, 15 = Positiv syn på hur Sverige påverkas av invandring). Alla oberoende variabler – kön, ålder, födelseland, utbildningsnivå, sysselsättning, politiskt intresse och partisynpat – är dikotoma. Partisynpat: frågan som ställdes var "Vilket parti skulle du rösta på om det vore val till riksdagen idag". De som angav att de inte visste vad de skulle rösta på i nästa val, eller uppgav annat parti har uteslutits ur analysen. (vilket är anledningen till att det angivna N talet är lägre i modell 3 än i modell 1 och 2). Sysselsättning: respondenter som angav att de hade en "annan" huvudsaklig sysselsättning och att de var föräldradediga har uteslutits ur analysen.

I den första modellen (modell 1) visar resultaten att det finns signifikanta samband mellan attityderna till invandring och kön som ålder, utbildningsnivå och sysselsättning. Vad gäller sysselsättning handlar det, liksom i tidigare analyser, om att studerande och tjänstemän har mer positiva attityder till invandring. I modell 2 har vi lagt till politiskt intresse, som också har ett signifikant och positivt samband med attityderna till invandring. När vi i modell 3 lägger till partisynpat försvinner dock flera av de tidigare signifikanta sambanden samtidigt som andra samband försvagas. Det gäller exempelvis sysselsättning, som inte längre har något signifikant samband med attityderna till invandring utifrån hur invandring uppfattas påverka Sverige. Kön fortsätter dock att vara statistiskt signifikant, liksom utbildning och

politiskt intresse. Av modell 3 framkommer att kvinnor är mer positiva till invandring än män, den yngsta åldersgruppen mer positiv än åldersgruppen 38–47 år, att de med gymnasieutbildning och högre utbildning är mer positiva än de med endast grundskola, och att de som är politiskt intresserade är mer positivt inställda än de som inte alls är politiskt intresserade.

Vad gäller partisympati visar resultaten att de som sympatiserar med Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Feministiskt initiativ är mer positivt inställda till invandring än de som sympatiserar med Socialdemokraterna (vår referenskategori), medan de som sympatiserar med Moderaterna, Kristdemokraterna och, framförallt, Sverigedemokraterna är mer negativt inställda. Återigen stiger den förklarade variansen kraftigt när partisympati läggs till i modell 3. Det illustrerar den nära koppling som människors partisympati och deras attityder till invandring har, även om det – som nämnts tidigare – inte nödvändigtvis betyder att det är människors partisympati som förklarar deras inställning till invandring. Det kan lika gärna vara tvärtom.

För att undersöka vilken betydelse olika faktorer har för att förklara *förändringar* över tid använde vi oss avslutningsvis av multivariata regressionsanalyser där vi inkluderade det laggade värdet på den oberoende variabeln (indexet över uppfattningar om hur invandring påverkar Sverige) som kontrollvariabel vid sidan av de demografiska och politiska faktorerna. Resultaten redovisas i tabell 4.9.

Tabell 4.9. Förändringar över tid för olika grupper: Attityder till invandring där den beroende variabeln utgörs av ett index som bygger på hur människor uppfattar att invandring påverkar Sverige (OLS)

	2014 till 2015	2015 till 2016
Attityd föregående år	0,76*** (0,02)	0,69*** (0,02)
Kön (referensgrupp: man)		
– Kvinna	0,17 (0,10)	0,06 (0,10)
Ålder (referensgrupp: 18–25 år)		
–26–35 år	-0,46* (0,22)	-0,23 (0,22)
–36–45 år	-0,51* (0,24)	-0,52* (0,23)
–46–55 år	-0,48* (0,23)	-0,46* (0,23)
–56–65 år	-0,38 (0,24)	-0,27 (0,24)
–66–75 år	-0,12 (0,33)	0,13 (0,32)
Födelseland (referensgrupp: född i Sverige)		
– Född utanför Sverige	-0,04 (0,19)	-0,23 (0,20)
Utbildningsnivå (referensgrupp: grundskola)		
– Gymnasium	-0,02 (0,17)	0,24 (0,19)
– Högskola/ Universitet	0,20 (0,18)	0,39* (0,19)
Sysselsättning (referensgrupp: arbetssökande)		
– Studerande	-0,13 (0,22)	0,22 (0,36)
– Arbetare	0,29 (0,26)	0,18 (0,30)
– Tjänsteman	-0,12 (0,13)	0,26 (0,29)
– Egenföretagare	-0,35 (0,22)	-0,11 (0,35)
– Långtidssjukskriven/ Förtidspensionär	0,21 (0,24)	-0,07 (0,37)
– Ålderspensionär	-0,36 (0,26)	-0,36 (0,36)
Politiskt intresse (referensgrupp: inte alls intresserad)		
– Inte särskilt intresserad	0,27 (0,20)	-0,01 (0,23)
– Ganska intresserad	0,36 (0,19)	0,18 (0,22)
– Mycket intresserad	0,54** (0,20)	0,09 (0,24)

Partisynpati (referensgrupp: Socialdemokraterna)		
–Vänsterpartiet	0,35* (0,17)	0,32 (0,18)
–Miljöpartiet	0,58** (0,20)	0,13 (0,22)
–Centerpartiet	-0,00 (0,19)	-0,02 (0,19)
–Liberalerna	-0,11 (0,21)	-0,37 (0,22)
–Moderaterna	-0,45** (0,14)	-0,55*** (0,15)
–Kristdemokraterna	-0,19 (0,24)	-0,88*** (0,25)
–Sverigedemokraterna	-1,18*** (0,17)	-1,55*** (0,17)
–Feministiskt initiativ	0,91*** (0,26)	-0,02 (0,27)
Förklarad varians	0,73	0,73
N	1928	1781

*Kommentar: *p < .05. **p < .01. ***p < .001. Standardavvikelser inom parenteser. Den beroende variabeln mäts på en skala från 0 till 15 (0 = Negativ syn på att människor invandrar till Sverige, 15 = Positiv syn på att människor invandrar till Sverige). Kontrollvariablerna utgörs av kön, ålderskategorier, utbildning, politiskt intresse, partisynpati och det laggade värdet på den beroende variabeln. Partisynpati: de som angav att de inte visste vad de skulle rösta på i nästa val, eller uppgav annat parti har uteslutits ur analysen. Sysselsättning: respondenter som angav att de hade en "annan" huvudsaklig sysselsättning och som angav att de var föräldralediga har uteslutits ur analysen. Orsaken till att det angivna N talet är lägre mellan 2015 och 2016 än mellan 2014 och 2015 är att det var fler respondenter som uteslöts ur analysen på grund av annan sysselsättning eller annan/ ingen partisynpati.*

Precis som tidigare visar resultaten att den faktor som har störst betydelse är hur människor föregående år uppfattade att invandring påverkar Sverige. Jämfört med förändringarna vad gäller attityderna till olika former av invandring och från olika regioner i världen visar resultaten samtidigt att det skedde fler förändringar över tid när det gäller hur invandring uppfattas påverka Sverige. När det gäller förändringar mellan 2014 och 2015 utvecklade respondenterna i åldrarna 26–55 år mer negativa attityder jämfört med den yngsta åldersgruppen. När sympati för Socialdemokraterna utgör referenskategori utvecklade även sympatisörer till Moderaterna och Sverigedemokraterna mer negativa attityder. Omvänt utvecklade de mycket politiskt intresserade samt sympatisörer till Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Feministiskt initiativ mer positiva attityder. Vad gäller förändringar mellan 2015 och 2016 utvecklade personer i medelåldern samt sympatisörer till Moderaterna och Sverigedemokraterna återigen mer negativa attityder, medan den enda grupp som blev mer positivt inställda till invandringens påverkan på Sverige var högutbildade.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis visar resultaten och analyserna i det här kapitlet att svenskarna överlag har positiva attityder till invandring. Mest positiva är respondenterna till att människor invandrar för att arbeta och studera, minst positiva till att människor invandrar för att förenas med anhöriga. Vidare är respondenterna mest positiva till invandring från Norden, Europa utanför Norden och Nordamerika, och minst positiva till att människor invandrar från Mellanöstern och Afrika. Dessa mönster återfinns samtliga år. Samtidigt har de flesta en positiv uppfattning om hur invandring påverkar Sverige. De flesta upplever sålunda att invandring bidrar till att berika den svenska kulturen och till att stärka den svenska ekonomin. Samtidigt upplever en klar majoritet att det allt för ofta händer att invandrare har seder och traditioner som inte passar in i det svenska samhället. Detta tyder på att de positiva attityderna inte är entydiga utan tycks samexistera med en oro för hur invandring påverkar Sverige. Därutöver finns det betydande minoriteter som har en negativ syn på hur invandring i olika avseenden påverkar Sverige.

Det är också uppenbart att attityderna till invandring skiljer sig åt beroende av respondenternas kön, utbildning, politiskt intresse och, inte minst, partisyn. Överlag är människor mer positiva till invandring om de är kvinnor, högre utbildade, studerande eller tjänstemän och politiskt intresserade. De är också mest positiva bland sympatisörer till Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Feministiskt initiativ, och minst positiva bland sympatisörer till Sverigedemokraterna. Jämfört med tidigare forskning om svenskarnas attityder till invandring ligger våra resultat i stort i linje med vad andra studier har visat, även om betydelsen av utbildning och ålder inte har samma särställning i våra analyser som i en del tidigare studier (Ahmadi, et al. 2016; Demker & van der Meiden 2016; Sandberg & Demker 2013). Det kan troligen förklaras av att vi har kontrollerat för fler bakomliggande faktorer.

Vad gäller förändringar över tid är de överlag förhållandevis små både på den aggregerade och den individuella nivån, även om de är större på den individuella nivån. Överlag är det få som helt byter ståndpunkt mellan panelvågorna 2014 och 2015, 2015 och 2016, eller mellan 2014 och 2016, och som går från att vara positiv till

att vara negativ till invandring – eller vice versa. De flesta förändringarna handlar snarare om att människors attityder förstärks eller försvagas något mellan åren, exempelvis genom att respondenterna gick från att se ”ganska” till ”mycket” positivt/negativt på flyktinginvandring (förstärkning av attityder) eller vice versa (försvagning av attityder), eller genom att gå från att ange antingen en positiv eller negativ till en neutral attityd – eller vice versa.

Värt att notera är att de förändringar som har identifierats tyder på att det har skett en viss polarisering över tid, i den meningen att attityderna bland grupper som initialt är mer positivt inställda till invandring, exempelvis kvinnor, politiskt intresserade och sympatisörer till Miljöpartiet och Feministiskt initiativ, i flera fall har blivit mer positiva över tid. Omvänt har attityderna i några fall blivit mindre positiva över tid bland grupper som initialt har mindre positiva attityder. Det gäller exempelvis i vissa åldersgrupper och – när sympati för Socialdemokraterna utgör referenskategori – bland sympatisörer till Sverigedemokraterna, Moderaterna och Kristdemokraterna. Samtidigt visar närmare analyser att andelen respondenter som har extremvärden på de olika indexen inte har ökat över tid.¹³ Den eventuella polarisering som har skett tycks därför ha skett på gruppnivå snarare än på individuell nivå. När det gäller partiernas sympatisörer är det också oklart om förändringarna beror på att existerande sympatisörer har förändrat sina attityder eller på om sammansättningen av partiernas sympatisörer har förändrats.

Förändringarna till trots: med tanke på hur mycket den faktiska invandringen, den politiska debatten och den svenska flyktingpolitiken förändrades under tidsperioden 2014–2016 präglas attityderna till invandring överlag av att vara såväl positiva som relativt stabila, oavsett vilket index vi använder för att mäta attityderna till invandring.

Slutnoter kapitel 4

1. Under tidsperioden 2005–2015 utgjordes cirka 23 procent av anhöriginvandringen av invandring av så kallade flyktinganhöriga. Även om man skulle föra över dessa till kategorin flyktinginvandring kvarstår att anhöriginvandringen är den vanligaste formen av invandring.
2. Förklarad varians: 2014 – 67 procent, 2015 – 66 procent, 2016 – 67 procent.
3. Mer specifikt adderades de fyra former av invandring som respondenterna tillfrågades om: Flyktinginvandring, arbetskraftsinvandring, invandring av studieskäl samt anhöriginvandring. Svarsskalan gick från 0 = mycket negativt, till 4 = mycket positivt. Ett indexvärde på 0 betyder därmed att respondenten i fråga har en mycket negativ attityd, medan ett indexvärde på 16 betyder att respondenten har en mycket positiv attityd. Alla fyra former av invandring har samma vikt i det konstruerade indexet. Vad gäller indexets reliabilitet var det följande: 2014: Cronbach's Alpha = ,83. 2015: Cronbach's Alpha = ,83. 2016: Cronbach's Alpha = ,83.
4. 2014 var standardavvikelsen 3,45, 2015 var standardavvikelsen 3,37 och 2016 var den 3,36.
5. De utrikes födda som är folkbokförda i Sverige utgör en mycket heterogen grupp, bestående av människor födda i alla möjliga delar av världen. De vanligaste födelseländerna bland utrikes födda i Sverige är Finland (1,6 procent av befolkningen 2014), Irak (1,3 procent), Polen (0,8 procent), Iran (0,7 procent), Jugoslavien (0,7 procent), Syrien (0,7 procent), Somalia (0,6 procent), Bosnien-Hercegovina (0,6 procent), Tyskland (0,5 procent) och Turkiet (0,5 procent) (Strömbäck 2016, s. 40).
6. 2014: Förklarad varians: 86 procent. 2015: Förklarad varians: 85 procent. 2016: Förklarad varians: 85 procent.
7. 2014: Cronbach's Alpha = 0,92. 2015: Cronbach's Alpha = 0,92. Cronbach's Alpha = 0,91.
8. Mer specifikt adderades frågorna om invandring från de sju olika regionerna som respondenterna tillfrågades om: Norden, Europa utanför Norden, Mellanöstern, Asien, Afrika, Nordamerika och Sydamerika. Svarsskalan gick från 0 = mycket negativt, till 4 = mycket positivt. Ett indexvärde på 0 betyder därmed att respondenten i fråga har en mycket negativ attityd, medan ett indexvärde på 28 betyder att respondenten har en mycket positiv attityd. Alla fyra former av invandring har samma vikt i det konstruerade indexet. Genom att skapa ett index som inkluderar attityder till invandring från flera regioner kunde vi fånga upp respondenternas mer generella attityder till invandring.
9. För en aktuell forskningsöversikt kring detta, se Engdahl 2016.
10. Den förklarade variansen är 63 procent (2014), 64 procent (2015) respektive 62 procent 2016.
11. Cronbach's alpha 2014 = 0,85, 2015 = 0,86, och 2016=0,85.
12. Mer specifikt vände vi på svaren så att samtliga gick från 0 = mycket negativ syn på hur invandring påverkar Sverige, till 3 = mycket positiv syn på hur invandring påverkar Sverige. Därefter adderades påståendena i syfte att skapa ett additivt index. Ett indexvärde på 0 betyder att respondenten i fråga har en mycket negativ syn, medan ett indexvärde på 15 betyder att respondenten har en mycket positiv syn. Alla fem påståenden har samma vikt i det konstruerade indexet. Genom att skapa ett index som inkluderar syn på syn hur invandring påverkar Sverige vad gäller kulturella såväl som ekonomiska aspekter kunde vi fånga upp respondenternas mer generella syn på hur invandring påverkar Sverige.
13. I dessa analyser har de tre mest positiva och de tre mest negativa värdena för de index som går från 0–15 och 0–16, och de som har de fem mest positiva och de fem mest negativa värdena på det index som går från 0–28, räknats som extremvärden. Andelen som har dessa extremvärden har inte ökat över tid.

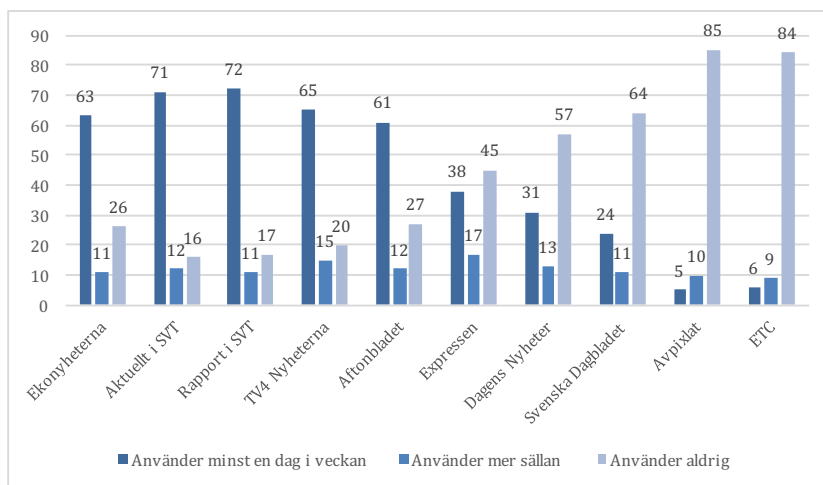
5. Medieanvändning och attityder till invandring

En förbisedd faktor i tidigare svensk forskning om människors attityder till invandring är vilken betydelse som medierna och människors medieanvändning har i sammanhanget. Det gäller både vilka *samband* som finns mellan medieanvändning och attityderna till invandring och om människors medieanvändning *påverkar* deras attityder till invandring. Samtidigt visar internationell forskning – som framgick av den tidigare översikten – att det har betydelse både *på vilket sätt* och *hur mycket* medierna rapporterar om olika aspekter av invandring (Boomgaarden & Vliegenhart 2007; Iguarta & Cheng 2009; Jacobs, et al. 2016; Meeusen & Jacobs 2017; Meltzer, et al. 2017; Schemer 2012, 2014; Van Gorp, et al. 2009; Vergeer, et al. 2000). Forskning visar även att det har betydelse hur mycket människor använder sig av olika typer av medier (de Zuniga, et al. 2012; Eyssel, et al., 2015; Héricot & Spielvogel 2014). När det gäller Sverige visar den enda studien på området som vi känner till att användandet av TV4 Nyheterna är förknippat med ett ökat invandringsmotstånd medan motsatsen gäller för Rapport på SVT, även om den studien inte kunde visa ifall sambandet var kausalt (Strabac, et al. 2012).

Det finns därför skäl att undersöka sambanden mellan människors medieanvändning och deras attityder till invandring. Dessa analyser genomfördes i tre steg. Inledningsvis undersökte vi vilka samband som finns mellan människors användning av olika medier och deras attityder till invandring utifrån (a) vilka skäl människor har för att invandra till Sverige, (b) varifrån människor kommer och (c) hur invandring uppfattas påverka Sverige. I ett andra steg undersökte vi om det finns samband mellan människors medieanvändning och *förändringar* av deras attityder till invandring. I ett tredje steg undersökte vi även om det finns samband mellan människors attityder till invandring och *förändringar* av deras mediekonsumtion.

När vi undersökte medieanvändningens betydelse för attityderna till invandring utgjordes de beroende variablerna av de index över människors attityder som tidigare redovisats. De oberoende variablerna, medieanvändning, konstruerades utifrån frågor som handlar om hur ofta respondenterna tar del av ett antal namngivna medier i deras traditionella former (radio, tv, papper), via dator eller via mobil eller surfplatta. De medier som ingår i analyserna är Ekonyheterna, Aktuellt, Rapport, TV4 Nyheterna, Aftonbladet, Expressen, Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, ETC och Avpixlat. Analyserna omfattar därmed de ledande nationella medierna samt ett vänsterorienterat medium (ETC) och en invandringsfientlig nätsajt (Avpixlat).¹ Som en bakgrund visar Figur 5.1 andelen respondenter som 2016 uppger sig använda dessa medier (a) minst en dag i veckan, (b) mer sällan, eller (c) aldrig.

Figur 5.1. Användning av de undersökta medierna år 2016 (procent).

Antal svar: 2 254. Anledningen till att samtliga medier inte summerar upp till 100 procent är att procenten är avrundade till hela tal.

Den första empiriska analysen utforskar vilket samband som finns mellan människors medieanvändning och attityderna till olika former av invandring. Den beroende variabeln utgörs av samma index som användes tidigare. Det går från 0 till 16, där högre värden indikerar en mer positiv syn på invandring. I tabell 5.1 redovisas resultaten av tre multivariata regressionsanalyser, en för respektive panelvåg. Även om det inte redovisas i tabellen har vi i dessa analyser kontrollerat för kön, ålder, utbildning, politiskt intresse samt partisympati.²

Tabell 5.1. Samband mellan medieanvändning och attityder till olika former av invandring (OLS).

	2014	2015	2016
Ekonyheterna	0,03 (0,04)	0,02 (0,04)	0,06 (0,04)
Aktuellt i SVT	-0,04 (0,06)	-0,03 (0,06)	-0,14* (0,06)
Rapport i SVT	0,06 (0,06)	-0,06 (0,06)	0,02 (0,06)
TV4 Nyheterna	-0,12** (0,04)	-0,04 (0,04)	-0,06 (0,04)
Aftonbladet	-0,04 (0,04)	-0,00 (0,04)	-0,01 (0,04)
Expressen	-0,07 (0,04)	-0,00 (0,04)	-0,06 (0,04)
Dagens Nyheter	0,06 (0,04)	0,07 (0,04)	0,05 (0,04)
Svenska Dagbladet	0,08 (0,05)	0,09 (0,05)	0,00 (0,05)
Avpixlat	-0,44*** (0,08)	-0,36*** (0,08)	-0,40*** (0,08)
ETC	0,30** (0,10)	0,30** (0,09)	0,42*** (0,09)
Förklarad varians	0,35	0,38	0,39
N	1995	1850	1824

*Kommentar: * $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$. Standardavvikelser inom parenteser. Den beroende variabeln mäts på en skala från 0 till 16 (0 = Negativ syn på att människor invandrar till Sverige, 16 = Positiv syn på att människor invandrar till Sverige). Kontrollvariablerna utgörs av kön, ålderskategorier, utbildning, politiskt intresse och partisympati. Partisympati: frågan som ställdes var "Vilket parti skulle du rösta på om det vore val till riksdagen idag". De som angav att de inte visste vad de skulle rösta på i nästa val, eller uppgav annat parti har utesluts ur analysen (vilket är anledningen till att det angivna N talet sjunker över tid).*

Resultaten visar att det finns vissa samband mellan medieanvändning och människors attityder till olika former av invandring. Mer specifikt visar resultaten att användningen av Avpixlat samtliga år är förknippat med en mer negativ inställning till invandring medan användningen av ETC är förknippat med en mer positiv inställning. För 2014 visar resultaten också att användning av TV4 Nyheterna är förknippat med mer negativa attityder, och detsamma gäller för Aktuellt under 2016. Att det finns ett samband mellan användning av TV4 och mer negativa attityder till invandring ligger i linje med tidigare forskning som visar att kommersiella medier tenderar att höra samman med mer invandringskritiska attityder. Ur det perspektivet är sambandet mellan negativa attityder och Aktuellt mer förvånande. Genomgående är de signifikanta sambanden starkare för Avpixlat och ETC än för övriga. Dessa två medier framstår som varandras motsatser när det gäller attityderna till invandring beroende av vilken form av invandring det handlar om.

Frågan är om ett likartat mönster uppstår när det gäller attityderna till invandring beroende av varifrån människor invandrar till Sverige. För att undersöka detta genomförde vi, på samma sätt som ovan, multivariata regressionsanalyser, en för varje år, men med indexet över attityderna till invandring beroende av vilken region människor kommer från som beroende variabel. Resultaten redovisas i tabell 5.2.

Tabell 5.2. Samband mellan medieanvändning och attityder till invandring beroende av varifrån människor invandrar till Sverige (OLS)

	2014	2015	2016
Ekonyheterna	-0,06 (0,08)	-0,04 (0,07)	0,06 (0,07)
Aktuellt i SVT	-0,06 (0,12)	-0,07 (0,11)	-0,21 (0,11)
Rapport i SVT	-0,10 (0,12)	-0,05 (0,11)	0,01 (0,11)
TV4 Nyheterna	-0,23* (0,09)	-0,22** (0,08)	-0,13 (0,09)
Aftonbladet	-0,02 (0,07)	-0,05 (0,07)	-0,03 (0,07)
Expressen	0,04 (0,08)	-0,04 (0,08)	-0,00 (0,08)
Dagens Nyheter	0,25** (0,08)	0,20** (0,08)	0,15 (0,09)

Svenska Dagbladet	-0,02 (0,10)	0,23* (0,08)	-0,08 (0,10)
Avpixlat	-1,18*** (0,16)	-0,37* (0,10)	-0,27 (0,16)
ETC	0,89*** (0,19)	0,51** (0,18)	0,56** (0,17)
Förklarad varians	0,21	0,31	0,29
N	1995	1850	1824

*Kommentar: * $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$. Standardavvikelser inom parenteser. Den beroende variabeln mäts på en skala från 0 till 28 (0 = Negativ syn på att människor invandrar till Sverige, 28 = Positiv syn på att människor invandrar till Sverige). Kontrollvariablerna utgörs av kön, ålderskategorier, utbildning, politiskt intresse och partisympati. Partisympati: frågan som ställdes var "Vilket parti skulle du rösta på om det vore val till riksdagen idag". De som angav att de inte visste vad de skulle rösta på i nästa val, eller uppgav annat parti har utesluts ur analysen. (vilket är anledningen till att det angivna N talet sjunker över tid).*

Resultaten avspeglar de föregående resultaten. Återigen visar analysen att det finns vissa samband mellan medieanvändning och människors attityder till invandring, även om den beroende variabeln den här gången utgörs av indexet över hur attityderna till invandring varierar beroende av varifrån människor kommer till Sverige. Liksom tidigare finns det för samtliga år ett samband mellan användning av Avpixlat och negativa attityder till invandring och mellan användning av ETC och positiva attityder. Resultaten visar även att användning av TV4 Nyheterna hör samman med mer negativa attityder år 2014 och 2015, medan motsatsen gäller för Dagens Nyheter. Liksom tidigare är sambanden starkast för Avpixlat och ETC.

Utifrån detta kan det förväntas att det finns liknande mönster när det gäller sambanden mellan medieanvändning och hur människor uppfattar att Sverige påverkas av invandring. För att undersöka detta använde vi indexet över hur människor uppfattar att Sverige påverkas av invandring som beroende variabel och gjorde återigen tre multivariata regressionsanalyser, en för varje år. Resultaten redovisas i tabell 5.3.

Tabell 5.3. Samband mellan medieanvändning och syn på hur invandring påverkar Sverige (OLS)

	2014	2015	2016
Ekonyheterna	0,09* (0,04)	0,07 (0,04)	0,10** (0,04)
Aktuellt i SVT	-0,07 (0,06)	-0,05 (0,06)	-0,10 (0,06)
Rapport i SVT	-0,03 (0,06)	-0,03 (0,06)	-0,02 (0,06)
TV4 Nyheterna	-0,23*** (0,05)	-0,07 (0,04)	-0,07 (0,04)
Aftonbladet	-0,03 (0,04)	-0,04 (0,04)	-0,01 (0,04)
Expressen	-0,09* (0,04)	-0,06 (0,04)	-0,07 (0,04)
Dagens Nyheter	0,19*** (0,04)	0,12*** (0,04)	0,10* (0,04)
Svenska Dagbladet	0,03 (0,05)	0,10* (0,05)	0,04 (0,05)
Avpixlat	-0,57*** (0,08)	-0,50*** (0,08)	-0,54*** (0,08)
ETC	0,47*** (0,10)	0,34*** (0,09)	0,40*** (0,09)
Förklarad varians	0,43	0,50	0,48
N	1995	1850	1824

*Kommentar: * $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$. Standardavvikelser inom parenteser. Den beroende variabeln mäts på en skala från 0 till 15 (0 = Negativ syn på hur invandring påverkar Sverige, 15 = Positiv syn på hur invandring påverkar Sverige). Kontrollvariablerna utgörs av kön, ålderskategorier, utbildning, politiskt intresse och partisympati. Partisympati: Frågan som ställdes var "Vilket parti skulle du rösta på om det vore val till riksdagen idag". De som angav att de inte visste vad de skulle rösta på i nästa val, eller uppgav annat parti har utesluts ur analysen (vilket är anledningen till att det angivna N talet sjunker över tid).*

Resultaten visar att det finns samband mellan användning av Avpixlat och negativa attityder till invandring. Detsamma gäller användning av TV4 Nyheterna och Expressen 2014, men inte 2015 och 2016. Omvänt är användning av Dagens Nyheter och ETC under samtliga år förknippat med mer positiva attityder till invandring. Detsamma gäller användning av Ekonyheterna 2014 och 2016 och Svenska Dagbladet 2015. Överlag finns det fler signifikanta samband mellan människors medieanvändning och hur de uppfattar att Sverige påverkas av invandring (en fråga som handlar om verklighetsuppfattningar) än mellan medieanvändning och hur positivt eller negativt man ställer sig till invandring (en fråga som handlar om vilka attityder människor har). Samtidigt kan det noteras att några av sambanden med

negativa (Avpixlat, TV4 Nyheterna) respektive positiva (ETC) attityder till invandring återkommer under flera år och oberoende av vilket index vi har använt som beroende variabel. Det kan också noteras att sambanden är starkare för ETC och Avpixlat än för de övriga medierna.

Samband är dock, vilket redan har påpekats, inte liktydigt med orsakssamband. Att det finns samband mellan användning av ett visst medium och människors attityder behöver inte betyda att attityderna påverkas av medieanvändningen. Det kan även betyda att människor utifrån olika attityder till invandring väljer att ta del av olika medier. Den intressanta frågan ur det perspektivet handlar om det finns ett samband mellan människors medieanvändning och *förändringar* av deras attityder till invandring.

Därmed är vi framme vid det andra steget i våra analyser av medieanvändningens betydelse. För att undersöka om det finns samband mellan människors medieanvändning och *förändringar* av deras attityder till invandring genomförde vi en serie multivariata regressionsanalyser där den beroende variabeln utgjordes av indexen för människors attityder till invandring 2015 (Tidpunkt 2) och 2016 (Tidpunkt 3) under kontroll för kön, ålder, utbildning, politiskt intresse och partisympati vid föregående undersökningstillfälle, samt det laggade värdet på den beroende variabeln. Mer specifikt undersökte vi, för vart och ett av indexen, vilken betydelse medieanvändningen 2014 har för människors attityder till invandring 2015, under kontroll för kön, ålder, utbildning, politiskt intresse, partisympati och människors attityder till invandring 2014. Samma analysmodell har tillämpats vid analysen av vilken betydelse medieanvändningen 2015 har för människors attityder till invandring 2016.

Viktigt att poängtera är att dessa analyser handlar om medieanvändningens betydelse för *förändringar* av attityderna till invandring. Eftersom människors attityder till invandring under perioden 2014–2016 överlag var stabila innebär det att utrymmet för medieeffekter är begränsat. Det kan därför inte förväntas särskilt starka samband mellan medieanvändningen och förändringar av attityderna till invandring.

Vad gäller attityderna till olika former av invandring visar resultaten att det endast finns ett signifikant samband mellan medieanvändningen 2014 och förändringar av attityderna till invandring mellan 2014 och 2015. Mer specifikt finns det ett samband mellan läsning av ETC år 2014 och en mer positiv syn på invandring år 2015 ($0,20^{**}$). Vad gäller förändringar mellan 2015 och 2016 visar resultaten att de som konsumerade Avpixlat ($-0,13^*$) och Expressen ($-0,06^*$) tenderade att få en mer negativ attityd till invandring. Sambanden för Avpixlat förstärks något under perioden 2015–2016 och blir signifikant medan det för ETC tvärtom försvagas och upphör att vara signifikant (se bilaga, Tabell H).

Det är dock möjligt att dessa orsaksförhållanden är reciproka och att attityderna påverkar människors mediala. För att undersöka detta utfördes en likartad regressionsanalys som ovan, men där den beroende variabeln utgjordes av användning av olika medier medan indexet över attityder till olika former av invandring lades in som oberoende variabel. Även här kontrollerade vi för kön, ålder, utbildning, politiskt intresse och partisympati och det laggade värdet på den beroende variabeln. Resultaten visar att de som hade positiva attityder 2014 blev mer benägna att ta del av Svenska Dagbladet ($0,02^*$) och ETC ($0,02^{**}$) år 2015. Vidare sökte sig de med negativa attityder 2014 i högre utsträckning till TV4 Nyheterna ($-0,02^*$) och Rapport ($-0,02^*$) år 2015. Samma sak gällde för TV4 Nyheterna ($-0,02^*$) mellan 2015 och 2016. Dessutom tenderade de med negativa attityder 2015 att i högre grad söka sig till Expressen ($-0,02^*$) året därpå medan de som hade positiva uppfattningar i högre grad sökte sig till ETC ($0,01^*$) år 2016. Intressant är att negativa attityder inte tycks leda till en ökad benägenhet att söka sig till Avpixlat. Det kan tolkas som att användning av Avpixlat formar negativa attityder snarare än tvärtom (se bilaga, Tabell I).

När det gäller medieeffekter av attityder till invandring beroende av vilka regioner människor invandrar till Sverige från visar resultaten två signifikanta samband. De som använde sig av Expressen 2015 var något mer benägna att uppvisa mer negativa attityder 2016 ($-0,13^*$) medan de som konsumerade Dagens Nyheter 2015 uppvisade något mer positiva attityder ($0,13^*$) året därpå. Däremot är effekten av att använda sig av Avpixlat och ETC inte signifikanta när detta index används (se bilaga, Tabell J).

När vi tvärtom analyserar hur attityder till invandring från olika regioner påverkar medieval går det att identifiera en del mönster som liknar de för attityderna till olika former av invandring. Mer specifikt visar resultaten att de som har negativa attityder blev mer benägna att söka sig till TV4 Nyheterna, vilket gäller för perioden 2014–2015 ($-0,01^*$) såväl som för perioden 2015–2016 ($-0,01^{**}$). Mellan 2014 och 2015 blev de med positiva attityder också mer benägna att använda sig av ETC ($0,01^{***}$). Vidare ökade de som har positiva attityder år 2014 sin konsumtion av Dagens Nyheter året därpå ($0,01^*$) medan de som har positiva attityder till invandring 2015 blev mer benägna att ta del av Svenska Dagbladet året efter ($0,01^*$). Det bör dock noteras att dessa effekter är små (se bilaga, tabell K).

Den sista serien av analyser handlar om vilken betydelse medieanvändningen har för förändringar av människors syn på hur invandring påverkar Sverige och vice versa. När det gäller perioden 2014 till 2015 indikerar resultaten att det inte finns någon signifikant effekt. När det gäller förändringar mellan 2015 och 2016 visar resultaten att användning av Avpixlat leder till en mer negativ syn på hur invandring påverkar Sverige ($-0,17^{**}$). Övriga förändringar är inte signifikanta (se bilaga, Tabell L).

Avslutningsvis har vi också analyserat hur synen på hur invandring påverkar Sverige eventuellt påverkar medieval. Resultaten visar att de som år 2014 hade en mer negativ syn på hur invandring påverkar Sverige hade en ökad benägenhet att använda sig av Avpixlat ($-0,01^*$) året därpå. Vidare visar resultaten att de som hade mer negativa attityder 2015 var mer benägna att söka sig till TV4 Nyheterna ($-0,03^{**}$) och Expressen ($-0,02^*$) år 2016. Omvänt var de som hade mer positiva attityder till invandring år 2014 mer benägna att använda sig av ETC ($0,02^{***}$) och Dagens Nyheter ($0,02^*$) året därpå. Samma mönster återfanns för ETC mellan 2015 och 2016 ($0,01^{**}$) (se bilaga, Tabell M).

Sammanfattning

Att medierna påverkar människors verklighetsuppfattningar och åsikter är väl etablerat inom medieforskningen, och internationellt visar ett flertal studier att det även gäller människors attityder till invandring. Samtidigt finns det också se-

lektionseffekter, det vill säga att människor med en viss uppfattning tenderar att söka sig till medier och medieinnehåll som bekräftar deras befintliga attityder och åsikter (Garrett, et al 2013; Nickerson 1998; Lodge & Taber 2013; Skovsgaard, et al 2016). Resultaten i det här kapitlet visar att det finns vissa samband mellan människors medieanvändning och attityder till invandring också i Sverige. Mest entydiga är resultaten när det gäller användning av ETC och Avpixlat, men resultaten visar även att det i flera fall finns samband också för TV4 Nyheterna och Dagens Nyheter. Medan användning av ETC och Dagens Nyheter är förknippat med mer positiva attityder till invandring är användning av Avpixlat och TV4 Nyheterna förknippat med mer negativa attityder.

Resultaten visar också att det i några fall finns samband mellan människors medieanvändning och *förändringar* av deras attityder till invandring, även efter kontroll för sociodemografiska faktorer, politiskt intresse och partisympati. Det gäller inte minst användning av ETC och Avpixlat, där resultaten visar att det i flera fall är förknippat med mer positiva respektive mer negativa attityder till invandring. I något fall visar resultaten också att användning av Expressen och TV4 Nyheterna är förknippat med att utveckla mer negativa attityder medan användning av Dagens Nyheter är förknippat med att utveckla mer positiva attityder till invandring.

En tolkning av detta är att det rör sig om orsakssamband där människors medieanvändning bidrar till att forma deras attityder och uppfattningar i invandringsfrågan. För att säkert kunna fastställa kausala samband skulle det behövas fler – och experimentella – studier. Samtidigt visar resultaten också att det finns vissa samband mellan människors attityder till invandring och förändringar av deras mediekonsumtion, vilket kan tolkas som selektionseffekter. Bland annat tenderar de som har positiva attityder till invandring att söka sig till ETC, Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet, medan de som har negativa attityder till invandring tenderar att söka sig till Avpixlat, TV4 Nyheterna och Expressen, även om resultaten skiljer sig åt beroende på vilka index som används i analyserna och mellan vilka år sambanden avser.

Slutnoter kapitel 5

1. För att mäta konsumtionen av etermedier använder vi frågan "Hur ofta har du under den senaste veckan tagit del av följande nyhetsprogram i radio och TV". För att mäta konsumtionen av tidningsmedier använder vi frågan "Hur ofta har du under den senaste veckan läst eller tittat i följande dags- och kvällstidningar". För att mäta konsumtion av Avpixlat och ETC använder vi frågan "Hur ofta brukar du ta del av följande nyhetssajter på Internet". Svarsskalan gick i samtliga – efter att ha vänts så att höga värden indikerar mer omfattande användning – fall från 1 (aldrig) till 6 (dagligen). När det gäller etermedierna och tidningsmedierna fick respondenterna uppge hur ofta de använder respektive medium i radio/TV/på paper, via dator, eller via telefon eller surfplatta. För att reducera antalet medievariabler och undvika multikollinearitet har vi omkodat de variabler som avser etermediens nyheterna och tidningarna så att varje respondent har fått ett värde som korresponderar med den form de oftast tar del av respektive nyhetsmedium. En person som lyssnar på Ekot på radio 5 dagar i veckan, på datorn 3–4 dagar i veckan och på mobilen eller surfplattan 1–2 dagar i veckan har sålunda fått värdet 5 för fem dagar i veckan. Därmed har vi ett värde och en identisk svarsskala för samtliga undersökta medier.

2. I denna och övriga regressionsanalyser i kapitel 5 har vi inte inkluderat födelseland och sysselsättning bland kontrollvariablerna. Skälet är att födelseland i de tidigare analyserna inte visat sig vara en signifikant faktor och att inte överbelasta analysen med för många oberoende variabler.

6. Sammanfattning och slutsatser

Trots att frågan om invandringen till Sverige över tid har blivit allt mer politiserad kan de flesta nog vara överens om att perioden 2014 till 2016 utgör en av de mest dramatiska i svensk nutidshistoria när det gäller invandringen till Sverige. Omläggningen av den svenska flyktingpolitiken under 2015–2016 var kraftig och språkbruket skiftade. Inom ett par månader förändrades retoriken hos ledande politiker. Statsminister Stefan Löfven gick från att tala i termer som ”Vi ska aldrig bygga murar för att skilja människor från människor” (Regeringen 2016a) till att tala om att skapa ”andrum” (Regeringen 2016b; Banke 2017).

Frågan är hur svenskarnas attityder till invandring har förändrats under de dramatiska åren 2014–2016. Tack vare att *Demokratipanelen* genomfördes under denna tidsperiod och att den inkluderade en rad frågor om människors attityder till invandring har vi haft en unik möjlighet att undersöka hur attityderna till invandring utvecklades bland samma grupp människor. Detta gäller inte bara synen på svenskt flyktingmottagande, utan också när det gäller hur attityderna till invandring skiljer sig åt beroende av vilken form av invandring det handlar om och varifrån de som invandrar till Sverige kommer ifrån.

Syftet med den här rapporten har utifrån detta varit att analysera svenskarnas attityder till invandring, med särskilt fokus på förändringar över tid, och om det finns samband mellan medieanvändning och attityder till invandring. I detta avslutande kapitel ska vi sammanfatta och sedan diskutera resultaten.

Stabilitet framför förändring: svenskarnas attityder till invandring

Den första frågeställningen handlade om vilka attityder svenskarna har till olika former av invandring. Överlag visar resultaten att respondenterna har en positiv syn på invandring oavsett om människor invandrar till Sverige för att undfly krig och förtryck, för att arbeta, för att studera, eller för att förenas med anhöriga. I samtliga dessa fall ställer sig betydligt fler positiva till invandring, även om det också finns en minoritet som är kritisk. Dessa resultat ligger i linje med tidigare forskning. Svenskarna är generellt positiva till invandring, inte minst i ett internationellt perspektiv (EU kommissionen 2010, 2016), även om SOM-undersökningarna också visar att det är fler som tycker att det är ett bra förslag att ta emot färre flyktingar än som tycker att det är ett dåligt förslag (Demker 2017). En förklaring till att resultaten mellan denna studie och SOM-undersökningarna (skenbart) skiljer sig åt är att frågorna är annorlunda formulerade: medan den här studien undersöker människors generella attityder till olika former av invandring mäter SOM-undersökningarna hur människor ser på förslaget att minska antalet flyktingar.

Samtidigt skiljer sig attityderna till invandring åt beroende av vilken form av invandring det handlar om. Mest positiv är inställningen till att människor invandrar för att studera. Därefter följer att människor invandrar för att arbeta. Minst positiv är inställningen till att människor invandrar för att förenas med anhöriga, medan invandring av flyktingskäl befinner sig däremellan. Att människors inställning till invandring varierar beroende av vilken form av invandring det handlar om illustrerar vikten av att skilja mellan olika typer av invandring när människors attityder undersöks och att inte dra för långtgående slutsatser om generella attityder utifrån hur människor ställer sig till någon specifik form av invandring. Detta gäller även om en faktoranalys visar att inställningen till olika former av invandring påverkas av en bakomliggande, generell inställning till invandring.

När det gäller betydelsen av olika bakgrundsfaktorer visar resultaten att såväl kön som utbildning, sysselsättning, politiskt intresse och partisympati har betydelse.

Överlag är till exempel kvinnor mer positiva till invandring än män, högre utbildade mer positiva än de som har lägre utbildningsnivå, och de som är politiskt intresserade mer positiva än de som inte är politiskt intresserade. Jämfört med arbetsökande är studenter och tjänstemän också mer positivt inställda till invandring. Även partisynpati har stor betydelse, där attityderna till invandring är mest positiva bland dem som sympatiserar med Vänsterpartiet, Miljöpartiet, Feministiskt initiativ och Centerpartiet och minst positiva bland dem som sympatiserar med Sverigedemokraterna. Dessa samband mellan attityder till invandring och partisynpati är i sig inte förvånande, men håller även efter kontroll för de socioekonomiska faktorerna och hur stort politiskt intresse som människor har. Noterbart är också att den förklarade variansen ökar kraftigt när partisynpati läggs in i analyserna.

När det gäller förändringar över tid pekar resultaten på att det sker relativt måttliga förändringar, framförallt på den aggregerade men också på den individuella nivån. Det finns en tendens att attityderna har blivit något mindre positiva mellan 2014 och 2016, men den förändring som sker bör bedömas som liten. På indexet från 0 (negativ syn på att människor invandrar till Sverige) till 16 (positiv syn på att människor invandrar till Sverige) sjönk medelvärdet från 11,56 till 11,45 mellan 2014 och 2016. När vi studerar förändringar inom olika grupper visar resultaten dock att det sker signifikanta förändringar inom vissa grupper, framförallt mellan 2014 och 2015. De mest entydiga förändringarna är att kvinnor blir mer positivt inställda. När det gäller Sverigedemokraternas sympatisörer pekar resultaten åt något olika håll: medan medelvärdesanalysen visar att de blir något mindre negativa över tid visar regressionsanalysen att de blir mer negativt inställda. Detta kan förklaras av att regressionsanalysen kontrollerar för olika bakgrundsfaktorer och därmed även fångar in relationen till referenskategori, som utgörs av Socialdemokraternas sympatisörer.

Den andra frågeställningen handlar om vilka attityder svenskarna har till invandring från olika delar av världen. Här pekar resultaten på att respondenternas attityder till invandring är mest positiva när invandringen sker från andra nordiska länder, följt av invandring från Europa utanför Norden och från Nordamerika. Minst positiva är

attityderna när invandringen sker från Mellanöstern och Afrika. Även när invandring sker från dessa regioner är det dock en större andel som är positiv än negativt inställd till invandring. Samtidigt skiljer sig attityderna till invandring återigen mellan olika grupper. Precis som tidigare finns det signifikanta samband mellan attityderna till invandring och kön, utbildningsnivå, politiskt intresse och partisympati. Däremot finns det inga signifikanta samband med ålder och sysselsättning när vi kontrollerar för partisympati. När det gäller partisympati visar resultaten att inställningen till invandring är mest positiv bland dem som sympatiserar med Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Feministiskt initiativ och minst positiv eller mest negativ bland dem som sympatiserar med Sverigedemokraterna.

När det gäller förändringar över tid visar resultaten – i likhet med tidigare – att attityderna till invandring har blivit något mindre positiva under den aktuella tidsperioden. Mellan 2014 och 2016 sjönk medelvärdet på det konstruerade indexet från 18,82 till 18,54. Återigen handlar det om en liten, om än signifikant, förändring. Den beror framförallt på att inställningen till invandring från Mellanöstern och Afrika har blivit mindre positiv över tid. Mest tydlig är förändringen bland Sverigedemokraternas sympatisörer.

Den tredje frågeställningen handlar om vilka effekter invandring upplevs ha på Sverige. Överlag visar resultaten att respondenterna uppfattar det som om invandring har positiva effekter på Sverige. De allra flesta instämmer exempelvis i att ”vår kultur blir rikare när människor från andra länder flyttar till Sverige” och ”att människor flyttar till Sverige är bra för den svenska ekonomin”. Samtidigt anser en klar majoritet att ”det händer allt för ofta att invandrare har seder och traditioner som inte passar in i det svenska samhället”. Det kan tolkas som ett tecken på att även om respondenterna generellt sett har en positiv inställning till invandring och hur den påverkar Sverige finns det en oro som handlar om den sociala och kulturella integrationen av dem som invandrar, även bland dem som i övrigt har en positiv syn på invandring. Det finns också betydande minoriteter som har en mer negativ syn på hur invandring påverkar Sverige.

Samtidigt skiljer sig attityderna till invandring återigen mellan grupper. Liksom tidigare finns det signifikanta samband mellan attityderna till invandring och kön,

utbildningsnivå, politiskt intresse och partisympati. Återigen är attityderna till invandring mer positiva bland kvinnor än bland män, bland högre utbildade jämfört med lågutbildade och bland politiskt intresserade jämfört med dem som inte är politiskt intresserade. Även vad gäller partisympati återkommer samma mönster som tidigare: attityderna till invandring är mest positiva bland dem som sympatiserar med Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Feministiskt initiativ och mest negativa bland dem som sympatiserar med Sverigedemokraterna. Till skillnad från tidigare analyser i den här rapporten finns också ett signifikant samband med ålder, även när vi kontrollerar för politiskt intresse och partisympati, där den yngsta gruppen är mest positivt inställd till invandring.

När det gäller förändringar över tid visar resultaten att synen på hur invandring påverkar Sverige har blivit något mindre positiv, även om förändringen är måttlig. Inom vissa grupper sker det dock större förändringar. Mellan 2014 och 2015 blev uppfattningarna om hur invandring påverkar Sverige mer negativa bland åldersgrupperna 26–55 år och – när referenskategori utgörs av sympati för Socialdemokraterna – bland dem som sympatiserar med Moderaterna och Sverigedemokraterna. Mellan 2015 och 2016 utvecklades dessutom mer negativa uppfattningar bland sympatisörer till Kristdemokraterna och bland dem i åldersgruppen 36–55 år. Omvänt blev uppfattningarna om hur invandring påverkar Sverige mer positiva mellan 2014 och 2015 bland de mycket politiskt intresserade. Mellan 2014–2015 och 2015–2016 blev attityderna också, när referenskategori utgörs av sympati för Socialdemokraterna, mer positiva bland sympatisörer till Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Feministiskt initiativ. Mellan 2015 och 2016 gäller detsamma de högt utbildade.

Utifrån dessa resultat kan några generella observationer göras. Även om resultaten varierar något beroende av vilken aspekt av attityderna till invandring som undersöks så är följande mönster tydliga: kvinnor är mer positiva till invandring än män, högt utbildade mer positiva än lågutbildade och politiskt intresserade är mer positiva än de politiskt ointresserade. Yngre liksom studerande och tjänstemän är också mer positivt inställda till invandring. När det gäller partisympati kan det också noteras att attityderna till invandring generellt är mindre positiva bland dem som sympatiserar med Kristdemokraterna och Moderaterna än bland dem som

sympatiserar med Liberalerna och Centerpartiet. På likartat sätt är attityderna till invandring generellt mer positiva bland dem som sympatiserar med Miljöpartiet och Vänsterpartiet än bland dem som sympatiserar med Socialdemokraterna. Inom både det rödgröna och det borgerliga väljarblocket skiljer sig med andra ord synen på invandring, samtidigt som Sverigedemokraternas sympatisörer intar en extremposition i förhållande till de som sympatiserar med övriga partier.

Intressant att notera när man studerar förändringarna över tid är att de tycks gå i olika riktning bland grupper som initialt har mer positiva respektive mer negativa uppfattningar om invandring och hur den upplevs påverka Sverige. Bland de som initialt är mer positivt inställda till invandring finns det flera exempel på att attityderna blir mer positiva under perioden 2014–2016, medan det bland grupper som initialt är mer negativt inställda till invandring finns exempel på att attityderna blir mer negativa. I den meningen tyder resultaten på att frågan om invandring tycks bli mer polariserad på gruppnivå. Däremot förefaller det inte ha skett någon polarisering på individnivå eftersom andelen respondenter som intar extrempositioner inte ökar över tid. Fler studier skulle dock behövas för att säkert fastställa om graden av polarisering ökar.

Att förklara attityder till invandring

Resultaten av våra empiriska analyser är intressanta i ljuset av de dominerande modellerna för att förklara människors attityder till invandring. Enligt de kulturella förklaringsmodellerna kan människors negativa attityder till invandring i hög grad förklaras av att invandring upplevs hota den nationella identiteten och/eller kulturen. Invandring bidrar enligt dessa modeller till – mer eller mindre symboliska – förändringar av det som upplevs som specifikt för den nationella identiteten eller kulturen, och dessa förändringar väcker hos vissa grupper ett motstånd. Enligt mer ekonomiskt orienterade förklaringsmodeller kan negativa attityder till invandring istället förklaras främst av att invandring upplevs leda till en ökad konkurrens på arbetsmarknaden (*Labor Market Competition*) eller till en ekonomisk börda, exempelvis genom att belasta välfärden och leda till ett behov av högre skatter (*Fiscal*

Burden). Om man väger samman den empiriska forskningen tyder det mesta på att förklaringsmodeller som fokuserar på kulturella eller symboliska hot är starkare än förklaringsmodeller som fokuserar på människors materiella egenintresse eller ekonomiska hot, även om det finns empiriskt stöd för båda förklaringsmodellerna (Hainmueller & Hopkins 2014; Card et al. 2012; Lucassen & Lubbers 2012; Oesch 2008; Sniderman et al. 2004; Valentino, et al. 2017).

Att attityderna till invandring generellt är mer negativa bland grupper som är lägre utbildade och som har en svagare ställning på arbetsmarknaden skulle kunna ses som ett stöd för tesen om *Labor Market Competition*. Att attityderna till invandring är mer negativa bland sympatisörer till partier som Moderaterna och Kristdemokraterna – vilka historiskt inte kan beskrivas som negativt inställda till invandring, men för vilka ett lågt skattetryck eller sänkta skatter är prioriterade frågor – skulle också kunna förklaras av tesen om *Fiscal Burden*. När det gäller attityderna bland dessa partiers sympatisörer måste man samtidigt ha med sig den förändring i riktning mot en mer restriktiv politik som dessa partier har genomgått sedan 2014. Det är också viktigt att notera att även om attityderna till invandring är mer negativa bland dem som sympatiserar med Moderaterna och Kristdemokraterna är det ett stort avstånd till dem som sympatiserar med Sverigedemokraterna. Om den här typen av förändringar beror på att partiernas existerande sympatisörer har ändrat attityder eller på att sammansättningen av partiernas sympatisörer har förändrats är samtidigt en öppen fråga. I vilket fall kan det konstateras att det enda parti som på väljarnivå kan betecknas som invandringsfientligt är Sverigedemokraterna.

Trots att det inte går någon knivskarp gräns mellan negativa attityder till invandring som bottnar i upplevelsen av ett kulturellt orienterat respektive ett ekonomiskt orienterat hot, och att det är vanligt att de som upplever ett ekonomiskt hot också upplever ett kulturellt hot, är vår tolkning av resultaten att de kulturella förklaringsmodellerna får starkare stöd än de ekonomiska förklaringsmodellerna. Det är inte minst tydligt eftersom en klar majoritet av respondenterna upplever att det allt för ofta händer att invandrare har seder och traditioner som inte passar in i det svenska samhället. Det kan också kopplas till att attityderna till invandring är mer negativa när det handlar om invandring från kulturellt mer avlägsna regioner som Afrika

och Mellanöstern. Medan färre än tio procent uppger sig vara negativt inställda till invandring från Norden, Europa utanför Norden och Nordamerika, uppger sig runt en tredjedel att vara negativt inställda till invandring från Afrika och Mellanöstern. Denna tolkning stärks av forskning som visar att människor tenderar att känna mindre samhörighet med grupper som har en annan etnisk bakgrund, en annan religion eller kommer från en annan kultur (Strömbäck 2017; Westin 1987). Samtidigt är det också värt att notera att en majoritet av respondenterna anser att vår kultur berikas genom invandring. Ur ett kulturellt perspektiv tycks det därför som om invandring väcker oro samtidigt som den upplevs berika Sverige. Denna oro ska dock inte likställas med motstånd mot invandring, eftersom oron finns också bland grupper som i övrigt är positivt inställda till invandring.

Medieanvändning och attityderna till invandring

Den fjärde frågeställningen handlade om vilken betydelse som människors medieanvändning har för deras attityder till invandring. Detta har vi analyserat både genom att undersöka vilka samband som finns mellan medieanvändning och attityder till invandring och om människors medieanvändning kan förklara *förändringar* av människors attityder till invandring – och vice versa. När det gäller sambanden mellan medieanvändning och attityderna till invandring återkommer några mönster. Dit hör att användning av ETC och Dagens Nyheter är förknippat med positiva attityder till invandring medan användning av TV4 Nyheterna, Expressen och Avpixlat är förknippat med negativa attityder. Detta gäller även efter kontroll för kön, ålder, utbildning, politiskt intresse och – inte minst viktigt – partisympati. Starkast är sambanden för ETC och Avpixlat, som i dessa analyser framstår som varandras motsatser när det gäller sambanden med attityderna till invandring.

Att det finns samband mellan medieanvändning och attityderna till invandring behöver dock inte betyda att det finns orsakssamband i den meningen att medieanvändningen påverkar attityderna till invandring. För att analysera detta har vi undersökt om medieanvändningen påverkar *förändringar* av människors attityder

till invandring. Här visar resultaten att det finns vissa samband mellan respondenternas medieanvändning och förändringar av deras attityder till invandring, även om sambanden varierar något beroende på vilket index över människors attityder till invandring som används som beroende variabel. Ett återkommande mönster är dock att användning av Avpixlat är förknippat med förändring i riktning mot mer negativa attityder till invandring. Sambandet tycks också förstärkas över tid: För samtliga tre index är sambanden något starkare för perioden 2015–2016 än för perioden 2014–2015. Det finns också indikationer på att användning av andra medier hänger ihop med förändringar i riktning mot mer negativa attityder till invandring. Även om sambanden inte är lika tydliga som för Avpixlat pekar två av våra analyser på samband mellan konsumtion av Expressen och en mindre positiv syn på invandring året därpå. Detsamma gäller för konsumtion av TV4 Nyheterna i en av analyserna. Å andra sidan finns det också samband mellan användning av vissa medier och förändringar i riktning mot mer positiva attityder till invandring. Tydligast är sambandet för ETC. Sambandet är signifikant för indexet som fångar in synen på olika former av invandring (2014–2015). Vidare finns det ett signifikant samband mellan användning av Dagens Nyheter och en mer positiv syn på invandring från olika regioner (2015–2016). Vad gäller syn på hur invandring påverkar Sverige finns det ett samband mellan användning av Avpixlat och mer negativa attityder 2016.

En viktig fråga är om dessa samband mellan människors medieanvändning och förändringar av deras attityder till invandring kan tolkas som kausala samband. Det som talar för att en sådan tolkning är rimlig är att sambanden är signifikanta, även efter kontroll för olika förklaringsfaktorer som kön, ålder, utbildning och – inte minst viktigt – människors tidigare attityder till invandring. När det gäller Avpixlat och ETC har en sådan tolkning också vad som brukar kallas *face validity*, det vill säga att den framstår som rimlig givet dessa mediers inställning till invandring. Det som talar emot en sådan tolkning är att det inte går att utesluta att det finns andra faktorer, som vi inte har kontrollerat för, som påverkar resultaten. Det är till exempel rimligt att tänka sig att människor vars attityder förändrades i den ena eller andra riktningen under flyktningkrisen 2014–2016 påverkades av omvärldsförändringarna, och sedan sökte sig till olika medier som upplevdes bekräfta ens attityder och åsikter. Även om panelstudier är överlägsna tvärsnittsundersökningar när det gäl-

ler att försöka fastställa kausala samband krävs det experimentella metoder för att säkert kunna fastställa kausalitet. Medan vi tolkar resultaten som att användning av vissa medier – i första hand Avpixlat och ETC – har effekter och påverkar människors attityder till invandring är det otvivelaktigt så att frågan om kausalitet är komplicerad. Mer forskning skulle därför behövs för att med större säkerhet kunna uttala sig om orsakssambanden.

Relevant i sammanhanget är att våra resultat också tyder på att det finns vissa samband mellan människors attityder till invandring och förändringar av deras medieanvändning. Det kan tolkas som en selektionseffekt, med reservation för att frågan om kausalitet är lika komplicerad när det gäller selektionseffekter som när det gäller medieeffekter. Våra resultat skiljer sig något åt beroende på vilket index över attityder till invandring vi använder som oberoende variabel och över vilken tidsperiod (2014–2015, 2015–2016) vi analyserar förändringarna av människors mediekonsumtion. Generellt förefaller dock negativa attityder till invandring vara förknippat med en ökad användning av Avpixlat, Expressen och TV4 Nyheterna medan positiva attityder tycks vara förknippat med ökad användning av ETC och Dagens Nyheter. Medan dessa resultat förefaller logiska när det gäller Avpixlat och ETC är det emellertid svårare att bedöma vad som kan förklara resultaten för de etablerade nyhetsmedierna.

Stabila opinioner i en föränderlig värld

Att attityderna till invandring överlag inte har förändrats särskilt mycket under den mycket turbulenta perioden 2014 till 2016 kan initialt framstå som förvånande. Om attityderna hade förändrats mer hade det varit lätt att förklara utifrån det faktum att den faktiska invandringen av flyktingar och asylsökande under 2015 ökade kraftigt och att signalerna från det politiska systemet gick från att handla om öppenhet och att Sverige klarar av att hjälpa människor på flykt till att handla om gränshinder, andrum och att invandring utgör en belastning och ett problem. Inte minst det politiska systemets signaler är i det sammanhanget viktiga, eftersom forskning visar att människors attityder i hög grad påverkas av hur de uppfattar de signaler

som kommer från det politiska systemet (Gabel & Scheve, 2007; Kuklinski & Hurley 1994; Mondak 1993; Zaller 1992). Zaller (1992, sid. 8) konstaterar exempelvis att "när eliterna är eniga om vad som behöver göras tenderar allmänheten att se på saker och ting ur deras perspektiv". Och han fortsätter (sid. 9), "När eliterna är oeniga tenderar allmänheten att följa de eliter vars ideologiska eller partipolitiska dispositioner de delar".

Två faktorer är dock viktiga att komma ihåg i sammanhanget. Den första handlar om att vår undersökning avser människors attityder till olika former av invandring och från olika delar av världen på ett mer generellt plan. Undersökningen handlar inte om hur många flyktingar eller andra grupper av invandrade som respondenterna tycker att Sverige ska ta emot eller om respondenterna anser att Sverige ska ta emot fler eller färre flyktingar eller någon annan grupp av invandrade. Sådana frågor bidrar rimligen till en högre grad av stabilitet jämfört med om undersökningen hade handlat om ifall Sverige ska ta emot fler eller färre flyktingar eller någon annan grupp. Det är exempelvis fullt möjligt att människor som i grunden har en positiv syn på invandring av flyktingar ändå – i en situation där flyktinginvandringen ökar kraftigt – anser att Sverige bör ta emot färre flyktingar utan att för den sakens skull ändra sin grundläggande attityd till invandring.

Den andra faktorn som är viktig för att förstå den relativt höga graden av stabilitet handlar om forskning som visar att sannolikheten för opinionsförändringar påverkas av i vilken grad som människor har tänkt igenom sina åsikter i en fråga (Eagly & Chaiken 1993; Petty & Cacioppo 1986; Zaller 1992). Det hänger i sin tur samman med hur omdiskuterad och etablerad på den politiska och massmediala dagordningen en fråga är (Zaller 1992). Generellt är sannolikheten för opinionsförändringar större när det gäller frågor som är nya eller som inte har varit särskilt omdiskuterade (Zaller 1992). Ur det perspektivet är det mindre förvånande att människors attityder till invandring var förhållandevis stabila under perioden 2014–2016. Under flera år har frågan om invandring och invandringspolitiken varit framträdande på mediernas dagordningar (Bolin, et al. 2016; Strömbäck, et al. 2017) och haft politisk sprängkraft (Demker & van der Meiden 2016). Sedan flera år tillbaka har den också legat högt eller högst på medborgarnas dagordning över viktiga samhällsfrågor (Andersson, et al. 2017). Denna kombination har gjort att människor har haft anled-

ning att fundera över sina egna åsikter och ta någon form av ställning när det gäller invandringen till Sverige. I jämförelse med många andra politiska åsikter präglas människors åsikter om invandring med största sannolikhet därför av att vara mer utkristalliserade och starka. Det begränsar mottagligheten för information som strider mot de egna åsikterna, vilket i sin tur minskar sannolikheten för stora opinionsförändringar (Kahneman 2011; Lodge & Taber 2013; Nickerson 1998; Pomerantz et al. 1995).

Att förändringarna under de senaste åren har varit relativt små förhindrar inte att det har skett vissa förskjutningar i opinionen. Det gäller på aggregerad nivå såväl som på individuell nivå. Det finns också vissa tecken – om än inte otvetydiga – på en ökad polarisering, där grupper som initialt är mer positiva till invandring tenderar att bli mer positiva över tid medan grupper som initialt är mer negativa tenderar att bli mer negativa över tid. I viss grad hänger detta samman med människors medieanvändning, vilket indikerar att det finns samband mellan människors medieanvändning och förändringar av deras attityder till invandring.

Frågan är hur attityderna till invandring kommer att utvecklas framöver. I det sammanhanget finns det två viktiga faktorer: (1) *på vilket sätt* och *hur mycket* medierna rapporterar om och gestaltar invandring och relaterade frågor, och (2) det politiska systemets signaler i form av den politiska retoriken och den faktiska politikens utformning. Därtill har det stor betydelse hur väl integrationen i Sverige fungerar eller upplevs fungera. Det finns därför starka skäl för fortsatt och fördjupad forskning kring hur människors attityder till invandring påverkas av mediernas dagordningar och gestaltningar av invandring och hur den påverkar Sverige, liksom av de signaler som politiska aktörer, näringslivsorganisationer, fackföreningar och civilsamhällsorganisationer skickar ut när det gäller synen på invandring som en resurs respektive ett problem för Sverige.

7. Referenser

Ahmadi, F., O. Mella I. Palm och M. Davishpour (2015) *Mångfaldsbarometern: tio år av attitydmätningar*. Gävle University Press, Gävle.

Ahmadi, F., I. Palm och N. Ahmadi (2016) *Mångfaldsbarometern 2016*. Gävle högskola, Gävle.

Andersson, U. (2017) Lågt förtroende för rapporteringen om invandring, i Truedsson, L (red) *Misstron mot medier*. Institutet för mediestudier, Stockholm, s. 17–50.

Andersson, U., J. Ohlsson, H. Oscarsson och M. Oskarson (2017) Larmar och gör sig till. I Andersson, U., J. Ohlsson, H. Oscarsson och M. Oskarson (red) *Larmar och gör sig till*. SOM-institutet, Göteborg, s. 11–35.

Andersson, H och M. Demker (1997) Belgien, Frankrike och Sverige – Vem tycker vad om invandrare?, i Holmberg, S och L. Weibull (red) *Ett missnöjt folk?* SOM-institutet, Göteborg, s. 255–269.

Arendt, F. (2010) Cultivation Effects of a Newspaper on Reality Estimates and Explicit and Implicit Attitudes. *Journal of Media Psychology*, vol. 22, nr 4, s. 147–159.

Arendt, F., och J. Matthes (2014) Cognitive Effects of Political Mass Media, i Reinemann, C (red) *Political Communication*. De Gruyter, Berlin, s. 547–568.

Asp, K. (1986) *Mäktiga massmedier. Studier i politisk opinionsbildning*. Akademilitteratur, Stockholm.

Banke, V. (2017). *Andrum. Om stölden av en flyktingkris och om de bestulna*. Stockholm : Norstedts.

Beyer, A. och J. Matthes (2015a) Attitudes Toward Illegal Immigration and Exposure to Public Service and Commercial Broadcasting in France, Norway and the United States *International Journal of Communication*, vol. 9, s. 3264–3279.

Beyer, A. och J. Matthes (2015b) Public Perceptions of the Media Coverage of Irregular Immigration: Comparative Insights From France, the United States, and Norway. *American Behavioral Scientist*, vol. 71, nr 7, s. 839–857.

Bishop, G. F. (2005) *The Illusion of Public Opinion. Fact and Artifact in American Public Opinion Polls*. Rowman & Littlefield, Lanham.

Blinder, S. (2015) Imagined Immigration: The Impact of Different Meanings of ‘Immigrants’ in Public Opinion and Policy Debates in Britain. *Political Studies*, vol. 63, nr. 1, s. 80–100.

Bohman, A. och Hjerm, M. (2014) *Radikala högerpartier & attityder till invandring. Europa under 2000-talet*. Delegationen för migrationsstudier, Stockholm.

Bolin, N., J. Hinnfors och J. Strömbäck (2016) Invandringen på ledarsidorna i svensk nationell dagspress 2010–2016, i Truedson, L (red) *Migrationen i medierna – men det får en väl inte prata om?* Institutet för mediestudier, Stockholm, s. 192–211.

Boomgaarden, H. och R. Vliegenthart (2007) Explaining the Rise of Anti-Immigrant Parties: The Role of News Media Content. *Electoral Studies*, vol. 26, nr 2, s. 404–417.

Boomgaarden, H. och R. Vliegenthart (2009) How News Content Influences Anti-Immigration Attitudes: Germany, 1993–2005. *European Journal of Political Research*, vol. 48, nr 4, s. 516–542.

Bornschieer, S. (2010) The New Cultural Divide and the Two-Dimensional Political Space in Western Europe. *West European Politics*, vol 33, nr 3, s. 419–444

Brader, T., N. A. Valentino och E. Suhay (2008) What Triggers Public Opposition to Immigration? Anxiety, Group Cues, and Immigration Threat. *American Journal of Political Science*, vol. 52, nr 4, s. 959–978.

Bridges, S. och S. Mateut (2014) Should They Stay or Should They Go? Attitudes Towards Immigration in Europe. *Scottish Journal of Political Economy*, vol. 61, nr 4, s. 397–429.

Brune, Y. (2004) *Nyheter från gränsen. Tre studier i journalistik om "invandrare", flyktingar och rasistiskt våld*. JMG, Göteborgs universitet, Göteborg.

Byström, M., och Frohnert, P. (2017) *Invandringens historia – från "folkhemmet" till dagens Sverige*. Delegationen för migrationsstudier, Stockholm.

Canetti, D., K. L. G. Snider, A. Pedersen och B. J. Hall (2016) Threatened or Threatening? How Ideology Shapes Asylum Seekers' Immigration Policy Attitudes in Israel and Australia. *Journal of Refugee Studies*, vol. 69, nr. 4, 583–606.

Card, D., C., Dustmann och I., Preston (2012) Immigration, Wages and Compositional Amenities. *Journal of European Economic Association*, vol 10, nr, 1, s. 78–119.

Chandler, C. R. och Y. M. Tsai (2001) Social Factors Influencing Immigration Attitudes: An Analysis of Data from the General Social Survey. *The Social Science Journal*, vol. 38, nr 2, s. 177–188.

Cho, J. H. G. de Zuniga, D. V. Shah och D. M. McLeod (2006). Cue Convergence: Associative Effects on Social Intolerance. *Communication Research*, vol. 33, nr. 3, s. 136–154.

Citrin, J., D., Green, C., Muste, och C., Wong (1997). Public Opinion Toward Immigration Reform: The Role of Economic Motivations, *The Journal of Politics*, vol. 59, nr 3, s. 858–881.

- Cohrs, J. C., och M. Stelzl (2010) How Ideological Attitudes Predict Host Society Members' Attitudes toward Immigrants: Exploring Cross-National Differences. *Journal of Social Issues*, vol. 66, nr. 4, 673–694.
- Converse, P. E. (1964) The Nature of Belief Systems in Mass Publics, i Apter, D. E.(red) *Ideology and Discontent*. Free Press, New York, s. 206–261.
- Cook, C., F. Heath och R. L. Thompson (2000) A Meta-Analysis of Response Rates in Web- or Internet-Based Surveys. *Educational and Psychological Measurement*, vol. 60, nr. 6, s. 821–836.
- Dancygier, R. M. och M. J. Donnelly (2013) Sectoral Economies, Economic Contexts and Attitudes Toward Immigration. *The Journal of Politics*, vol. 75, nr 1, 17–35.
- Demker, M. (2014) *Sverige åt svenskarna. Motstånd och mobilisering mot invandring och invandrare i Sverige*. Atlas Akademi, Stockholm.
- Demker, M. (2016) De generösa svenskarna? En analys av attityder till invandring och invandrare i Sverige. *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift*, vol. 31, nr 2, s. 186–196.
- Demker, M. (2017) Ökat motstånd mot flyktingmottagning och invandrades religionsfrihet. I Andersson, U., J. Ohlsson, H. Oscarsson och M. Oskarson (red) *Larmar och gör sig till*. SOM-institutet, Göteborg, s. 475–488.
- Demker, M., och S. van der Meiden (2016) Allt starkare polarisering och allt lägre flyktingmotstånd, i Ohlsson, J., H. Oscarsson och M. Solevid (red) *Ekvilibrum*. SOM-institutet, Göteborg, s. 197–214.
- Druckman, J. N. (2004) Priming the Vote: Campaign Effects in a U.S. Senate Election. *Political Psychology*, vol. 25, nr. 4, 577–594.
- Dunaway, J., R. K. Goidel, A. Kirzinger och B. C. Wilkinson (2011) Rebuilding or Intruding? Media Coverage and Public Opinion on Latino Immigration in Post-Katrina Louisiana. *Social Science Quarterly*, vol. 92, nr. 4, 917–937.

- Eagly, A. H. och S. Chaiken (1993) *The Psychology of Attitudes*. Thomson Wadsworth, Belmont.
- Engdahl, M. (2016) *Invandringens arbetsmarknadseffekter. Lärdomar från den internationella litteraturen och svenska resultat*. Delmi, Stockholm.
- Entman, R. M. (1993) Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication*, vol. 43, nr 4, s. 51–58.
- Esser, F., S. Engesser, J. Matthes och R. Berganza (2017). Negativity. I de Vreese, C., F. Esser & D. N. Hopmann (red) *Comparing Political Journalism*. Routledge, New York, s. 71–91.
- EU kommissionen (2010) *Eurobarometer 71. Future of Europe*. EU-kommissionen, Bryssel.
- EU kommissionen (2016) *Standard Eurobarometer 85. Spring 2016*. EU kommissionen, Bryssel.
- Eyssel, J., D. Geschke och W. Frindte (2015) Is Seeing Believing? *Journal of Media Psychology*, vol 27, nr 4, s. 190–202.
- Facchini G. och A. M. Mayda (2009) Does the Welfare State Affect Individual Attitudes Toward Immigrants? Evidence Across Countries. *The Review of Economics and Statistics*, vol 9, nr 2, s. 295–314.
- Fetzer, J. S. (2000) *Public Attitudes Toward Immigration in the United States, France and Germany*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Finkel, S. E. (1995) *Causal Analysis with Panel Data*. Sage, Thousand Oaks.
- Fiske, S. T. och Taylor S. E. (1991) *Social Cognition*, 2nd. McGraw-Hill Book Company, New York.

- Ford, R. (2011) Acceptable and Unacceptable Immigrants: How Opposition to Immigration in Britain is Affected by Migrants' Region of Origin. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol. 37, no. 7, s. 1017–1037.
- Gabel, M. och K. Scheve (2007) Estimating the Effect of Elite Communications on Public Opinion Using Instrumental Variables. *American Journal of Political Science*, vol. 51, nr 4, s. 1013–1028.
- Garrett, R. K., D. Carnahan och E. K. Lynch (2013) A turn toward avoidance? Selective exposure to online political information, 2004–2008. *Political Behavior*, vol. 35, nr. 1, s. 113–134.
- Gil de Zúñiga, Correa och S. Valenzuela (2012) Selective Exposure to Cable News and Immigration in the U.S: the Relationship Between FOX News, CNN and Attitudes Toward Mexican Immigrants. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, vol. 56, nr 4, s. 597–615.
- Hainmueller, J. och M. J. Hiscox (2007) Educated Preferences: Explaining Attitudes Toward Immigration in Europe. *International Organizations*, vol. 61, nr. 2, s. 399–442.
- Hainmueller, J. och M. J. Hiscox (2010) Attitudes Toward Highly Skilled and Low-skilled Immigration: Evidence from a Survey Experiment. *American Political Science Review*, vol. 104, nr. 1, s. 61–84.
- Hainmueller, J. och D. J. Hopkins (2014) Public Attitudes Toward Immigration. *Annual Review of Political Science*, vol. 17, nr 1, s. 225–249.
- Hainmueller, J. och D. J. Hopkins (2015) The Hidden American Immigration Consensus: A Conjoint Analysis of Attitudes Toward Immigrants. *American Journal of Political Science Review*, vol. 59, nr. 3, s. 529–548.

- Hanson, G. H., K. F., Scheve och M. J. Slaughter (2007) Public Finance and Individual Preferences over Globalization Strategies. *Economics and Politics*, vol. 19, nr. 1, s. 1–33.
- Heath, A. och L. Richards (2016) Attitudes towards Immigration and their Antecedents. Topline Results from Round 7 of the European Social Survey.
- Héricourt, J och G. Spielvogel (2014) Beliefs, Media Exposure and Policy Preferences on Immigration: Evidence from Europe. *Applied Economics*, vol. 46, nr. 1, s. 225–239.
- Holt, K. (2016) "Alternativmedier"? En intervjustudie om mediekritik och mediemisstro, i Truedson, L (red.), *Migrationen i medierna – men det får en väl inte prata om?* Institutet för mediestudier, Stockholm, s. 113–149.
- Hübinette, T. och C. Hylten-Cavallius (2014) *White Working Class Communities in Stockholm*. Open Society Foundations. New York.
- Igartua, J-J., och L. Cheng (2009) Moderating Effect of Group Cue While Processing News on Immigration: Is the Framing Effect a Heuristic Process? *Journal of Communication*, vol. 59, nr 4, s.726–749.
- Igartua, J-J., F. Moral-Toranzo och I. Fernández, (2011) Cognitive, Attitudinal and Emotional Effects of News Frame and Group Cues, on Processing News About Immigration. *Journal of Media Psychology*, vol. 23, nr 4, s. 174–185.
- Integrationsbarometer 2007 – en delrapport om allmänhetens attityder och erfarenheter inom områdena rasism, främlingsfientlighet, antisemitism och islamofobi (2007) Integrationsverket, Norrköping.
- Iyengar, S. (1992) *Is Anyone Responsible? How Television Frames Political Issues*. University of Chicago Press, Chicago.
- Iyengar, S. och D. R. Kinder (1987) *News That Matters. Television and American Opinion*. University of Chicago Press, Chicago.

Jacobs, L., C., Meeusen, och L. d'Haenens (2016) News Coverage and Attitudes on Immigration: Public and Commercial Television News Compared. *European Journal of Communication*, vol. 31, nr. 6, 642–660.

Kahneman, D. (2011) *Thinking, Fast and Slow*. Farrar, Straus & Giroux, New York.

Krosnick, J. A. och R. E. Petty (1995) Attitude Strength: An Overview, i Petty, R. J. och J. A. Krosnick (red) *Attitude Strength: Antecedents and Consequences*. Erlbaum Associates, Mahwah, s. 1–24.

Kuklinski, J. H. och N. L. Hurley (1994) On Hearing and Interpreting Political Messages: A Cautionary Tale of Citizen Cue-Taking. *Journal of Politics*, vol. 56, nr 3, 729–751.

Lengauer, G., F. Esser och R. Berganza (2012) Negativity in Political News: A Review of Concepts, Operationalizations and Key Findings. *Journalism*, vol. 13, nr 2, 197–202.

Lau, R. R., och D. P. Redlawsk (2001) Advantages and Disadvantages of Cognitive Heuristics in Political Decision Making. *American Journal of Political Science*, vol. 45, nr. 4, 951–971.

Lodge, M. och C. S. Taber (2013) *The Rationalizing Voter*. Cambridge University Press, New York.

Lucassen, G. och M. Lubbers (2012) Who Fears What? Explaining Far-Right-Wing Preference in Europe by Distinguishing Perceived Cultural and Economic Ethnic Threats. *Comparative Political Studies*, vol. 45 nr 5, s. 547–574.

Lupia, A. och M. D. McCubbins (1998) *The Democratic Dilemma. Can Citizens Learn What They Need to Know?* Cambridge University Press, New York.

Löw, H. (2004) *Nazismen i Sverige 1924–1979*. Ordfront, Stockholm.

- Malhotra, N., Y. Margalit och C. H. Mo (2013) Economic Explanations for Opposition to Immigration: Distinguishing Between Prevalence and Conditional Impact. *American Journal of Political Science*, vol. 57, nr. 2, s. 391–410.
- Mayda, A. M. (2006) Who is Against Immigration? A Cross-Country Investigation of Individual Attitudes Toward Immigrants. *The Review of Economics and Statistics*, vol. 88, nr. 3, s. 510–530.
- McCombs, M. (2014) *Setting the Agenda: The Mass Media and Public Opinion*. 2nd Edition. Polity Press, Cambridge.
- McLaren, L. (2003) Anti-immigrant Prejudice in Europe: Contact, Threat Perception, and Preferences for the Exclusion of Migrants. *Social Forces*, vol 81, nr 3, s. 909–936.
- Mella, O. (2007) Svenska attityder till mångfald, i Ahmadi, F., O. Mella I. Palm, M. Davishpour (red) *Mångfaldsbarometern: tio år av attitydmätningar*. Gävle University Press, Gävle.
- Mella, O. (2011) *Mångfaldsbarometern: sju år av attitydmätningar*, i i Ahmadi, F., O. Mella I. Palm, M. Davishpour (red) *Mångfaldsbarometern: tio år av attitydmätningar*. Gävle University Press, Gävle.
- Meeusen, C. och L. Jacobs (2017) Television News Content of Minority Groups as an Intergroup Context Indicator of Differences Between Target-Specific Prejudices. *Mass Communication and Society*, vol. 20, nr. 2, s. 213–240.
- Meltzer, C. E., C. Schemer, H. G. Boomgaarden, J. Strömbäck, J.-M. Eberl, N. Theorin och T. Heidenreich (2017) *Media Effects on Attitudes toward Migration and Mobility in the EU*. Compas/Reminder, Oxford.
- Meuleman, B., E. Davidov och J. Billiet (2009) Changing Attitudes Toward Immigration in Europe, 2002–2007: A Dynamic Group Conflict Theory Approach. *Social Science Research*, vol. 38, nr 2, s. 352–365.

Migrationsverket (2015) "Inkomna ansökningar om asyl, 2015". Nedladdad från <https://www.migrationsverket.se/download/18.7c00d8e6143101d166d1aa8/1485556214907/Inkomna+ans%C3%B6kningar+om+asyl+2015++Applications+for+asylum+received+2015.xls> (9 mars 2017).

Migrationsverket (2017a) "Asylsökande till Sverige 2000–2016". Nedladdad från <https://www.migrationsverket.se/download/18.585fa5be158ee6bf362fd3/1485556063068/Asyls%C3%B6kande+till+Sverige+2000-2016.xlsx> (9 mars 2017).

Migrationsverket (2017b). "Beviljade uppehållstillstånd 2009–2016". Nedladdad från <https://www.migrationsverket.se/download/18.585fa5be158ee6bf3-62fd1/1485556063061/Beviljade+uppeh%C3%A5llstillst%C3%A5nd+2009-2016.xlsx> (9 mars 2017).

Mondak, J. T. (1993) Source Cues and Policy Approval: The Cognitive Dynamics of Public Support for the Reagan Agenda. *American Journal of Political Science*, vol. 37, nr 1, s. 186–212.

Moy, P. (2008) Pluralistic Ignorance and Nonattitudes, I Donsbach, W. och M. W. Traugott (red) *The Sage Handbook of Public Opinion Research*. Sage, Thousand Oaks, s. 164–171.

Mutz, D. C. (1998) *Impersonal Influence. How Perceptions of Mass Collectives Affect Political Attitudes*. Cambridge University Press, New York.

Nabi, R. L., och M. B. Oliver (red) (2009). *The SAGE Handbook of Media Processes and Effects*. Sage, Thousand Oaks.

Nickerson, R. S. (1998) Confirmation Bias: A Ubiquitous Phenomenon in Many Guises. *Review of General Psychology*, vol. 2, nr 2, s.175–220.

Nilsson, Å. (2004) *Efterkrigstidens invandring och utvandring*. Statistiska centralbyrån, Stockholm.

Ohlsson, J., H. Oscarsson och M. Solevid (2016) *Ekvilibrum*, i Ohlsson, J., H. Oscarsson och M. Solevid (red) *Ekvilibrum*. SOM-institutet, Göteborg, s. 11–44.

Oesch, D. (2008) Explaining Worker's Support for Right-Wing Populist Parties in Western Europe: Evidence from Austria, Belgium, France, Norway and Switzerland. *International Political Science Review*, vol. 29, nr. 3, s. 349–373.

Peffley, M., T., Shields och B. Williams (1996) The Intersection of Race and Crime in Television News Stories: An Experimental Study. *Political Communication*, vol. 13, nr. 3, s. 309–327.

Pettigrew, T. F. och L. R. Tropp (2008) How Does Intergroup Contact Reduce Prejudice? Meta-Analytical Tests of Three Mediators. *European Journal of Social Psychology*, vol. 38, nr. 6, s. 922–934.

Petty, R. E. och J. T. Cacioppo (1986) *Attitudes and Persuasion: Classic and Contemporary Approaches*. Westview, Boulder.

Pomerantz, E. M., S. Chaiken och R. S. Tordesillas (1995) Attitude Strength and Resistance Processes. *Journal of Personality and Social Psychology*, vol. 69, nr. 3, s. 408–419.

Popkin, S. L. (1994) *The Reasoning Voter. Communicatio and Persuasion in Presidential Campaigns*, andra upplagan. University of Chicago Press, Chicago.

Potter, W. J. (2012) *Media effects*. Sage Publications, Thousand Oaks.

Price, V., D. Tewksbury och E. Powers (1997) Switching Trains of Thought. The Impact of News Frames on Reader's Cognitive Responses. *Communication Research*, vol. 24, nr. 5, s. 481–506.

Prior, M. (2007) *Post-Broadcast Democracy. How Media Choice Increases Inequality in Political Involvement and Polarizes Elections*. Cambridge University Press, New York.

Regeringen (2016a) "Insatser med anledning av flyktingkrisen". <http://www.regeringen.se/informationsmaterial/2015/10/insatser-med-anledning-av-flyktingkrisen/> (28 mars 2017)).

Regeringen (2016b) "Regeringen föreslår åtgärder för att skapa andrum för svenskt flyktingmottagande". <http://www.regeringen.se/artiklar/2015/11/regeringen-foreslar-atgarder-for-att-skapa-andrum-for-svenskt-flyktingmottagande/> (28 mars 2017).

Roskos-Ewoldsen, D. R., M. Klinger, och B. Roskos-Ewoldsen (2007) Media Priming, in Preiss R. W., B. M. Gayle, N. Burrell, M. Allen och J. B. Bryant (red) *Mass media effects research. Advanced through meta-analysis* NJ: Erlbaum, Mahwah, s. 53–80.

Sandberg, L. och M. Demker (2013) Ökat motstånd mot flyktingar men starkt stöd för skäl till uppehållstillstånd, i Weibull L., H. Oscarsson och A. Bergström (red) *Vägskäl*. SOM-institutet, Göteborg, s. 193–202.

Sax, L. J., S. K. Gilmartin och A. N. Bryant (2003) Assessing Response Rates and Nonresponse Bias in Web and Paper Surveys. *Research in Higher Education*, vol. 44, nr. 4, s. 409–432.

SCB (2011) Åttapartivalet 2010. Allmänna valen Valundersökningen. Enheten för demokratistatistik, Stockholm.

SCB (2015) *Befolkningens utbildning 2014*. Statistiska meddelanden UF 37 SM 1501. SCB, Stockholm.

Schemer, C. (2012) The Influence of News Media on Stereotypic Attitudes Toward Immigrants in a Political Campaign. *Journal of Communication*, vol. 62, nr. 5, s. 739–757.

Schemer, C. (2014) Media Effects on Radical Attitudes: Evidence From a Three-Wave Panel Survey in a Political Campaign. *International Journal of Public Opinion Research*, vol. 26, nr. 4, s. 531–542.

Schemer, C. och P. Müller (2017) Representations of Ethnic Minorities in European Media: Prevalance and Effects, I Campbell C. P. (red) *The Routledge Companion to Race and Media*. Routhledge, New York.

Schleuter, E., och E. Davidov (2013) Contextual Sources of Perceived Group Threat: Negative Immigration-Related News Reports, Immigrant Group Size and their Interaction, Spain 1996–2007. *European Sociological Review*, vol. 29, nr. 2, 179–191.

Schuck, A. R. T. och C. H. de Vreese (2006) Between Risk and Opportunity. News Framing and its Effects on Public Support for EU Enlargement. *European Journal of Communication*, vol. 21, nr. 1, s. 5–32.

Scheve K. F. och M. J., Slaughter (2001) Labor Market Competition and Individual Preferences over Immigration Policy. *The Review of Economics and Statistics*, vol. 83, nr. 1, s. 133–145.

Shehata, A. (2015) Journalistikens dagordningar och gestaltningar, i Karlsson, M., och J. Strömbäck (red) *Handbok i journalistikforskning*. Studentlitteratur, Lund, s. 353–371.

Shehata, A., och J. Strömbäck (2014) Mediation of Political Realities: Media as Crucial Sources of Information, i Esser, F. och J. Strömbäck (red) *Mediatization of Politics. Understanding the Transformation of Western Democracies*. Palgrave Macmillan, Basingstoke, s. 93–113.

Sides, J. och J. Citrin (2007) European Opinion About Immigration: The Role of Identities, Interests and Information. *British Journal of Political Science*, vol. 37, nr 3, s. 477–504.

Skovsgaard, M., A. Shehata och J. Strömbäck (2016) Opportunity Structures for Selective Exposure: Investigating Selective Exposure and Learning in Swedish Election Campaigns Using Panel Survey Data. *International Journal of Press/Politics*, vol. 21, nr. 4, s. 527–546.

Sniderman P. M, L. Hagendoorn och M., Prior (2004) Predisposing Factors and Situational Triggers: Exclusionary Reactions to Immigrant Minorities. *Annual Political Science Review*, vol. 98, nr. 1, s. 35–49.

SIFO (2013) "SVT/ Sifo: Svenskarna positivare till invandring". <http://www.svt.se/nyheter/inrikes/sifo-svenskarna-allt-positivare-till-invandring> (2017-02-03).

Simon, A., och J. Jerit (2007) Toward a Theory Relating Political Discourse, Media, and Public Opinion. *Journal of Communication*, vol. 57, nr. 2, 254–271.

Strabac, Z, K. Thorbjørnsrud och A. Todal Jenssen (2012) News Consumption and Public Opposition to Immigration across Countries, I Aalberg, T. och J. Curran (red) *How Media Inform Democracy*. Routledge, London, s. 176–188.

Strömbäck, J., M. Djerf-Pierre och A. Shehata (2013) The Dynamics of Political Interest and News Media Consumption: A Longitudinal Perspective. *International Journal of Public Opinion Research*, vol. 25, nr. 4, s. 414–435.

Strömbäck, J. (2014) *Makt, medier och samhälle. En introduktion till politisk kommunikation*. Studentlitteratur, Lund.

Strömbäck, J (2015) Demokratin och det förändrade medielandskapet. Mot ökade kunskapsklyftor och deltagandeklyftor?, i *Låt fler forma framtiden!* Bilaga till betänkande av 2014 års Demokratiutredning – delaktighet och jämlikt inflytande. SOU 2015:96. Wolters Kluwer, Stockholm, s. 205–256.

Strömbäck, J. (2016) *Utan invandring stannar Sverige*. Stockholm: Volante.

Strömbäck J. (2017) Stabilitet i en föränderlig värld: medieanvändning och social sammanhållning, i Andersson, U., J. Ohlsson, H. Oscarsson och M. Oskarson (red) *Larmar och gör sig till*. SOM-institutet, Göteborg, s. 235–251.

Strömbäck, J. och M. Karlsson (2017) Sjunkande förtroende för svenska medier? En analys av hur medborgarnas medieförtroende och betydelsen av partisympati har förändrats mellan 2014 och 2016, i Truedsson, L (red) *Misstron mot medier*. Institutet för mediestudier, Stockholm, s. 84–99.

Strömbäck, J., F. Andersson och E. Nedlund (2017) *Den medierade gestaltningen av invandring. En studie av hur rikstäckande press gestaltar invandringen till Sverige*. Delegationen för migrationsstudier, Stockholm.

Svanberg, I. och M. Tydén (2005) *Tusen år av invandring. En svensk kulturhistoria*. Dialogos, Stockholm.

Taylor, S. E. (1991) Asymmetrical Effects of Positive and Negative Events: The Mobilization–Minimization Hypothesis. *Psychological Bulletin*, vol. 110, nr. 1, s. 67–85.

Tesler, M. (2015) Priming Predispositions and Changing Policy Positions: An Account of when Mass Opinion is Primed Or Changed. *American Journal of Political Science*, vol. 59, nr. 4, s. 806–824.

Valentino, N. A., T. Brader och A. E. Jardina (2013) Immigration Opposition Among U.S. Whites: General Ethnocentrism or Media Priming of Attitudes About Latinos? *Political Psychology*, vol 34, no 2, s. 149–166.

Van Gorp, B., P. H. Vettehen och J. W. Beentjes (2009) Challenging the Frame in the News. *Journal of Media Psychology*, vol. 21, nr 4, s. 161–170.

van Klinger, M., H. G. Boomgaarden, R. Vliegenthart och C. de Vreese (2015) Real World is Not Enough: The Media as an Additional Source of Negative Attitudes Towards Immigration, Comparing Denmark and the Netherlands. *European Sociological Review*, vol. 31, nr 3, s. 268–283.

Valentino, N. A., S. N. Soroka, S. Iyengar, T. Aalberg, R. Duch, M. Fraile, K. S. Hahn, K. M. Hansen, A. Harell, M. Helbling, S. D. Jackman och T. Kobayashi (2017) Economic and Cultural Drivers of Immigrant Support Worldwide. *British Journal of Political Science*, online early.

Vergeer, M., M. Lubbers och P. Scheepers (2000) Exposure to Newspapers and Attitudes Toward Ethnic Minorities: A Longitudinal Analysis. *Howard Journal of Communications*, vol. 11, nr. 2, s. 127–143.

Walgrave, S. och K. De Swert (2004) The Making of the (Issues of the) Vlaams Blok. *Political Communication*, vol. 21, nr. 4, s. 479–500.

Watson, B. R. och D. Riffe (2013) Perceived Threat, Immigration Policy Support, and Media Coverage: Hostile Media and Precumed Influence. *International Journal of Public Opinion Research*, vol, 25, nr. 4, s. 459–479.

Westin, C. (1987) *Den toleranta opinionen. Inställningen till invandring 1987*. Delegationen för invandrarforskning, Stockholm.

Zaller, J. (1992) *The Nature and Origins of Mass Opinion. Media and Public Opinion*. Cambridge University Press, Cambridge.

Zetterberg, H. (1970) Indikator. SIFO:s nyhetsbrev, årgång 4, juli 1970. Hämtat från <http://www.zetterberg.org/Indikator/i7007.htm> den 15 november 2017.

Bilaga

Tabell A. Bortfallsanalys (logistisk regressionsanalys).

År 2014	Beroende variabel: Deltog i alla omgångar
Attityd till invandring av olika skäl (referensgrupp: mycket moderat attityd)	
– Ganska moderat attityd	0,07 (0,14)
– Ganska stark attityd	-0,04 (0,17)
– Mycket stark attityd	-0,12 (0,18)
Attityd till invandring från olika regioner (referensgrupp: mycket moderat attityd)	
– Ganska moderat attityd	-0,09 (0,14)
– Ganska stark attityd	-0,19 (0,15)
– Mycket stark attityd	-0,25 (0,17)
Uppfattning om hur invandring påverkar Sverige (referensgrupp: mycket moderat attityd)	
– Ganska moderat attityd	0,02 (0,14)
– Ganska stark attityd	-0,03 (0,15)
– Mycket stark attityd	-0,03* (0,18)
Mediekonsumtion	
– Ekonyheterna	0,01 (0,13)
– Aktuellt i SVT	-0,10 (0,22)
– Rapport i SVT	0,30 (0,22)
– TV4 nyheterna	-0,39* (0,16)
– Aftonbladet	0,09 (0,13)
– Expressen	-0,15 (0,12)
– Dagens Nyheter	-0,09 (0,13)
– Svenska Dagbladet	0,06 (0,14)
– Avpixlat	0,15 (0,36)
– Etcetera	-0,29 (0,07)
Politiskt intresse (referensgrupp: inte alls intresserad)	
– Inte särskilt intresserad	0,15 (0,20)
– Ganska intresserad	0,38 (0,20)
– Mycket intresserad	0,46* (0,22)

Partisynpati (referensgrupp: Socialdemokraterna)	
– Vänsterpartiet	0,36 (0,18)
– Miljöpartiet	-0,51** (0,19)
– Centerpartiet	-0,38 (0,20)
– Liberalerna	-0,05 (0,24)
– Moderaterna	-0,09 (0,16)
– Kristdemokraterna	-0,25 (0,27)
– Sverigedemokraterna	-0,26 (0,19)
– Feministiskt initiativ	-0,48 (0,26)
N	2513

*Kommentar: * $p < 0,05$ ** $p < 0,01$ *** $p < 0,001$. Standardavvikelser inom parenteser. Den beroende variabeln är dikotom (0 = Deltog inte vid alla undersökningstillfällen, 1 = Deltog vid alla undersökningstillfällen). Alla oberoende variabler – attityder till invandring, mediekonsumtion, politiskt intresse och partisynpati – är dikotoma. Attityder till invandring: För alla tre indikatorer "invandring av olika skäl", "invandring från olika regioner" och "uppfattning om hur invandring påverkar Sverige" konstruerade vi fyra grupper utifrån våra index. Respondenterna som hade angett mycket positiva eller negativa värden kategoriserades i gruppen "mycket starka attityder", de med värden något mer mot mitten "ganska starka attityder", därefter "ganska moderata attityder" och de som befann sig i mittenspektrumet "mycket moderata attityder" Partisynpati: Frågan som ställdes var "Vilket parti skulle du rösta på om det vore val till riksdagen idag". De som angav att de inte visste vad de skulle rösta på i nästa val, eller uppgav annat parti har uteslutits ur analysen.*

**Tabell B. Stabilitet och förändring på individnivå:
Attityder till olika former av invandring (procent).**

De som kommer till Sverige...	2014 och 2015	2015 och 2016	2014 och 2016
...för att undfly krig och förtryck			
– Angav samma svar i båda panelvågorna	59	60	59
– Angav angränsande svar	35	35	35
– Byte av ståndpunkt – negativ till positiv	1	1	1
– Byte av ståndpunkt – positiv till negativ	1	1	1
– Till/från neutral till/från mycket positiv/negativ	4	3	4
...för att arbeta			
– Angav samma svar i båda panelvågorna	55	55	55
– Angav angränsande svar	36	38	35
– Byte av ståndpunkt – negativ till positiv	2	1	2
– Byte av ståndpunkt – positiv till negativ	1	1	1
– Till/från neutral till/från mycket positiv/negativ	6	5	6
...för att studera			
– Angav samma svar i båda panelvågorna	58	57	56
– Angav angränsande svar	35	37	37
– Byte av ståndpunkt – negativ till positiv	1	1	1
– Byte av ståndpunkt – positiv till negativ	1	0	1
– Till/från neutral till/från mycket positiv/negativ	5	5	5
...för att förenas med sina anhöriga			
– Angav samma svar i båda panelvågorna	56	58	55
– Angav angränsande svar	38	37	39
– Byte av ståndpunkt – negativ till positiv	1	1	1
– Byte av ståndpunkt – positiv till negativ	1	1	1
– Till/från neutral till/från mycket positiv/negativ	4	4	4

Antal svar: 2 254. Procent avrundade till hela tal. Resultaten bygger på korstabellsanalyser. Angav angränsande svar: avser de som bytte ett skalsteg mellan panelvågorna. Byte av ståndpunkt – negativ till positiv: avser de som bytte från att vara mycket eller ganska negativa till att vara mycket eller ganska positiva. Byte av ståndpunkt – positiv till negativ: avser de som bytte från att vara mycket eller ganska positiva till att vara mycket eller ganska negativa. Till/från neutral till/från mycket positiv/negativ: avser de som förflyttade sig mer än ett skalsteg genom att byta till/från "varken-eller" till mycket positivt/negativt. Anledningen till att samtliga rutor inte summerar upp till 100 procent är att procenten är avrundade till hela tal.

**Tabell C. Stabilitet och förändring på individnivå:
Attityder till invandring från olika regioner (procent).**

	2014 och 2015	2015 och 2016	2014 och 2016
Norden			
– Angav samma svar i båda panelvågorna	62	65	63
– Angav angränsande svar	31	30	30
– Byte av ståndpunkt – negativ till positiv	0	0	0
– Byte av ståndpunkt – positiv till negativ	0	1	1
– Till/från neutral till/från mycket positiv/negativ	6	5	6
Europa utanför Norden			
– Angav samma svar i båda panelvågorna	56	57	55
– Angav angränsande svar	35	36	38
– Byte av ståndpunkt – negativ till positiv	1	1	1
– av ståndpunkt – positiv till negativ	1	1	1
– Till/från neutral till/från mycket positiv/negativ	6	5	6
Mellanöstern			
– Angav samma svar i båda panelvågorna	58	60	55
– Angav angränsande svar	33	34	36
– Byte av ståndpunkt – negativ till positiv	1	1	1
– Byte av ståndpunkt – positiv till negativ	2	1	2
– Till/från neutral till/från mycket positiv/negativ	6	4	6
Asien			
– Angav samma svar i båda panelvågorna	54	56	54
– Angav angränsande svar	37	37	37
– Byte av ståndpunkt – negativ till positiv	1	1	1
– Byte av ståndpunkt – positiv till negativ	1	1	1
– Till/från neutral till/från mycket positiv/negativ	6	4	6
Afrika			
– Angav samma svar i båda panelvågorna	58	59	55
– Angav angränsande svar	33	34	37
– Byte av ståndpunkt – negativ till positiv	1	1	1
– Byte av ståndpunkt – positiv till negativ	2	1	1
– Till/från neutral till/från mycket positiv/negativ	6	5	6
Nordamerika			
– Angav samma svar i båda panelvågorna	55	58	54
– Angav angränsande svar	37	35	38
– Byte av ståndpunkt – negativ till positiv	1	1	1
– Byte av ståndpunkt – positiv till negativ	1	1	1
– Till/från neutral till/från mycket positiv/negativ	6	4	6

Sydamerika

– Angav samma svar i båda panelvågorna	55	56	54
– Angav angränsande svar	37	37	38
– Byte av ståndpunkt – negativ till positiv	1	1	1
– Byte av ståndpunkt – positiv till negativ	1	1	1
– Till/från neutral till/från mycket positiv/negativ	6	5	6

Antal svar: 2 254. Procent avrundade till hela tal. Resultaten bygger på korstabellsanalyser. Angav angränsande svar: avser de som bytte ett skalsteg mellan panelvågorna. Byte av ståndpunkt – negativ till positiv: avser de som bytte från att vara mycket eller ganska negativa till att vara mycket eller ganska positiva. Byte av ståndpunkt – positiv till negativ: avser de som bytte från att vara mycket eller ganska positiva till att vara mycket eller ganska negativa. Till/från neutral till/från mycket positiv/negativ: avser de som förflyttade sig mer än ett skalsteg genom att byta till/från "varken-eller" till mycket positivt/negativt. Anledningen till att samtliga rutor inte summerar upp till 100 procent är att procenten är avrundade till hela tal.

Tabell D. Stabilitet och förändring på individnivå: Syn på hur invandring påverkar Sverige (procent).

	2014 och 2015	2015 och 2016	2014 och 2016
Vår kultur blir rikare när människor från andra länder flyttar till Sverige			
– Angav samma svar i båda panelvågorna	65	64	62
– Angav angränsande svar	31	32	32
– Byte av ståndpunkt – negativ till positiv	6	8	7
– Byte av ståndpunkt – positiv till negativ	9	7	9
Det händer allt för ofta att invandrare har seder och traditioner som inte passar in i det svenska samhället			
– Angav samma svar i båda panelvågorna	60	59	58
– Angav angränsande svar	34	37	35
– Byte av ståndpunkt – negativ till positiv	9	8	8
– Byte av ståndpunkt – positiv till negativ	11	14	14
Invandrare kommer ofta hit för att utnyttja välfärden i Sverige			
– Angav samma svar i båda panelvågorna	61	62	59
– Angav angränsande svar	35	34	36
– Byte av ståndpunkt – negativ till positiv	7	9	8
– Byte av ståndpunkt – positiv till negativ	10	9	12
Att människor flyttar till Sverige är bra för den svenska ekonomin			
– Angav samma svar i båda panelvågorna	57	56	55
– Angav angränsande svar	35	37	37
– Byte av ståndpunkt – negativ till positiv	11	13	13
– Byte av ståndpunkt – positiv till negativ	12	10	11
Invandrare tar ofta jobben från dem som är födda i Sverige			
– Angav samma svar i båda panelvågorna	65	64	63
– Angav angränsande svar	31	32	32
– Byte av ståndpunkt – negativ till positiv	7	6	8
– Byte av ståndpunkt – positiv till negativ	6	8	8

Antal svar: 2 254. Procent avrundade till hela tal. Resultaten bygger på korstabellsanalyser. Angav angränsande svar: avser de som bytte ett skalsteg mellan panelvågorna. Byte av ståndpunkt – negativ till positiv: Avser de som bytte från att inte instämma alls eller knappast till att instämma helt eller delvis (gäller för positiva påståenden om invandring, för negativa påståenden gäller det motsatta). Byte av ståndpunkt – positiv till negativ: Avser de som bytte från att instämma helt eller delvis till att instämma knappast eller inte alls (gäller för positiva påståenden om invandring, för negativa påståenden gäller det motsatta). Anledningen till att samtliga rutor summerar upp till mer än 100 procent är att de som bytte till/ från att knappast instämma till/från att instämma delvis återfinns både i gruppen "angav angränsande svar" samt i någon av grupperna "byte av ståndpunkt – negativ till positiv" och "byte av ståndpunkt – positiv till negativ".

Tabell E. Skillnader i attityder till invandring beroende av vilken form av invandring det handlar om, 2014–2016 (medelvärde).

	2014	2015	2016
Samtliga	11,56 (3,45)	11,46 (3,37) a	11,45 (3,36) b c
Kön***			
– Kvinna	12,08 (3,35)	11,95 (3,27)	11,98 (3,26)
– Man	11,07 (3,48)	10,99 (3,39)	10,94 (3,37)
Ålder***			
– 18–25 år	12,56 (3,41)	12,40 (3,65)	12,43 (3,42)
– 26–35 år	12,00 (3,47)	12,03 (3,30)	11,93 (3,26)
– 36–45 år	11,38 (3,48)	11,07 (3,52)	11,02 (3,61)
– 46–55 år	10,97 (3,62)	10,86 (3,52)	10,74 (3,52)
– 56–65 år	11,30 (3,40)	11,22 (3,12)	11,37 (3,16)
– 66–75 år	11,71 (3,45)	11,65 (3,05)	11,70 (3,02)
Födelseland			
– Född utanför Sverige	11,78 (3,13)	11,34 (3,26)	11,56 (3,29)
– Född i Sverige	11,55 (3,47)	11,47 (3,38)	11,45 (3,36)
Utbildningsnivå***			
– Grundskola	10,52 (3,33)	10,06 (3,49)	10,45 (3,17)
– Gymnasium	10,84 (3,58)	10,82 (3,45)	10,67 (3,48)
– Universitet	12,38 (3,17)	12,18 (3,10)	12,21 (3,09)
Sysselsättning***			
– Arbetssökande	10,22 (3,76)	10,34 (3,69)	10,41 (4,00)
– Studerande	12,83 (3,27)	12,53 (3,46)	12,52 (3,21)
– Arbetare	10,89 (3,59)	10,86 (3,60)	10,98 (3,49)
– Tjänsteman	11,96 (3,28)	11,77 (3,26)	11,88 (3,24)
– Egenföretagare	11,71 (3,30)	11,32 (3,28)	10,95 (3,65)
– Långtidssjukskriven/ Förtidspensionär	10,23 (4,04)	9,95 (3,48)	9,79 (3,62)
– Ålderspensionär	11,63 (3,17)	11,65 (3,04)	11,62 (2,99)
Politiskt intresse***			
– Inte alls intresserad	10,34 (3,51)	9,94 (3,46)	10,14 (3,51)
– Inte särskilt intresserad	11,29 (3,24)	11,20 (3,22)	10,97 (3,25)
– Ganska intresserad	11,65 (3,37)	11,62 (3,29)	11,62 (3,21)
– Mycket intresserad	12,15 (3,67)	11,90 (3,37)	12,00 (3,53)

Partisynpatii***			
– Socialdemokraterna	11,83 (3,27)	12,46 (3,01)	12,09 (3,05)
– Vänsterpartiet	13,14 (2,77)	13,39 (2,48)	13,57 (2,55)
– Miljöpartiet	13,33 (2,73)	13,82 (2,60)	13,85 (2,45)
– Centerpartiet	12,66 (2,59)	12,75 (2,49)	12,98 (2,63)
– Liberalerna	12,72 (2,68)	12,41 (2,68)	12,65 (2,52)
– Moderaterna	11,40 (3,06)	11,52 (2,85)	11,24 (2,78)
– Kristdemokraterna	12,27 (2,79)	11,07 (2,74)	11,41 (2,65)
– Sverigedemokraterna	7,34 (2,94)	7,88 (2,95)	7,67 (2,83)
– Feministiskt initiativ	14,39 (2,44)	13,88 (2,87)	13,38 (3,42)

*Kommentar: *p<,05 **p<,01 ***p<,001. Standardavvikelser inom parenteser. a = signifikanta medelvärdeskilnader mellan 2014 och 2015, b = signifikanta medelvärdeskilnader mellan 2015 och 2016, c = signifikanta medelvärdeskilnader mellan 2014 och 2016. Standardavvikelser inom parenteser. Den beroende variabeln mäts på en skala från 0 till 16 (0 = Negativ syn på att människor invandrar till Sverige, 16 = Positiv syn på att människor invandrar till Sverige). Resultaten är baserade på envägs variationsanalys (ANOVA). Ålder: De angivna åldersspannen gäller för år 2014.*

Tabell F. Syn på invandring från olika delar av världen (medelvärde).

	2014	2015	2016
Samtliga	18,82 (6,43)	18,56 (6,35) a	18,54 (6,20) b c
Kön***			
– Kvinna	19,52 (6,53)	19,29 (6,55)	19,27 (6,34)
– Man	18,16 (6,26)	17,86 (6,08)	17,83 (6,23)
Ålder***			
– 18–25 år	20,71 (6,62)	20,42 (6,64)	20,40 (6,72)
– 26–35 år	19,87 (6,32)	19,64 (6,30)	19,35 (5,84)
– 36–45 år	18,48 (6,56)	18,22 (6,42)	18,12 (6,33)
– 46–55 år	17,74 (6,47)	17,63 (6,49)	17,63 (6,39)
– 56–65 år	18,38 (6,43)	17,99 (6,15)	18,10 (5,98)
– 66–75 år	18,79 (6,04)	18,44 (5,99)	18,60 (5,96)
Födelseland			
– Född utanför Sverige	18,30 (6,65)	18,65 (6,37)	18,61 (6,02)
– Född i Sverige	18,86 (6,41)	18,56 (6,35)	18,53 (6,21)
Utbildningsnivå***			
– Grundskola	16,24 (6,22)	15,18 (5,76)	15,72 (5,49)
– Gymnasium	17,64 (6,53)	17,36 (6,42)	17,43 (6,31)
– Universitet	20,29 (6,02)	20,00 (6,00)	19,81 (5,91)

Sysselsättning***			
– Arbetssökande	16,26 (6,32)	17,47 (5,33)	17,49 (7,00)
– Studerande	21,11 (6,28)	20,71 (6,58)	20,76 (6,35)
– Arbetare	17,82 (6,66)	17,57 (6,61)	17,94 (6,22)
– Tjänsteman	19,69 (6,22)	19,34 (6,27)	19,35 (5,93)
– Egenföretagare	18,58 (5,94)	18,09 (6,00)	17,42 (6,74)
– Långtidssjukskriven/ Förtidspensionär	16,22 (6,83)	16,10 (6,46)	15,73 (6,24)
– Ålderspensionär	18,67 (5,97)	18,38 (6,00)	18,41 (5,90)
Politiskt intresse***			
– Inte alls intresserad	16,31 (6,81)	15,04 (6,46)	15,43 (6,74)
– Inte särskilt intresserad	18,00 (6,15)	17,88 (6,07)	17,44 (5,82)
– Ganska intresserad	18,90 (6,28)	18,89 (6,24)	19,00 (6,06)
– Mycket intresserad	20,48 (6,44)	19,70 (6,69)	19,72 (6,21)
Partisynpat***			
– Socialdemokraterna	19,20 (6,70)	20,07 (6,29)	19,54 (6,17)
– Vänsterpartiet	21,43 (6,08)	22,24 (5,41)	22,12 (5,57)
– Miljöpartiet	21,83 (5,88)	22,82 (5,36)	23,56 (4,83)
– Centerpartiet	20,73 (5,72)	20,86 (5,71)	20,64 (5,64)
– Liberalerna	20,76 (5,50)	20,72 (5,54)	20,26 (5,52)
– Moderaterna	18,41 (5,82)	18,46 (5,65)	17,94 (5,51)
– Kristdemokraterna	18,49 (5,18)	17,41 (4,73)	17,68 (4,92)
– Sverigedemokraterna	12,86 (4,65)	13,21 (4,63)	13,14 (4,47)
– Feministiskt initiativ	24,19 (4,85)	22,70 (6,00)	22,33 (6,20)

Kommentar: * $p < 0,05$ ** $p < 0,01$ *** $p < 0,001$. a = signifikanta medelvärdeskilnader mellan 2014 och 2015, b = signifikanta medelvärdeskilnader mellan 2015 och 2016, c = signifikanta medelvärdeskilnader mellan 2014 och 2016 Standardavvikelser inom parenteser. Den beroende variabeln mäts på en skala från 0 till 28 (0 = Negativ syn på att människor invandrar från olika delar av världen, 28 = Positiv syn på att människor invandrar från olika delar av världen). Resultaten är baserade på envägs variationsanalys (ANOVA). Ålder: de angivna åldersspannen gäller för år 2014.

Tabell G. Syn på hur Sverige påverkas av invandring (medelvärde).

	2014	2015	2016
Samtliga	8,95 (3,72)	8,87 (3,77) a	8,77 (3,66) b c
Kön***			
– Kvinna	9,39 (3,64)	9,38 (3,73)	9,28 (3,59)
– Man	8,52 (3,74)	8,38 (3,75)	8,29 (3,67)
Ålder***			
– 18–25 år	10,04 (3,91)	10,06 (4,00)	10,11 (3,73)
– 26–35 år	9,57 (3,80)	9,46 (3,94)	9,42 (3,76)
– 36–45 år	8,88 (3,70)	8,70 (3,69)	8,50 (3,70)
– 46–55 år	8,37 (3,78)	8,27 (3,82)	8,16 (3,81)
– 56–65 år	8,63 (3,60)	8,64 (3,66)	8,53 (3,47)
– 66–75 år	8,81 (3,72)	8,76 (3,44)	8,63 (3,29)
Födelseland			
– Född utanför Sverige	9,00 (3,45)	8,79 (3,56)	8,59 (3,63)
– Född i Sverige	8,94 (3,73)	8,88 (3,79)	8,78 (3,67)
Utbildningsnivå***			
– Grundskola	7,30 (3,47)	6,98 (3,44)	7,04 (3,33)
– Gymnasium	8,18 (3,79)	8,10 (3,78)	8,00 (3,67)
– Universitet	9,89 (3,43)	9,76 (3,58)	9,63 (3,48)
Sysselsättning***			
– Arbetssökande	7,31 (3,62)	8,05 (3,97)	8,02 (4,40)
– Studerande	10,51 (3,60)	10,30 (3,95)	9,86 (3,59)
– Arbetare	8,37 (3,82)	8,23 (3,86)	8,53 (3,73)
– Tjänsteman	9,47 (3,58)	9,32 (3,76)	9,28 (3,65)
– Egenföretagare	8,75 (3,71)	8,14 (3,78)	7,96 (3,69)
– Långtidssjukskriven/ Förtidspensionär	7,42 (4,14)	7,50 (3,74)	7,33 (4,15)
– Ålderspensionär	8,80 (3,37)	8,85 (3,42)	8,56 (3,26)
Politiskt intresse***			
– Inte alls intresserad	7,35 (3,65)	6,94 (3,61)	6,89 (3,68)
– Inte särskilt intresserad	8,47 (3,50)	8,72 (3,50)	8,42 (3,32)
– Ganska intresserad	9,19 (3,57)	9,09 (3,70)	9,07 (3,54)
– Mycket intresserad	9,58 (4,01)	9,20 (4,05)	9,12 (4,02)

Partisynpati***			
– Socialdemokraterna	9,47 (3,51)	10,22 (3,23)	9,81 (3,23)
– Vänsterpartiet	10,92 (3,12)	11,58 (2,91)	11,48 (2,90)
– Miljöpartiet	11,13 (2,92)	11,99 (2,73)	11,94 (2,30)
– Centerpartiet	9,94 (2,97)	10,42 (2,81)	10,41 (2,73)
– Liberalerna	9,81 (3,02)	10,18 (2,89)	9,79 (2,76)
– Moderaterna	8,83 (3,24)	8,69 (3,04)	8,27 (2,94)
– Kristdemokraterna	8,93 (2,68)	8,10 (2,75)	8,28 (2,81)
– Sverigedemokraterna	4,00 (2,52)	4,26 (2,50)	4,27 (2,41)
– Feministiskt initiativ	12,07 (2,76)	12,03 (2,67)	11,56 (3,24)

*Kommentar: * $p < 0,05$ ** $p < 0,01$ *** $p < 0,001$. a = signifikanta medelvärdeskilnader mellan 2014 och 2015, b = signifikanta medelvärdeskilnader mellan 2015 och 2016, c = signifikanta medelvärdeskilnader mellan 2014 och 2016. Standardavvikelser inom parenteser. Den beroende variabeln mäts på en skala från 0 till 15 (0 = Negativ syn på hur Sverige påverkas av invandring, 15 = Positiv syn på hur Sverige påverkas av invandring). Resultaten är baserade på envägs variationsanalys (ANOVA). Ålder: de angivna åldersspannen gäller för år 2014.*

Tabell H. Medieeffekter avseende attityder till olika former av invandring (OLS).

	2014 till 2015	2015 till 2016
Ekonyheterna	-0,00 (0,03)	0,03 (0,03)
Aktuellt i SVT	-0,05 (0,04)	-0,06 (0,04)
Rapport i SVT	-0,05 (0,04)	0,02 (0,04)
TV4 Nyheterna	0,02 (0,03)	-0,03 (0,03)
Aftonbladet	0,01 (0,03)	-0,01 (0,03)
Expressen	0,05 (0,03)	-0,06* (0,03)
Dagens Nyheter	0,02 (0,03)	0,04 (0,03)
Svenska Dagbladet	-0,01 (0,04)	0,01 (0,04)
Avpixlat	-0,05 (0,06)	-0,13* (0,06)
ETC	0,20** (0,07)	0,11 (0,06)
Förklarad varians	0,65	0,68
N	1995	1850

*Kommentar: * $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$. Standardavvikelser inom parenteser. Den beroende variabeln mäts på en skala från 0 till 16 (0 = Negativ syn på att människor invandrar till Sverige, 16 = Positiv syn på att människor invandrar till Sverige). Kontrollvariablerna utgörs av kön, ålderskategorier, utbildning, politiskt intresse, partisynpat och det laggade värdet på den beroende variabeln. Partisynpat: De som angav att de inte visste vad de skulle rösta på i nästa val, eller uppgav annat parti har uteslutits ur analysen. Orsaken till att det angivna N talet är lägre mellan 2015 och 2016 än mellan 2014 och 2015 är att det var fler respondenter som uteslöt ur analysen på grund av annan/ ingen partisynpat.*

Tabell I. Medieval beroende på attityder till olika former av invandring (OLS).

Beroende variabler	2014 till 2015	2015 till 2016
Ekonyheterna	0,00 (0,97)	-0,00 (0,01)
Aktuellt i SVT	-0,02 (0,01)	-0,02 (0,01)
Rapport i SVT	-0,02* (0,01)	-0,00 (0,01)
TV4 Nyheterna	-0,02* (0,01)	-0,02* (0,01)
Aftonbladet	0,00 (0,01)	-0,01 (0,01)
Expressen	0,00 (0,01)	-0,02* (0,01)
Dagens Nyheter	0,02 (0,03)	-0,00 (0,01)
Svenska Dagbladet	0,02* (0,01)	0,01 (0,01)
Avpixlat	-0,01 (0,00)	-0,01 (0,00)
ETC	0,02** (0,00)	0,01* (0,00)
N	1995	1850

*Kommentar: * $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$. Standardavvikelser inom parenteser. De beroende variablerna mäts på en skala från 1 till 6 (1 = Aldrig, 2 = Mer Sällan, 3 = 1–2 dagar i veckan, 4 = 3–4 dagar i veckan, 5 = 5–6 dagar i veckan och 6 = Dagligen). Den oberoende variabeln mäts på en skala från 0 till 16 (0 = Negativ syn på att människor invandrar till Sverige, 16 = Positiv syn på att människor invandrar till Sverige). Kontrollvariablerna utgörs av kön, ålderskategorier, utbildning, politiskt intresse, partisynpat och det laggade värdet på den beroende variabeln. Partisynpat: De som angav att de inte visste vad de skulle rösta på i nästa val, eller uppgav annat parti har uteslutits ur analysen. Orsaken till att det angivna N talet är lägre mellan 2015 och 2016 än mellan 2014 och 2015 är att det var fler respondenter som uteslöt ur analysen på grund av annan/ingen partisynpat.*

Tabell J. Medieeffekter avseende attityder till invandring beroende av vilka regioner människor invandrar från (OLS).

	2014 till 2015	2015 till 2016
Ekonyheterna	-0,10 (0,06)	-0,01 (0,05)
Aktuellt i SVT	-0,02 (0,09)	-0,08 (0,08)
Rapport i SVT	-0,05 (0,09)	0,01 (0,08)
TV4 Nyheterna	-0,04 (0,07)	0,04 (0,06)
Aftonbladet	-0,00 (0,05)	-0,00 (0,05)
Expressen	0,11 (0,06)	-0,13* (0,06)
Dagens Nyheter	0,02 (0,06)	0,13* (0,06)
Svenska Dagbladet	0,05 (0,07)	0,05 (0,07)
Avpixlat	-0,12 (0,12)	-0,14 (0,11)
ETC	0,19 (0,14)	-0,06 (0,13)
Förklarad varians	0,58	0,61
N	1995	1850

*Kommentar: * $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$. Standardavvikelser inom parenteser. Den beroende variabeln mäts på en skala från 0 till 28 (0 = Negativ syn på att människor invandrar till Sverige, 28 = Positiv syn på att människor invandrar till Sverige). Kontrollvariablerna utgörs av kön, ålderskategorier, utbildning, politiskt intresse och det laggade värdet på den beroende variabeln. Partisynpat: De som angav att de inte visste vad de skulle rösta på i nästa val, eller uppgav annat parti har uteslutits ur analysen. Orsaken till att det angivna N talet är lägre mellan 2015 och 2016 än mellan 2014 och 2015 är att det var fler respondenter som uteslöts ur analysen på grund av annan/ingen partisynpat.*

Tabell K. Medieval beroende på attityder till invandring från olika regioner (OLS).

Beroende variabler	2014 till 2015	2015 till 2016
Ekonyheterna	-0,00 (0,01)	-0,00 (0,01)
Aktuellt i SVT	-0,01 (0,00)	-0,01 (0,00)
Rapport i SVT	-0,01 (0,00)	-0,00 (0,00)
TV4 Nyheterna	-0,01** (0,00)	-0,01* (0,00)
Aftonbladet	0,00 (0,00)	0,00 (0,00)
Expressen	-0,00 (0,00)	-0,00 (0,00)
Dagens Nyheter	0,01* (0,00)	0,00 (0,00)
Svenska Dagbladet	0,01 (0,00)	0,01* (0,00)
Avpixlat	-0,00 (0,00)	0,00 (0,00)
ETC	0,01*** (0,00)	0,00 (0,00)
N	1995	1850

*Kommentar: * $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$. Standardavvikelser inom parenteser. De beroende variablerna mäts på en skala från 1 till 6 (1 = Aldrig, 2 = Mer Sällan, 3 = 1–2 dagar i veckan, 4 = 3–4 dagar i veckan, 5 = 5–6 dagar i veckan och 6 = Dagligen). Den oberoende variabeln mäts på en skala från 0 till 28 (0 = Negativ syn på att människor invandrar till Sverige, 28 = Positiv syn på att människor invandrar till Sverige). Kontrollvariablerna utgörs av kön, ålderskategorier, utbildning, politiskt intresse, partisympati och det laggade värdet på den beroende variabeln. Partisympati: De som angav att de inte visste vad de skulle rösta på i nästa val, eller uppgav annat parti har uteslutits ur analysen. Orsaken till att det angivna N talet är lägre mellan 2015 och 2016 än mellan 2014 och 2015 är att det var fler respondenter som uteslöts ur analysen på grund av annan/ ingen partisympati.*

Tabell L. Medieeffekter avseende uppfattning om hur invandring påverkar Sverige (OLS).

	2014 till 2015	2015 till 2016
Ekonyheterna	-0,01 (0,03)	0,03 (0,03)
Aktuellt i SVT	-0,03 (0,04)	-0,02 (0,04)
Rapport i SVT	-0,02 (0,04)	-0,04 (0,04)
TV4 Nyheterna	0,02 (0,03)	0,02 (0,03)
Aftonbladet	0,02 (0,03)	0,04 (0,03)
Expressen	-0,01 (0,03)	-0,04 (0,03)
Dagens Nyheter	-0,02 (0,03)	0,04 (0,03)
Svenska Dagbladet	0,02 (0,04)	-0,04 (0,04)
Avpixlat	-0,10 (0,06)	-0,17** (0,06)
ETC	0,08 (0,07)	0,09 (0,06)
Förklarad varians	0,73	0,74
N	1995	1850

*Kommentar: * $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$. Standardavvikelser inom parenteser. Den beroende variabeln mäts på en skala från 0 till 15 (0 = Negativ syn på hur invandring påverkar Sverige, 15 = Positiv syn på hur invandring påverkar Sverige). Kontrollvariablerna utgörs av kön, ålderskategorier, utbildning, politiskt intresse, partisympati och det laggade värdet på den beroende variabeln. Partisympati: De som angav att de inte visste vad de skulle rösta på i nästa val, eller uppgav annat parti har uteslutits ur analysen. Orsaken till att det angivna N talet är lägre mellan 2015 och 2016 än mellan 2014 och 2015 är att det var fler respondenter som uteslöts ur analysen på grund av annan/ ingen partisympati.*

Tabell M. Medieval beroende på uppfattning om hur invandring påverkar Sverige (OLS).

Beroende variabler	2014 till 2015	2015 till 2016
Ekonyheterna	0,00 (0,01)	0,02 (0,01)
Aktuellt i SVT	-0,02 (0,01)	-0,01 (0,01)
Rapport i SVT	-0,01 (0,01)	-0,00 (0,01)
TV4 Nyheterna	-0,01 (0,01)	-0,03** (0,01)
Aftonbladet	0,01 (0,01)	-0,02 (0,01)
Expressen	0,00 (0,01)	-0,02* (0,01)
Dagens Nyheter	0,02* (0,01)	0,01 (0,01)
Svenska Dagbladet	0,01 (0,01)	0,01 (0,01)
Avpixlat	-0,01* (0,00)	-0,00 (0,00)
ETC	0,02*** (0,00)	0,01** (0,00)
N	1995	1850

*Kommentar: * $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$. Standardavvikelser inom parenteser. De beroende variablerna mäts på en skala från 1 till 6 (1 = Aldrig, 2 = Mer Sällan, 3 = 1–2 dagar i veckan, 4 = 3–4 dagar i veckan, 5 = 5–6 dagar i veckan och 6 = Dagligen). Den oberoende variabeln mäts på en skala från 0 till 15 (0 = Negativ syn på hur invandring påverkar Sverige, 15 = Positiv syn på hur invandring påverkar Sverige). Kontrollvariablerna utgörs av kön, ålderskategorier, utbildning, politiskt intresse, partisynpat och det laggade värdet på den beroende variabeln. Partisynpat: De som angav att de inte visste vad de skulle rösta på i nästa val, eller uppgav annat parti har uteslutits ur analysen. Orsaken till att det angivna N talet är lägre mellan 2015 och 2016 än mellan 2014 och 2015 är att det var fler respondenter som uteslöts ur analysen på grund av annan/ingen partisynpat.*

Förteckning över tidigare publikationer

Rapport och Policy Brief 2014:1, Radikala högerpartier och attityder till invandring i Europa, av Mikael Hjerm och Andrea Bohman.

Rapport och Policy Brief 2015:1, Internationell migration och remitteringar i Etiopien, av Lisa Andersson.

Kunskapsöversikt 2015:2, Politiska remitteringar, av Emma Lundgren Jörum och Åsa Lundgren.

Kunskapsöversikt 2015:3, Integrationspolitik och arbetsmarknad, av Patrick Joyce.

Kunskapsöversikt 2015:4, Migration och företagens internationalisering, av Andreas Hatzigeorgiou och Magnus Lodefalk.

Rapport och Policy Brief 2015:5, Svenskt medborgarskap: reglering och förändring i ett skandinaviskt perspektiv, av Mikael Spång.

Rapport och Policy Brief 2015:6, Vem blir medborgare och vad händer sen? Naturalisering i Danmark, Norge och Sverige, av Pieter Bevelander, Jonas Helgertz, Bernt Bratsberg och Anna Tegunimataka.

Kunskapsöversikt 2015:7, Kategoriernas dilemman, av Per Strömblad och Gunnar Myrberg.

Rapport och Policy Brief 2015:8, Valet och Vägen: Syriska flyktingar i Sverige, av Emma Jörum Lundgren.

Rapport och Policy Brief 2015:9, Arbetskraftsinvandring efter 2008 års reform, av Catharina Calleman och Petra Herzfeld Olsson (red.).

Kunskapsöversikt 2016:1, Alla tiders migration!, av Dick Harrison.

Rapport och Policy Brief 2016:2, Invandringens arbetsmarknadseffekter, av Mattias Engdahl.

Rapport och Policy Brief 2016:3, Irreguljär migration och Europas gränskontroller, av Ruben Andersson.

Kunskapsöversikt 2016:4, Diaspora – ett begrepp i utveckling, av Erik Olsson.

Kunskapsöversikt 2016:5, Migration within and from Africa, av Aderanti Adepoju.

Rapport och Policy Brief 2016:6, Invandring, mediebilder och radikala högerpopulistiska partier i Norden, av Anders Hellström och Anna-Lena Lodenius.

Kunskapsöversikt 2016:7, Invandring och företagande, av Martin Klinthäll, Craig Mitchell, Tobias Schölin, Zoran Slavnić och Susanne Urban.

Rapport och Policy Brief 2016:8, Invandringens effekter på Sveriges ekonomiska utveckling, av Bo Malmberg, Thomas Wimar, Jani Turunen och Linn Axelsson.

Kunskapsöversikt 2017:1, De invandringskritiska partiernas politiska inflytande i Europa, av Maria Tyrberg och Carl Dahlström.

Kunskapsöversikt 2017:2, Hatbrott med främlingsfientliga och rasistiska motiv av Berit Wigerfelt och Anders S Wigerfelt.

Avhandlingsnytt 2017:3, Vägen till arbete. Utrikes föddas möte med den svenska arbetsmarknaden, André Asplund, Caroline Tovatt och Sara Thalberg (red).

Policy Brief 2017:4, Integration och tillit – långsiktiga konsekvenser av den stora invandringen till Norge. Denna Policy Brief sammanfattar NOU 2017:2 om ”Integrasjon og tillit – Langsiktige konsekvenser av høy invandring”.

Kunskapsöversikt: 2017:5, Invandringens historia – från ”folkhemmet” till dagens Sverige, av Mikael Byström och Pär Frohnert.

Rapport och Policy Brief 2017:6, Invandring i medierna – Hur rapporterade svenska tidningar åren 2010–2015?, av Jesper Strömbäck, Felicia Andersson och Evelina Nedlund.

Rapport och Policy Brief 2017:7, Valdeltagande och representation – Om invandring och politisk integration i Sverige, av Pieter Bevelander och Mikael Spång (red.)

Rapport och Policy Brief 2017:8, Responsibility Sharing for Refugees in the Middle East and North Africa: Perspectives from Policymakers, Stakeholders, Refugees and Internally Displaced Persons, av Susan F. Martin, Rochelle Davis, Grace Benton och Zoya Waliany.

Rapport och Policy Brief 2017:9, Reforming the Common European Asylum System: Responsibility-sharing and the harmonisation of asylum outcomes, av Bernd Parusel och Jan Schneider.

Rapport och Policy Brief 2017:10, A Fair Share: Refugees and Responsibility- Sharing, av Alexander Betts, Cathryn Costello och Natascha Zaun.

Rapport och Policy Brief 2018:1, Somali Diaspora Groups in Sweden: Engagement in Development and Relief Work in the Horn of Africa, av Nauja Kleist.

Rapport och Policy Brief 2018:2, Akademiskt utbyte och internationell migration: En studie av stipendiater inom Svenska institutets Visbyprogram 1997-2015, av Andreas Åkerlund, Astrid Collsiö och Mikael Börjesson.

Rapport och Policy Brief 2018:3, Ensamkommande barns och ungas väg in i det svenska samhället, av Aycaan Çelikaksoy och Eskil Wadensjö.

Attityderna till invandring är en av de mer undersökta frågorna under senare decennier. Vi vet att inställningen till invandring och invandrare skiljer sig åt väsentligt beroende på kön, ålder, utbildningsnivå, sysselsättning och partipolitisk preferens. Vad hände då med attityderna under de så turbulenta åren mellan 2014 och 2016? Då blev debatten kring migration och integration allt mer intensiv och etablerade sig som de viktigaste samhällsfrågorna på både medborgarnas och mediernas dagordning.

I den här rapporten presenteras en undersökning, unik i sitt slag, byggd på paneldata mellan 2014 och 2016 om inställningen till invandring. I och med att samma personer har tillfrågats vid tre olika tillfällen kan man, till skillnad från andra attitydundersökningar, också se förändringen över tid inom en och samma grupp. Rapporten lägger ett särskilt fokus på vad som kan förklara attityderna till invandring och då inte minst konsumtionen av olika media.

Rapporten har skrivits av Jesper Strömbäck professor i journalistik och politisk kommunikation vid Institutionen för Journalistik, medier och kommunikation (JMG) vid Göteborgs universitet tillsammans med Nora Theorin doktorand vid Institutionen för Journalistik, medier och kommunikation (JMG) vid Göteborgs universitet.

Delegationen för migrationsstudier - Delmi - är en oberoende kommitté som initierar studier och förmedlar forskningsresultat som underlag till framtida migrationspolitiska beslut och för att bidra till samhällsdebatten.

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

Delegationen för
Migrationsstudier
Ju 2013:17